

**”Et eihän siellä kauhean moni sitten kuitenkaan jatkanut,
sitten kun se oma lapsi lopettaa”**

Vapaaehtoistyöhön sitoutuminen lasten harrastustoiminnassa

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Kasvatustieteiden osasto
Yleinen ja aikuiskasvatustiede
Pro gradu -tutkielma
Kesäkuu 2017
Satu Hannula
Ohjaajat: Elina Ikävalko ja
Fritjof Sahlström

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta	Laitos – Institution – Department Kasvatustieteiden osasto
Tekijä – Författare – Author Satu Katariina Hannula	
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”Et eihän siellä kauhean moni sitten kuitenkaan jatkanut, sitten kun se oma lapsi lopettaa” Vapaaehtoistyöhön sitoutuminen lasten harrastustoiminnassa	
Oppiaine – Läroämne – Subject Kasvatustiede (yleinen ja aikuiskasvatus)	
Työn ohjaaja(t) – Arbetets handledare – Supervisor Elina Ikävalko (HY, Kasvatustieteiden osasto), Fritjof Sahlström (2016 asti: HY, Kasvatustieteiden osasto)	Vuosi – År – Year 2017
<p>Tiivistelmä – Abstrakt – Abstract</p> <p>Vanhemmat ohjaavat yhä enenevässä määrin lapsiaan ohjattujen harrastusten pariin, jotka toimivat pääsääntöisesti vapaaehtoistyöntekijöiden voimin. Nämä vapaaehtoiset ovat usein lasten vanhempia. Lapsen lopettaessa harrastamisen lopettaa yleensä hänen vanhempansakin. Muutamat aikuisista jatkavat kuitenkin vapaaehtoistyötä samassa organisaatiossa. Liikun tässä tutkimuksessa lasten harrastuskentillä tarkastellen oman lapsen lopettamisen jälkeen edelleen vapaaehtoistyöntekijöinä jatkavien aikuisten puhetta. Lähestyn aineistoani sitoutumisen ja pääomien käsitteiden avulla. Sitoutuminen on välttämätöntä toiminnan jatkuvuuden kannalta. Pääomien merkitys taas on tärkeä, koska ilman riittäviä resursseja vapaaehtoistyöntekijänä toimiminen yleensäkin olisi mahdotonta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää pitkäaikaisen sitoutumisen syitä. Se on arvokasta tietoa vapaaehtoisorganisaatioille toiminnan kehittämisen kannalta, koska pitkään mukana olleiden aikuisten lopettaessa, häviää organisaatioista tärkeää kokemusta ja asiantuntemusta.</p> <p>Tutkimuksen kohteena oli 11 vanhempaa. He olivat kaikki aloittaneet vapaaehtoistyön tekemisen oman lapsen ryhmässä ja jatkaneet toimintaa, vaikka oma lapsi lopetti. Aineisto tuotettiin yksilöhaastatteluilla ja analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia. Aineistosta muodostettiin kaksi yläkategoriaa, joista toisen alle kerättiin yksilölähtöisiä ja toisen alle yhteisöllisiä syitä tehdä vapaaehtoistyötä. Kokoavaksi pääkategoriaksi nimettiin sitoutuminen.</p> <p>Merkittävin pitkäaikaista sitoutumista edistävä tekijä olivat sosiaaliset suhteet, joita vapaaehtoistyöntekijät olivat luoneet muiden toiminnassa olevien aikuisten sekä lasten kanssa. Suhteet kartuttivat vapaaehtoistyöntekijöiden sosiaalista pääomaa. Yksilölähtöisistä syistä vapaaehtoistyöhön osallistumisen kokeminen elämäntapana näyttäytyi merkittävimpänä alakategoriana. Haasteena mainittiin ajan löytäminen, joka nimettiin omaksi alakategoriakseen, vaikka se ei sinällään suoraan edustanutkaan jatkamisen syitä. Se oli kuitenkin tärkeä tekijä, koska sen puutteen kokeminen rajoitti vapaaehtoistyöhön osallistumista. Vapaaehtoistyön tekemiselle löydettiin aikaa, koska sitä pidettiin tärkeänä itselle ja toisaalta ryhmän toimintaan oli sitouduttu. Toinen tekemisen haaste liittyi roolijännitteisiin. Sitoutuminen oman lapsen lopettamisen jälkeen oli helpompaa, koska vanhemman ja vapaaehtoisesta roolien välillä ei enää tarvinnut tasapainoilla. Muita aineistossa ilmenneitä syitä jatkaa vapaaehtoistyön tekemistä olivat osaamisen kehittäminen, tunneperäiset syyt, yhteiskunnalliset tekijät ja organisaation toiminnan kehittäminen.</p>	
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Vapaaehtoistyö, sitoutuminen, pääomat, lasten harrastaminen	
Säilytyspaikka – Förvaringsställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet) <i>ethesis.helsinki.fi</i>	

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET – UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Faculty of Educational Sciences		Laitos – Institution – Department Department of Education	
Tekijä – Författare – Author Satu Katariina Hannula			
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”Well, not so many of them continued after all, when their own child quit” Commitment to voluntary work in children’s leisure time activities			
Oppiaine – Läroämne – Subject Education (General and Adult Education)			
Työn ohjaaja(t) – Arbetets handledare – Supervisor Elina Ikävalko (UH, Department of Education), Fritjof Sahlström (Until 2016: UH, Department of Education)		Vuosi – År – Year 2017	
<p>Tiivistelmä – Abstrakt – Abstract</p> <p>Parents are to an increasing extent guiding their children to take part in organized leisure time activities. The volunteers who usually steer the activity groups are the parents of the children involved. The parents generally finish their work as volunteers at the same time with their children. However, few of them continue working as volunteers in the same organization. In this thesis I examine this kind of parents by interpreting their talk around the topic. The main concepts of this study are Commitment and the Forms of capital. The commitment is essential for the continuity of the volunteer work. The reason to use the forms of capital concept is that it is a crucial prerequisite for a person to possess in order to be able to work as a volunteer. The aim of this study is to find the reasons behind the commitment of long term duration. It is important for voluntary organizations to identify the reasons since they lose valuable knowledge and experience with the individuals leaving the organization.</p> <p>The target group of the study consisted of 11 parents. All of them had started as volunteers at the same time with their children and continued even after their own children gave up the leisure activity. The data consisted of interviews and it was analyzed using a qualitative content analysis method. Two main categories were formed on the grounds of an analysis: the first one consisting of individual based and the other collective based reasons to work as a volunteer. Commitment was defined as a uniting high level category.</p> <p>The most significant factor to explain the commitment was the relationships among adults and children in the organization. The social capital of volunteers increased because of these relationships. Out of the individual based reasons the most significant one was considering the volunteer work as a way of life. Volunteers were able to find time and prioritize the work because they found it meaningful for themselves and were committed to it. The challenge to find the time for the work was significant and the lack of it limited the participation. This was defined as a category of its own. The other challenge was a tension between the different roles of a volunteer. The need to balance between the roles of a parent and a volunteer was decreased after the children of their own had given up the leisure time activity. The other reasons to continue as a volunteer, according to the data, were competence development, emotional reasons, social and community based reasons and willingness to contribute to the development of the organization they worked for.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Voluntary work, commitment, the forms of capital, leisure time activities			
Säilytyspaikka – Förvaringsställe – Where deposited University of Helsinki Library – Helda / E-thesis (theses) <i>ethesis.helsinki.fi</i>			

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	VANHEMMAT VAPAAEHTOISTYÖNTEKIJÖINÄ LASTEN HARRASTUKSISSA	3
2.1	Vapaaehtoistyö.....	3
2.1.1	Vapaaehtoistyön määrittelyä.....	3
2.1.2	Vapaaehtoistyö organisaatiossa.....	8
2.1.3	Vapaaehtoistyöstä tehtyä tutkimusta	9
2.2	Muuttunut vanhemmuus.....	12
2.3	Lasten ja nuorten ryhmissä harrastaminen	14
3	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	17
3.1	Sitoutuminen	17
3.2	Pääomat	20
4	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	24
4.1	Haastatteluaineiston esittely	25
4.2	Aineiston analysointi sisällönanalyysin avulla	27
5	TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TULKINTAA.....	31
5.1	Yksilölähtöiset syyt toimia	37
5.1.1	Elämäntapa	38
5.1.2	Osaamisen kehittäminen.....	40
5.1.3	Tunneperäiset syyt.....	45
5.1.4	Haasteena ajan löytäminen	49
5.2	Yhteisölliset syyt toimia.....	53
5.2.1	Sosiaaliset suhteet.....	54
5.2.2	Yhteiskunnalliset tekijät	59
5.2.3	Organisaation toiminnan kehittäminen	63
5.2.4	Haasteena rooleihin liittyvät jännitteet	72
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	74
7	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA PÄTEVYYS	83
8	LOPPUSANAT	86
	LÄHTEET	88

LIITTEET	94
Liite 1 Haastattelukutsu	94
Liite 2 Haastattelupyyntö	95
Liite 3 Haastattelurunko	96

1 JOHDANTO

Maailmassa tehdään valtavasti työtä, josta tekijä ei saa rahallista korvausta. Tällainen vapaaehtoistyö tuottaa yhteistä hyvää ja usein sitä tehdään kontekstissa, joka on tekijän omaa sydäntä lähellä. Seuraava Nylundin ja Yeungin (2005, 15) kiteytys kuvailee hyvin vapaaehtoistyön luonnetta: Palkaton, vapaasta tahdosta kumpuava yleishyödyllinen toiminta, joka useimmiten on organisoitunutta jonkin tahon avustuksella. Tällaisia tahoja on Suomessa lukemattomia. Niiden joukosta jokainen voi löytää omia arvoja tukevan organisaation, jossa tehdä vapaaehtoistyötä. Sitoutua voi rajatuksi ajaksi tai samassa organisaatiossa voi jatkaa vuodesta toiseen.

Ansiotyöpaikkaan ei välttämättä enää sitouduta erityisen pitkäksi aikaa. Toimivatko vapaaehtoistyöntekijät samalla tavalla? Helsingin Sanomat on otsikoinut auttamisen muuttuvan keikkatyön suuntaan. Auttamishalu Suomessa on kirjoituksen mukaan edelleen korkealla, mutta siitä on tullut pätkittäistä. Tämän ovat myös vapaaehtoistyötä organisoivat järjestöt huomanneet ja tarjoavat tapoja auttaa lyhytaikaisesti. Tämä johtaa toisaalta siihen, että uusia vapaaehtoisia pitää rekrytoida jatkuvasti. (Vasantola, 2016). Koski (2016, 20) kertoo esimerkin urheilun piiristä. Seuratoimijoiden vaihtuvuuden sykli on nopeutunut. Hän toteaa pitkäjänteisesti sitoutuvien olevan lähes harvinaisuuksia.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää tällaisten harvinaisuuksien mukana olon syitä. Tutkimukseni aineisto koostuu sellaisten vanhempien haastatteluista, jotka ovat aloittaneet vapaaehtoistyöntekijöinä oman lapsen harrastuksen parissa ja jatkaneet vapaaehtoistyötä, vaikka lapsi lopettaa toiminnan. Käytän tutkimuksessani sitoutumisen ja pääomien käsitteitä teoreettisena viitekehyksenä. Analysoin haastattelumenetelmällä kerättyä aineistoa sisällönanalyysin avulla.

Keskityn tarkastelemaan miten haastateltavani puhuvat sitoutumisestaan ja millaisia resursseja heillä tulee olla kyetäkseen sitoutumaan pitkäaikaisesti. Jokaisella ihmisellä on eri määrä resursseja käytettävissään. Kaikilla niitä ei ole riittävästi ja vapaaehtoistyön tekeminen saattaa olla jopa mahdotonta. Myös yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat. Työajat saattavat etenkin asiantuntija-aloilla olla joustavia, mikä toisaalta voi aiheuttaa niiden pidentymistä. Tämä osaltaan vaikuttaa myös vapaaehtoistyön tekemiseen. Ihmisten resursseista

aika ja voimavarat eivät välttämättä riitä vielä vapaaehtoistyöhön. Puhun näistä resursseista tässä tutkimuksessa pääomina, kuten Pierre Bourdieu (1986) on ne teoriassaan nimennyt. Vapaaehtoistyö voi kuluttaa pääomia, mutta toisaalta sen avulla voi myös saavuttaa ja ansaita uusia pääoman muotoja.

Mainitsemani päätöksäisyyden ilmiö näkyi myös oman tutkimukseni aineistossa. Haastattelvani kertoivat, kuinka uusien vapaaehtoisten rekrytoiminen on helpompaa, jos tehtävä työ on kertaluonteista ja työtehtävät selkeästi rajattuja. Organisaation etu olisi kuitenkin saada tekijät sitoutettua pitkäaikaiseen tekemiseen. Kokemus ja ajan myötä kasvava alan ja organisaation tuntemus ovat arvokasta tietopääomaa, joka organisaation olisi hyvä tunnistaa. Tarkastelenkin aineistoani ottaen myös organisaation näkökulman huomioon. Organisaatio on yhteisö ja sen sisällä toimii usein pienempiä ryhmiä, joihin vapaaehtoistyöntekijä kuuluu ollen osa yhteisöä. Toisaalta tarkastelen aineistoani yksilön näkökulmasta. Toimivatko jatkamisen syinä omat tarpeet vai jokin yleisemmän tason motiivi. Tämä kahtiajako muotoutuikin tutkimukseni tausta-ajatukseksi.

Tutkimukseni etenee seuraavasti. Luvussa kaksi taustoitin tutkimukseni aihepiirejä. Esittelen vapaaehtoistyöstä tehtyjä määrittelyjä sekä siitä aiemmin tehtyä tutkimusta. Vanhemuus sekä lasten ja nuorten harrastaminen luovat osaltaan tämän tutkimuksen kontekstia, kerron niistä lyhyesti omina alalukuinaan. Luvussa kolme esittelen tutkimukseen valitsemani käsitteet sitoutumisen ja pääomat. Neljännen luvun alkupuolella nimeän tutkimuskysymykseni, jonka jälkeen kerron aineistostani sekä sen analyysistä. Viimeisissä luvuissa esittelen tutkimustulokseni ja pohdinnan niistä.

2 VANHEMMAT VAPAAEHTOISTYÖNTEKIJÖINÄ LASTEN HARRASTUKSISSA

Vapaaehtoistyö, vanhemmuus ja harrastaminen ovat kolme tutkimukseeni liittyvää osaluuetta, joista kerron tässä luvussa. Pääpaino on vapaaehtoistyön määrittelyssä. Tutkimukseeni kohderyhmä on lähtenyt vapaaehtoistyöhön mukaan vanhemman roolissa, joten vanhemmuuden liittäminen tutkimuksen taustatietoihin on olennaista. Kolmannessa alaluvussa kerron lyhyesti lasten harrastamisesta Suomessa ja nimeän tässä tutkimuksessa mukana olevat harrastukset. Erityispiirteenä niissä on, että harrastaminen tapahtuu ryhmissä. Ryhmien sisällä muodostuvat suhteet ovat tärkeä osa tätä tutkimusta.

2.1 Vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyöstä puhutaan myös vapaaehtoistoimintana. Koskiahon erottelee nämä määrittelemällä vapaaehtoistyön olevan yksilöiden tai ryhmien konkreettista toimintaa ja vapaaehtoistoiminnan tätä toimintaa organisoivien järjestöjen toimintaa. (Koskiahon 2001, 15—17.) Käytän tekstissäni tämän erottelun mukaisesti käsitettä vapaaehtoistyö, ellei lähteessä erikseen puhuta vapaaehtoistoiminnasta. Seuraavissa alaluvuissa kerron vapaaehtoistyöstä. Ensimmäisessä alaluvussa painottelevat vapaaehtoisuuden yksilöllinen ja yhteisöllinen näkökulma. Tekijänä toimii yksilö, mutta tekeminen voi vaikuttaa hyvinkin laajalle osaluueelle, jopa koko yhteiskuntaan, ilmentäen ihanteellista ja tavoiteltavaa aktiivisen kansalaisen muotoa. Pohdin myös organisaation asemaa vapaaehtoistyöntekijän työllistäjänä sekä esittelen muutamia vapaaehtoistyöstä aiemmin tehtyjä tutkimuksia.

2.1.1 Vapaaehtoistyön määrittelyä

Vapaaehtoistoiminnan voidaan katsoa syntyneen perinteisen yhteisöllisyyden sisällä, määrittelee Harju (2005, 72—73). Aikoinaan agraariyhteiskunnassa autettiin ja huolehdittiin naapureista. Saman tyyppistä toimintaa esiintyi myös kaupunkiyhteisöissä. Vapaaehtoistoiminta on noista ajoista muuttanut muotoaan ja perinteinen tiivis yhteisöllisyys on melkein hävinnyt. Häviämisen sijaan olisi kuitenkin parempi puhua yhteisöllisyyden muuttumisesta yksilölliseen yhteisöllisyyteen. Tällainen yhteisöllisyys jättää tilaa yksilöllisyydelle ja mahdollistaa kaikkien mukana olemisen. Yksilöllinen yhteisöllisyys sopii oman

tutkimukseni tapaan lähestyä vapaaehtoistyötä. Ajattelen yhteisöllisyydestä Harjun kanssa samoin, se ei ole hävinnyt, mutta se on hieman muuttanut muotoaan.

Harju esittää statuksellisen ja toiminnallisen yhteisöllisyyden rinnalle myös symbolista yhteisöllisyyttä, joka on vahvistunut viime vuosina. Symbolinen yhteisöllisyys yhdistää esimerkiksi pukeutumistyyliä tai ajatusmaailmaltaan saman tyyppiset ihmiset. Nykyaajan viestintätekniikan ansiosta tällaiset yhteisöt voivat yhdistyä virtuaalisesti. Tämä on mielestäni nykyaikana tärkeä osa yhteisöllisyyttä. Virtuaalinen yhteisöllisyys saattaa olla läsnä, vaikka henkilöt olisivat fyysisesti samassa tilassa. Oma tutkimukseni keskittyy kuitenkin perinteisempään yhteisöllisyyteen. Se perustuu vapaaehtoistyön perusyttimeen, joka on Harjun mukaan edelleen sitä, että annetaan konkreettista työapua ja pidetään huolta toisista ihmisistä tai yhteisistä asioista omassa lähiyhteisössä. (Harju 2005, 73—74.)

Koskiahokin (2001, 16) määrittelee vapaaehtoistyötä yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kautta. Hän ajattelee vapaaehtoistyön käsitteenä painottavan yksilön toimintaa, koska ratkaisun toiminnastaan tekee yksilö. Tällainen yksilöllinen toiminta tapahtuu kuitenkin organisoituna ja liittyy laajempaan toimintaan. Ilman tätä laajennusta yksilön toiminta olisi vain naapuriavun antamista ja tavallista arkipäiväistä toimintaa eikä sitä voisi kutsua vapaaehtoistyöksi. Lehtinen (1997, 19—20) näkee vapaaehtoistoiminnan yleiseksi tehtäväksi ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja omaehtoisen osallistumisen lisääntymisen sekä yhteiskunnan palvelujen kehittämiseen vaikuttamisen. Tässä näkökulmassa omaehtoinen osallistuminen voidaan nähdä yksilöstä lähtevänä tekijänä, joka toteutuessaan tuottaa yhteisöllisyyttä ja vaikuttaa jopa koko yhteiskuntaan.

Oman tutkimukseni yhteyteen Pennerin (2002, 448) kuvailemat vapaaehtoisuuden piirteet sopivat hyvin. Hän mainitsee neljä pääpiirrettä. Vapaaehtoistyö on pitkäkestoista, suunnitelmallista, vapaaehtoista auttamista jota tehdään organisaatiokontekstissa. Määritelmän kolme viimeistä piirrettä kuvaavatkin hyvin vapaaehtoistyötä lasten harrastusmaailmassa. Ensimmäisenä mainittu pitkäkestoisuus ei kuitenkaan yleensä täyty. Lasten harrastustoiminnassa mukana oleminen ei pääsääntöisesti ole kovin pitkäkestoista, vaan se riippuu oman lapsen mukana olemisesta. Siinä mielessä Pennerin määritelmä ei kata kaikkia vapaaehtoistyöntekijöitä, jotka osallistuvat lasten harrastustoimintaan. Omaan kohderyhmääni tämä määritelmä kuitenkin sopii kokonaisuudessaan.

Esittelin edellä muutamia vapaaehtoistyön määritelmiä. Seuraavaksi siirryn yleisemmälle tasolle ja kerron, miten vapaaehtoistyö sijoittuu yhteiskunnan rakenteisiin. Vapaaehtoistytä tehdään nk. kolmannella sektorilla, jota on tieteellisenä käsitteenä alettu käyttää 1970-luvulla. Yhteiskunta on alun perin jakautunut kahteen lohkoon, yksityiseen ja julkiseen. Eri sektoreiden järjestysluvuista on esitetty eriäviä tulkintoja, mutta Helander ajattelee ensimmäisen sektorin tarkoittavan yksityistä sektoria ja toisen julkista. (Helander 1998, 23,33.) Harju, Niemelä, Ripatti, Siivonen ja Särkelä (2001, 20) kuvailevat kolmannen sektorin toimivan yhteiskunnan ja yksilön välimaastossa. He näkevät kolmannen sektorin kantavan suuren vastuun hyvinvointipalvelujen tuottamisesta julkisen ja yksityisen sektorin ohella. Myöhemmin on alettu puhua myös neljännestä sektorista. Neljännellä sektorilla tehdään hyvin saman tyyppistä työtä kuin kolmannella sektorilla, mutta sitä ei ole organisoitu. Neljäs sektori käsittää perheet ja lähiyhteisöt. (Koskiahho 2001, 17.)

Rajan veto eri sektoreiden välillä on ongelmallista. Helander (1998) pohtii, että jos on vaikea vetää rajaa yksityisen ja kolmannen sektorin välillä, niin vähintään yhtä vaikea on rajanveto kolmannen sektorin ja kotitalouksien välillä. Tietyissä kulttuureissa perheet ja suvut muodostavat toiminnallisen vastineen organisaatioille, jotka teollisissa yhteiskunnissa ovat rekisteröityneet ja muulla tavoin virallistettuja yksiköitä. Rajanvedon ongelmallisuus julkisen ja kolmannen sektorin välillä voidaan kuvata esimerkiksi seurakunnan toiminnan kohdalla. Ne voidaan tulkita julkisyhteisöiksi ja siten osaksi julkista sektoria tai ei-julkisiksi ja siten kolmanteen sektoriin kuuluviksi yksiköiksi. (Helander 1998, 26, 28.)

Kokoava käsite vapaaehtoistoiminnalle ja kolmannelle sektorille on kansalaisyhteiskunta (Koskiahho 2001, 17). Kansalaisyhteiskunta ei siis ole synonyymi kolmannelle sektorille, vaan se on syntynyt jo kauan ennen kuin yhteiskunnan sektorijako oli edes kehittelyn alla (Helander 2002, 35). Kansalaisyhteiskunnan on katsottu syntyneen Suomeen 1800-luvun loppupuolella, kun Suomessa alkoi muun Euroopan tapaan vilkas kansalaistoiminta (Harju ym. 2001, 41—42). Kansalaisyhteiskunnassa ollaan Harjun ym. (2001) mukaan liittynyt yhteen, jotta itselle ja toisille pystyttäisiin takaamaan tarvittavaa tukea. Kansalaisilla on tarpeita ja kykyjä yhteisen hyvän parantamiseen, joita heidän on tärkeä pystyä hyödyntämään. Kansalaisyhteiskunnan keskeinen ilmentymä ja kantava periaate on yhteisöllisyys, joka muuttuu ja sen myötä myös vapaaehtoistoiminta suuntautuu uusiin kohteisiin. (Harju 2005, 75.)

Vapaaehtoistyön tarkastelu näin korkealla tasolla voi tuntua kaukaiselta, koska se konkretisoituu yksilötasolla lähiyhteisöissä. On kuitenkin hyvä huomioida, että vapaaehtoistyön vaikutukset voivat heijastua yhteiskunnalliselle tasolle asti. Yksilön ja yhteisön edut kietoutuvat usein yhteen, joten niiden täydellinen erottelu ei ole järkevää. Yhteisöt muodostuvat yksilöistä ja yksilöt ovat yhteiskunnan kansalaisia. Harju (2005) nimeää aktiivisen kansalaisuuden. Se olisi kansalaisuuden hienoin ja tavoiteltavin ilmentymä. Vapaaehtoistointa konkretisoi sen. Laajemmassa mittakaavassa aktiivinen kansalaisuus tarkoittaisi ihmisen aktiivisuutta yksityiselämässä, työelämässä, järjestötoiminnassa ja yhteiskunnallisissa kysymyksissä. Hieman rajallisempi tulkinta erottaisi aktiivisen yksilöllisyyden ja aktiivisen kansalaisuuden toisistaan. Nykyajan yksilöllisyyttä korostavassa yhteiskunnassa ihminen voisi valita ja olla aktiivinen yksilöllinen ihminen ja lisäksi halutessaan myös aktiivinen kansalainen. Harjun mukaan passiivinen ihminen on kansalainen vain statukseltaan, mutta jos hän osallistuu sosiaalisiin aktiviteetteihin (kuten yhdistystoiminta) tai yhteiskunnallisiin toimintoihin (äänestäminen jne), hän elää yhteiskuntatodellisuutta vaikuttaen ja osallistuen. (Harju 2005, 67, 68, 70.)

Harju ym. (2001, 31) puhuvat kansalaisten omatoimisuudesta. He näkevät järjestöissä tehdyn vapaaehtoistoiminnan tärkeimpinä päämäärinä kansalaisten omatoimisuuden ja osallistumismahdollisuuksien edistämisen. Ne vastaavat heidän mukaansa kansalaisten yhteisyyden ja itsensä toteuttamisen tarpeisiin. Harju ym. näkevät yksilöiden toiminnan olevan aina vuorovaikutuksellista ja siinä muodostuu helposti erilaisia ryhmiä. He mainitsevat esimerkkinä yhteiskunnalliset liikkeet, joita muodostavat aktiiviset arkielämän ongelmista huolta kantavat ihmiset. Suuremmassa mittakaavassa tällaiset kansalaisliikkeet ja kansalaistoiminta voidaan nähdä vastapainona kasvottomille valtarakenteille. Kansalaisten omaehtoisen toiminnan nähdään nousseen puolustamaan kestävä kehitystä ja tulevaisuutta sekä luomaan sosiaalista pääomaa vastapainoksi taloudelliselle vallalle. (Harju ym. 2001, 32.)

Yhteiskunnassa asiat vaikuttavat toinen toisiinsa ja huomaamatta saattaa tapahtua rajan ylityksiä. Vapaaehtoistyö saattaa heijastua muillekin, esimerkiksi julkisen puolen sektoreille. Lehtinen (1997, 17) mainitsee esimerkkinä liikunnan parissa tehtävän ennaltaehkäisevän nuorisotyön, joka voidaan määritellä ennaltaehkäiseväksi sosiaalityöksi. Samalla tavoin missä vain harrastustoiminnassa voidaan käsitellä sosiaalisia ongelmia ja niihin saattaa löytää ratkaisuja. Tehdyn vapaaehtoistyön seuraukset saattavat välittyä paljon laajemmalle

alueelle kuin sen tekijä sillä hetkellä käsittää. Koskiaho (2001, 15) nimeää tällaisen työn sosiaalisesti vapaaehtoistyöksi. Tällä hän tarkoittaa sitä, että se voi kohdistua laajemmalle sosiaalipoliittiselle alueelle kuin sosiaalityö eli vapaa-aikaan, koulutukseen, asumiseen, ympäristöön ja työelämään. Se voi koskettaa ihmisen arkea millä vaan elämän alueella.

Nyt siirryn yhteiskunnallisen tason ja lähiyhteisöjen jälkeen vielä pienempään yksikköön, yksilöön. Jokaisella ihmisellä on omat persoonalliset piirteensä ja oma identiteetti, jotka muuttuvat ja kehittyvät elämäntilanteiden myötä ja joihin vaikuttavat ihmissuhteet, asuinolot ja monet muut tekijät. Harju ym. toteavat, että oman identiteetin ja oman elämän arvokkaaksi kokemisen kannalta on tärkeää tuntea itsensä hyödylliseksi (Harju ym. 2001, 36). Vapaaehtoistyötä tekemällä voi tuntea sitä tunnetta. Tuomela ja Mäkelä (2011, 88) tuovat esille yksilön tarpeen saada toisten ihmisten tunnustusta ja kunnioitusta. Aineellista tunnustusta vapaaehtoistyöntekijät voivat saada erilaisten tunnustuspalkintojen muodossa. Näkisin, että toisten kunnioitusta voi saavuttaa vapaaehtoistyön parissa jopa helpommin kuin ansiotyössä, koska vapaaehtoistyöntekijöitä arvostetaan yhteiskunnassa.

En tässä tutkimuksessa ota identiteettinäkökulmaa erityisen laajasti esille, koska siinä tapauksessa analyysi saattaisi painottua liikaa yksilölähtöisiin tekijöihin. Van Dynen ja Farmerin (2004, 181) toteamus vapaaehtoisen rooli-identiteetistä on kuitenkin kuvaava esimerkki siitä kuinka vahva vapaaehtoistyöntekijän identiteetti voi olla. Pelkästään se saattaa osaltaan selittää hänen jatkamistaan vapaaehtoistyöntekijänä. Van Dyne ja Farmer nimitäin mainitsevat, että kysymykseen kuka sinä olet, voi yksilö, jolla on vahva vapaaehtoisen rooli-identiteetti, vastata: olen vapaaehtoinen.

Toinen identiteettiin liittyvä tutkimus, jonka esittelen, on Gruben ja Piliavin (2000) vapaaehtoisuutta rooli-identiteetin käsitteen kautta tutkiva tutkimus. Se perustuu identiteettiteoriaan. Grube ja Piliavin oletivat, että vapaaehtoinen, joka tekee työtä monissa eri organisaatioissa, loisi itselleen yleisen vapaaehtoisen rooli-identiteetin. Mutta yksilöt voivat luoda myös tiettyyn organisaatioon sidotun erityisen rooli-identiteetin. (Grube & Piliavin 2000, 1108—1109.) Rooli-identiteetti oli tärkein yksittäinen tekijä, ennustettaessa kuinka paljon vapaaehtoistyöntekijä antoi aikaansa työlle. Tutkijat olivat ennustaneet konfliktin mahdollisuutta ajan jakamisessa eri organisaatioiden kesken, jos vapaaehtoisella on sekä yleinen rooli-identiteetti että tiettyyn organisaatioon sidottu rooli-identiteetti. Tutkimus tuki tätä hypoteesia. Ne vapaaehtoiset, jotka identifioivat itsensä vahvimmin tutkimuskoh-

teena olleeseen organisaatioon antoivat vähemmän aikaansa muille organisaatioille. Eli ollakseen hyvä vapaaehtoistyöntekijä pitäisi antaa aikaansa monille eri organisaatioille, mutta ollakseen hyvä vapaaehtoistyöntekijä tietyssä organisaatiossa, pitää antaa aikaansa eniten juuri sille. Jos toimii useassa organisaatiossa, on konfliktin mahdollisuus olemassa, koska aikaa on rajallisesti. Ristiriitojen ilmetessä mahdollinen selviytymismekanismi on jättää työ toisessa tai jopa molemmissa organisaatioissa. (Grube & Piliavin 2000, 1116—1117.)

2.1.2 Vapaaehtoistyö organisaatiossa

Tässä tutkimuksessa ei keskitytä vapaaehtoistoiminnan järjestämiseen organisaation kannalta. Taustaorganisaation asema on kuitenkin tärkeä, koska ilman organisaatiota vapaaehtoistyö olisi ennemminkin lähimmäisen auttamista, kuten aiemmin mainitsin (Koskiahon 2001, 16; Penner 2002, 448). Seuraavissa kappaleissa kerron lyhyesti vapaaehtoisjärjestöjen historiasta sekä vapaaehtoistyön mahdollistamisesta organisaatioissa.

Vapaaehtoistyövoimaa käyttäviä organisaatioita on Suomessa lukemattomia ja vapaaehtoistyöntekijöiden lukumäärää ei edes tiedetä tarkkaan. Pelkästään organisoidussa liikunta- ja urheiluseuratoiminnassa on vuosittain mukana noin miljoona ihmistä (Mäenpää & Korhonen 2012, 10). Vapaaehtoisorganisaatioiden historia ulottuu pitkälle alkaen järjestöistä. Järjestöt kehittyivät Suomessa vähitellen 1800-luvun lopulta lähtien ja kolmannelta sektorilta voidaan puhua myös järjestökenttänä. (Helander 1998, 27.) Eri sairausryhmiä edustavia järjestöjä syntyi erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla. Tuolloin vertaistuki ja sen organisoiminen tulivat entistä vahvemmin esille. Ruvettiin myös pohtimaan miten sovittaa yhteen eri ammattilaisten ja vapaaehtoisten työtä saman järjestön sisällä. (Harju ym. 2001, 42—43.) Organisaatioiden haasteena on edelleen erilaisten toimijoiden yhteistyön kehittäminen kunkin omista lähtökohdista Ammattityöntekijät ja vapaaehtoiset toimivat organisaatioissa yleensä yhteistyössä. Heidän toimintaan mukaan tulonsa lähtökohdat saattavat kuitenkin olla hyvin erilaisia. (Lehtinen 1997, 17—18.)

Selkeä ja konkreettinen tarpeen määrittely on tärkeää järjestötoimintaa aloiteltaessa. Tämän jälkeen on selvitettävä, löytyykö sopivia vapaaehtoisresursseja. Mutta vaikka vapaaehtoistyö kuinka kuulostaa ideaalilta tavalta auttaa toisia, niin järjestössä tapahtuvan toiminnan aloittaminen vaatii rahaa, aikaa ja työntekijöitä vapaaehtoisten kouluttamiseen sekä toiminnan organisoimiseen. Tärkeä edellytys on ymmärtää, että vaikka vapaaehtoistoimin-

ta on muodollisesti ilmaista, se ei ole kulutonta. (Harju ym. 2001, 77; Lehtinen 1997, 21.) Taloudellisten resurssien luomat jännitteet tulevat esille vapaaehtoisorganisaatioissa. Työn tekemiseen liittyy usein vahvasti palkka tai palkkio. Vapaaehtoistyö on siinä mielessä erilaista, että siitä ei lähtökohtaisesti makseta korvausta. Harju ym. (2001, 77) mainitsevat palkattomuuden määritellessään vapaaehtoistoiminnan ominaispiirteitä. Lehtinenkin (1997) määrittelee vapaaehtoistyön periaatteeksi palkattomuuden sekä sen, että toimijat tekevät työtään tavallisen ihmisen ehdoin ja taidoin. (Lehtinen 1997, 20.) Vapaaehtoistoinnalle ei ole olemassa omaa lainsäädäntöä, mutta siinä pitää kuitenkin ottaa huomioon lainsäädäntö, vaitiolovelvollisuus ja muut eettiset asiat (Harju ym. 2001, 79; Helander 1998, 77). Tämä asettaa vapaaehtoisorganisaatiot erityiseen vastuuseen selvittää eri tahoilta, miten toiminta järjestetään asiankuuluvasti.

Vapaaehtoistyötä tekemään voi periaatteessa hakeutua kuka tahansa. Muodollisia vaatimuksia ei ole. On kuitenkin järjestävän organisaation vastuulla ottaa toimintaan mukaan vain siihen soveltuvia henkilöitä. Organisaation pitäisi pystyä huolehtimaan vakuutuksista, koulutuksesta ja muista työntekijän hyvinvointiin liittyvistä asioista. Myös vapaaehtoisten työntekijöiden jaksamiseen pitäisi kiinnittää huomiota. Harju ym. (2001, 92) painottavatkin jaksamisesta huolehtimista. Vapaaehtoistyössä työskentelytapana on usein henkilökohtainen kontakti, jolloin vapaaehtoinen voi kuormittua esimerkiksi vaikeissa tukiprosesseissa. Vapaaehtoistyöntekijä saattaa itse alkaa oireilla, jolloin myös hän tarvitsisi tukea ja ohjausta. Helposti käy niin, että vapaaehtoistyö lopetetaan eikä apua haeta. Lehtinen (1997, 21) korostaa, että ammattityöntekijän, joka vapaaehtoistoimintaa ohjaa, on osattava toimia vapaaehtoistoiminnan lähtökohdista ja hänen on tunnettava hyvin vapaaehtoistoiminnan ideologia. Näin hän osaa tarvittaessa toimia vapaaehtoistyöntekijän tukena.

2.1.3 Vapaaehtoistyöstä tehtyä tutkimusta

Vapaaehtoistyöhön liittyvissä tutkimuksissa keskitytään usein tekemisen motiiveihin. Harju ym. (2001) mainitsevat toiminnan aloittamisen syiksi esimerkiksi tekemisen halun, halun oppia uutta, halun auttaa muita ja tarpeen kuulua johonkin. Vapaaehtoistyö voi myös toimia vastapainona omalle palkkatyölle. (Harju ym. 2001, 36—37.) Tutkimukset keskittyvät usein jollekin tietylle tekemisen alueelle. Rochester, Paine, Howlett ja Zimmeck (2010, 143) kertovat tutkimuksen kontekstin saattavan vaikuttaa merkitsevästi tuloksiin. Yhdessä organisaatiossa työskentelevä vapaaehtoistyöntekijä ei välttämättä toimi samoin

kuin toisen tyyppisessä organisaatiossa toimiva. Esittelen seuraavaksi kaksi tutkimusta. Matsuban, Hartin ja Atkinsin (2007) tutkimus keskittyy vapaaehtoistyön tekemisen vaikuttimiin. Omoton ja Snyderin (1995) muodostama malli vapaaehtoistyön tekemisestä on kiinnostava, koska se tarkastelee miten eri tekijät vaikuttavat toisiinsa tutkittaessa vapaaehtoistyön ajallista kestoa.

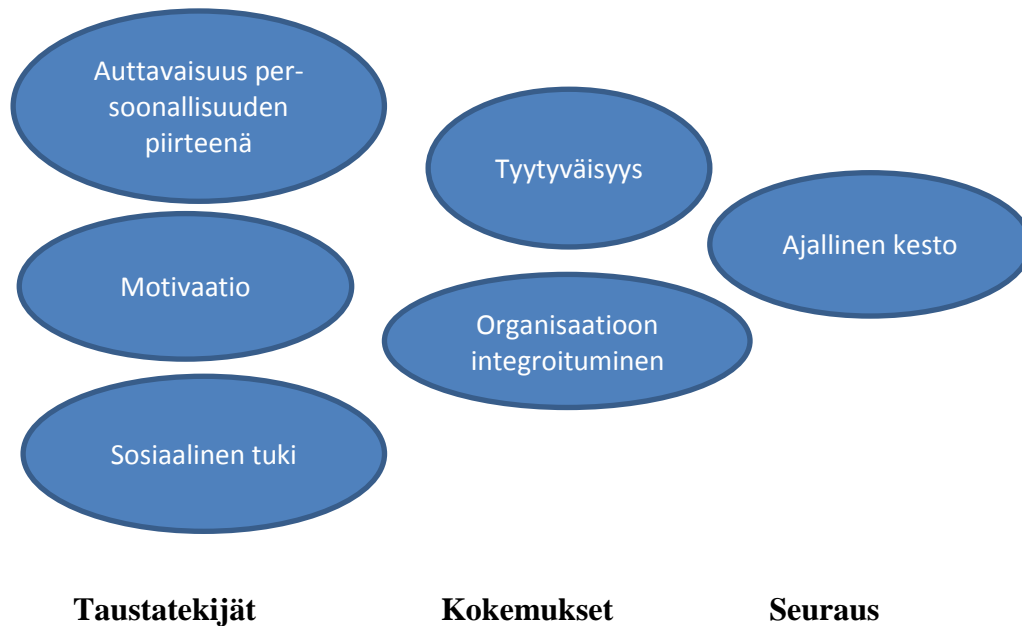
Matsuba ym. (2007) ovat luoneet mallin vapaaehtoistyön tekemisen vaikuttimista. Tutkimuksen kohdejoukkona oli aikuisia englanninkielisiä amerikkalaisia. Matsuba ym. erottelivat kestävät vaikuttimet, joita olivat persoonallisuus, sympaattisuus ja empaattisuus sekä toisena ryhmänä sosiaaliset rakennetekijät kuten koulutus, luokka ja kulttuuri. Näiden lisäksi mallissa eroteltiin välilliset vaikuttimet vapaaehtoistyön tekemiseen. Niihin oli ajateltu esimerkiksi moraalinen identiteetti sekä sosiaaliset mahdollisuudet. Mallissa on erikseen mainittu mahdollisuus yleensäkin osallistua ja tehdä vapaaehtoistyötä. Kontekstin todettiin näyttelevän tärkeää osaa. Tutkimuksessa todettiin, että etenkin ikä ja koulutus vaikuttivat vapaaehtoistyön tekemiseen. Vanhemmat ja koulutetummat käyttivät enemmän aikaansa vapaaehtoisena toimimiseen. Tutkijat kuitenkin totesivat, että vapaaehtoistyön vaikuttimien asettaminen tiettyyn malliin on haastavaa vapaaehtoistyön moniulotteisuuden vuoksi. (Matsuba ym. 2007, 892, 893, 903, 905.)

Vaikka yksittäiset mallit eivät vapaaehtoistyön moniulotteisuuden vuoksi voikaan toimia kattavina selityksinä, on Matsuban ym. tutkimuksessa huomionarvoista etenkin se, kuinka monia eri vaikuttimia osallistumiselle voi olla. Kestävät sosiaaliset rakennetekijät kuten koulutus, luokka ja kulttuuri vaikuttavat osaltaan vapaaehtoistyöhön osallistumiseen. Oman tutkimukseni kannalta Matsuban ym. mainitsevat sosiaaliset mahdollisuudet välillisinä vaikuttimina ovat tärkeä osa-alue. Kaikilla niitä ei ole. Sosiaalisten mahdollisuuksien huomiotta jättäminen sulkee pois vapaaehtoistyön ydinajatuksen kaikkien lähimmäisen auttamisesta.

Omoto ja Snyder (1995) ovat muodostaneet mallin vapaaehtoistyön tekemisen prosessista ja tekijöistä jotka saattavat vaikuttaa vapaaehtoistyön tekemisen keston. Pitkään jatkunut vapaaehtoistyö on oman tutkimukseni lähtökohta. Omoton ja Snyderin tutkimus auttaa ymmärtämään ajallisen keston taustatekijöitä, vaikka kontekstimme ovatkin erilaisia. Heidän tutkimuksensa kohdejoukkona oli 116 AIDS-organisaatossa työskentelevää vapaaehtoista. Malli on jaettu kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa mainitaan taustateki-

jöitä, joiden vuoksi lähdetään mukaan toimintaan. Toisessa vaiheessa mainitaan kokemukset. Tässä vaiheessa vapaaehtoistyöntekijä kerää kokemuksia ja hänen ammattitaitonsa kasvaa. Kolmannessa vaiheessa mainitaan seuraus, eli miten edelliset tekijät selittävät tekemisen kestoa.

Kuvio 1. Vapaaehtoistyön tekemisen prosessi (Omoto & Snyder 1995, 679)

Omoto ja Snyder korostavat mallissaan muutamia yhteyksiä. Motivaatio on yhteydessä ajalliseen keston. Mitä vahvempi motivaatio sitä todennäköisemmin vapaaehtoistyöntekijä sitoutuu tekemiseen pidemmäksi aikaa (ei siis puhuta siitä mikä on motivaatio, vaan sen vahvuudesta). Vahva motivaatio ei kuitenkaan tee vapaaehtoistyöntekijää tyytyväisemmäksi tekemiseensä tai sitouta häntä vahvemmin organisaatioon. (Omoto & Snyder 1995, 679, 680, 681.) Tämä ei kuitenkaan ole yksiselitteinen asia ja esimerkiksi Rochester ym. (2010) kyseenalaistavat mallia jossain määrin pohtien, että se olisi liiaksi sidoksissa kontekstiinsa. He kuitenkin näkevät mallin hyödyllisenä, kun pohditaan vapaaehtoistyön tekemisen kestoa, etenkin siksi, että mallissa ajatellaan vahvan motivaation edesauttavan pitkäaikaista sitoutumista. Vapaaehtoistyön tekijöiden tulee kuitenkin jatkaakseen tuntea myös tyytyväisyyttä roolissaan. Tyytyväisyys riippuu myös organisaation tuesta. (Emt, 136, 138.)

2.2 Muuttunut vanhemmuus

Tutkimukseni kohderyhmä koostuu vapaaehtoistyöntekijöistä. He ovat myös vanhempia. Tehdessään vapaaehtoistyötä heidän roolinsa vanhempana ei poistu. Se näyttäytyy konkreettisesti tekemisessä merkittävänä tekijänä. Tämän vuoksi on tärkeä ymmärtää myös vanhemmuutta. Vielä muutamia vuosikymmeniä sitten vanhemmuus oli erilaista kuin mitä se nyt 2000-luvulla on. Järvisen ja Kolben (2002, 7—8) kaksi lausetta kuvailevat muutosta hyvin. He toteavat, että pihoilta ei enää kuulu huutoa: Äiti tuu ikkunaan! Sen korvaa kynnykseltä huikattu: Onks ketään kotona? Nykyään molemmat vanhemmat käyvät pääsääntöisesti ansiotyössä eikä pikkulapsivuosien jälkeen kotona välttämättä ole ketään odottamassa. Perheyhteisön arki on muuttunut kaupungistumisen myötä eikä esimerkiksi sukulaisista koostuvaa lähipiiriäkään ole välttämättä saatavilla. Muutosta on tapahtunut myös lasten ja aikuisten välisissä suhteissa. Järvinen ja Kolbe (2002, 8) toteavat kasvatustyön olevan nykyään vaativampaa, kasvattaja ei saa enää arvovaltaa automaattisesti, vaan lasten ja nuorten arvostus on ansaittava.

Ennen lapsilla oli enemmän autonomiaa ja kasvatusta ei ajateltu muusta elämästä erillisenä. Lasten ajankäyttöä ei ohjelmoitu ja aikataulutettu. He olivat kaveriensa kanssa melko vapaasti sekä maalla että kaupungissa. Ovet avattiin aamulla ja suljettiin illalla. Heidän ajateltiin kasvavan osin itsestään. (Korhonen 2002, 63.) Hoikkala (1993, 52) on tutkinut vanhemmuutta ja kasvatusta ja puhuu vastuullisesta vanhemmuudesta. Siinä vanhemmuus asetetaan velvoittavaksi tehtäväksi ja sen puitteissa pyritään luomaan hyviä edellytyksiä lasten kasvulle. Tällaisten hyvien edellytysten Hoikkala määrittelee koostuvan esimerkiksi huolenpidosta, mahdollisimman hyviin harrastuksiin ohjaamisesta, koulutuksen turvaamisesta ja rajojen vetämisestä. Vastuullisessa vanhemmuudessa lapsiin todella panostetaan, he ovat jopa elämänsisältö.

Aikuisten ja lasten elämän aikataulutus saattaa johtua vanhemmuuden suorittamisesta. Korhonen (2002) on nimennyt ilmiön suoritusajatteluksi. Se ulottuu kaikille elämän alueille: perheeseen, koulutukseen ja harrastuksiin. Korhonen pohtii, että hyötyä ja kilpailua korostavassa yhteiskunnassa yksilö, joka investoi elämänsä toisten hyväksi, jättäen omat kehityspyrkimyksensä syrjään, ottaa suuren riskin. Vastuun kohde suuntautuukin siksi usein omaan persoonaan ja elämänuraan. (Korhonen 2002, 68.) Näin ajateltuna vapaaehtoistyöntekijänä toimivat vanhemmat ottaisivat riskin. He investoivat paljon muiden hyväksi. Hei-

dän omat kehityspyrkimyksensä eivät kuitenkaan välttämättä jää syrjään, ainakaan oman tutkimukseni tulosten perusteella.

Eri yhteiskuntaluokissa elävät perheet omaavat hyvinkin erilaisia resursseja. Edellisessä alaluvussa 2.1.3 mainittiin yksilön mahdollisuudesta yleensäkin osallistua (Ks. Matsuba ym. 2007). Osallistumiseen vaikuttavat sekä varallisuuteen että henkiseen pääomaan liittyvät tekijät. Berg (2016) on pohtinut Pierre Bourdieun nimeämien pääomien (ks. luku 3.2) kautta perheiden asemaa osallistua ja tehdä valintoja. Bergin mielestä pääomat vaikuttavat perheiden valintoihin. Valinnat vaativat aikaa, tietoa ja rahaa. Valinta voi olla esimerkiksi lapsen harrastus tai uusi asunto. Keskiluokan Berg mainitsee olevan asemassa, jossa voi määritellä valintansa ja tehdä niitä sen perusteella mitä pitää tavoittelemisen arvoisena. Resurssit niiden saavuttamiseksi ovat olemassa. (Berg 2016, 66.) Esimerkiksi yksinhuoltajaperheessä vanhemman voi olla käytännössä mahdotonta osallistua samalla tavoin lapsen harrastuksiin kuin ydinperheen vanhemman, vaikka halua olisikin.

Perheiden sosioekonominen asema näkyy siis vanhempien vapaaehtoistyöhön osallistumisessa. Myös Koski (2016, 26) mainitsee liikunnan kansalaistoiminnassa olevan nähtävillä keskiluokkaistumista. Yhä selvemmin seuratoiminta tavoittaa aktiiviset ja energiset tekijät, jotka ovat kouluttautuneita ja hyvin työelämässä pärjääviä. Myllyniemen ja Bergin (2013, 86) tutkimuksessa havaittiin varakkaampien perheiden vanhempien toimivan lukumäärällisesti enemmän talkootyössä ja toimitsijoina kuin matalamman tulotason perheiden vanhempien.

Pääasiassa perheet kuitenkin osallistuvat lastensa harrastuksiin vähintään kuljettamalla, kustantamalla ja kannustamalla. Lasten ja nuorten harrastustoimintaan osallistuminen näiden lisäksi myös vapaaehtoisena on myös melko aktiivista ja yleistä. Myllyniemen ja Bergin (2013, 86) nuorten vapaa-aikatutkimuksessa 25 prosenttia koko aineiston lasten ja nuorten vanhemmista kertoi osallistuneensa liikunnan vapaaehtoistyöhön. Lasten ikähajonta tutkimuksessa oli suuri, mukana oli 7—29-vuotiaita. Etenkin 10—14-vuotiaiden lasten vanhemmat olivat aktiivisia luonnollisesti siitä syystä, että tuossa iässä osallistutaan seuratoimintaan säännöllisimmin. Suurin osa näistä vanhemmista osallistui toimintaan joko talkootyön tai toimitsijan roolissa. Seuran luottamustoimissa tai esimerkiksi joukkueenjohtajina toimi vain muutama prosentti vanhemmista.

Vuonna 2009—2010 tehdyn kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan kaikkiaan 16 % tutkimuksen kohteena olleesta aikuisväestöstä (19—65-vuotiaat) olivat jollain tavoin mukana organisoidussa liikuntatoiminnassa. Vapaaehtoistyöntekijöiden lukumäärä oli kasvanut edellisestä vuosien 1997—1998 tutkimuksesta noin sadallatuhannella henkilöllä. Tutkimuksessa haastateltiin puhelimitse 5 588 19—65-vuotiasta suomalaista. Ihmiset käyttivät toimintaan keskimäärin 10 tuntia viikossa. Osallistumisen todettiin olevan aktiivisempaa muualla kuin pääkaupunkiseudulla. Toisaalta pääkaupunkiseudulla käytettiin liikunnan vapaaehtoistyöhön hieman enemmän aikaa kuin muualla Suomessa.

Lukumäärällisesti suurin osuus tekijöistä on työntekijöitä. Heitä oli mukana enemmän kuin johtavassa asemassa toimivia ja ylempiä toimihenkilöitä yhteensä. Eri ikäluokista toimintaan osallistuivat aktiivisimmin keski-ikäiset (22 %). He käyttivät siihen eniten aikaansa. Yli 50—vuotiaiden keskuudessa osallistuminen on selkeästi vähäisempää kuin 35—49-vuotiaiden parissa. Tämä tulos kertoo epäsuorasti siitä, että joka toinen aikuinen jättää vapaaehtoistyön omien lasten aikuistuessaa. Nuorempien ikäluokkien keskuudessa keskimääräinen vapaaehtoistyöhön käytetty aika näyttäisi vähentyneen aiemmasta. (Kansallinen liikuntatutkimus 2009—2010, 6—8, 32.) Tähän nuorempien ikäluokkien vähentyneeseen osallistumiseen viitattiin myös oman tutkimukseni aineistossa.

2.3 Lasten ja nuorten ryhmissä harrastaminen

Kuten edellisessä vanhemmuuteen liittyvässä luvussa todettiin niin entisaikaan lapset leikkivät enemmän keskenään ja ulkoilivat vapaasti. Nykyään lapset käyttävät yhä enenevässä määrin erilaisia elektronisia laitteita kuten matkapuhelimia, tietokoneita ja pelikonsoleita. Niiden vastapainona heitä kuljetetaan ohjattuihin harrastuksiin. Harrastuskertoja saattaa olla viikossa useita. Etenkin urheilun parissa on kilpailullisuus lisääntynyt ja joukkueet saatavat harjoitella tai pelata jopa päivittäin. Kun lapset vie ohjatun harrastuksen pariin, voi itse poistua paikalta siksi aikaa, kun lapsi harrastaa. Osa vanhemmista kuitenkin toimii toisin ja lähtee mukaan lapsen harrastustoimintaan vapaaehtoistyöntekijöinä, kuten tutkimukseni kohderyhmä.

Lasten ja nuorten vapaa-ajan käyttöä tutkitaan säännöllisesti. Merikiven, Myllyniemen ja Salasuon (2016) Media hanskassa – Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta - tutkimukseen osallistuneista (N=1 205) 89 prosentilla oli jokin harrastus.

Kysymystä ei tosin rajattu vain ohjattuun toimintaan, vaan harrastus saattoi olla mikä tahansa, esimerkiksi pyöräily. Tutkimuksen 10—29-vuotiaista 57 prosenttia sanoi jollain tapaa olevansa mukana seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä joko jäsenenä tai osallistujana tai molempina. Urheilussa ja partiossa mukana olevat nuoret olivat sekä jäseniä että osallistujia toimintaan. (Merikivi ym. 2016, 56, 66, 67.)

Tässä tutkimuksessa lasten ja nuorten harrastuksista mukaan valikoitui jalkapallo, jääkiekko, hiihto, voimistelu, partio ja kuorotoiminta. Liikuntatutkimuksissa julkaistaan säännöllisesti listoja suosituimmista liikuntamuodoista. Vuonna 2016 jalkapallo oli sijalla 5, jääkiekko sijalla 9 ja hiihto sijalla 15 kun verrattiin suosituimpia liikuntamuotoja Suomessa 7—29-vuotiaiden keskuudessa. (Merikivi ym. 2016, 89). Aiempi tutkimus vuonna 2013 saman ikäisten keskuudessa oli hyvin samansuuntainen jalkapallo sijalla 6, hiihto sijalla 9, jääkiekko sijalla 11, tanssi sijalla 13. (Myllyniemi & Berg, 2013, 66.) Tarkoitukseni oli valita mukaan lajeja, joihin mahdollisimman monen on mahdollista osallistua ja jotka ovat tunnettuja lapsiperheiden keskuudessa. Valintoina jalkapallo, jääkiekko ja hiihto ovat kyseiset kriteerit täyttäviä.

Urheilun lisäksi partiotoiminta on suosittua. Partiolaisia on Suomessa noin 65 000. Toiminta on siis tuttua monelle perheelle, minkä vuoksi halusin partion mukaan. Partiolaisten nettisivuilla pääsee etusivulla klikkaamaan kohtaa: Vapaaehtoiseksi. Siellä toimintaa markkinoidaan aikuisille. Heille kerrotaan, että mukaan voi tulla omien resurssien ehdoilla. Aikaresurssin voi määritellä itse ja erityisosaamistaan voi hyödyntää, esimerkiksi kokki laittaa ruoat helposti koko leiriporukalle. Koulutusta on mahdollista saada ja omaa osaamista voi kehittää tai toisaalta olemalla mukana toiminnassa on aikuisella mahdollisuus opetella aivan uusia asioita. (Suomen Partiolaiset 2017.) Nämä partion pariin houkuttelemisena toimivat perusteet ilmenivät myös omassa aineistossani.

Musiikkia harrastetaan lasten ja nuorten keskuudessa paljon. Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry ylläpitää internet-sivustoa, jossa on kuvailtu musiikkikasvatus- ja musiikkikoulutus-järjestelmä. Sen perusteella voi todeta, että koti on musiikkikasvatuksen keskus, jonka ympärille eri harrastus- ja koulutusmuodot järjestyvät. Yksi paikka harrastaa musiikkia on musiikkiopiston kuoro, joka valikoitui mukaan tutkimukseeni. (Musiikin opetus Suomessa 2017.)

Kuusi suosituinta lajia, joiden parissa vapaaehtoiset yleensä työskentelevät ovat jalkapallo, jääkiekko, yleisurheilu, hiihto, salibandy, voimistelu. Liikuntatutkimuksen mukaan jalkapallon ja jääkiekon parissa vapaaehtoistyöntekijät käyttävät aikaansa aiempaa enemmän. Kun taas hiihdon ja voimistelun parissa vapaaehtoistyötä tekevät käyttävät siihen vähemmän aikaa kuin muiden lajien parissa. (Kansallinen liikuntatutkimus 2009—2010, 12—13.) Hiihdon osalta tätä selittää harrastuksen kausiluonteisuus. Myös jalkapallo ja jääkiekko voisivat Suomen ilmastossa olla kausiluonteisia lajeja, mutta nykyiset halliolosuhteet tarjoavat mahdollisuuden harrastaa niitä ympärivuotisesti.

Tutkimukseen valikoituneita lajeja harrastetaan pääsääntöisesti ryhmässä. Hiihto on periaatteessa yksilölaji, mutta junioritasolla sitä harjoitellaan usein ryhmän mukana valmentajan johdolla. Schafferin (2006) nimeämä me-henki kuvailee tiettyyn ryhmään kuulumisen tunnetta. Ryhmän sisällä koetaan me-henkeä, jonka avulla jokaiselle muotoutuu oma paikkansa yhteiskunnassa. Schaffer vertaa me-henkeä sosiaaliseen identiteettiin, joka luodaan melko pysyviin ryhmiin kuten sukupuoli tai etnisyys. Hän ajattelee, että myös muut, väliaikaisemmat ryhmät, luovat samoja ryhmään kuulumisen tunteita ja perustaa sosiaaliselle identiteetille. Tällaisia pienemmän mittakaavan ryhmiä voivat olla esimerkiksi urheiluseurat tai tietyn joukkueen kannattajajoukot. (Schaffer 2006, 80.)

Tutkimukseni keskittyy tällaisiin pienempiin ryhmiin, jotka saattavat olla väliaikaisia, mutta jotka siihen kuulumisen hetkinä luovat jäsenilleen kuulumisen tunteita. Kotiranta, Haaki ja Niemi (2011, 241) puhuvat myös me-hengestä. Vapaaehtoinen harrastaminen ja yhdessä tekeminen luovat ihmiselle Kotirannan mukaan tärkeää kuulumisen tunnetta. Mainittu yhdessä tekeminen on olennaista omassa tutkimuksessani. Se tarkoittaa yhteistä tekemistä oman lapsen kanssa, mutta myös yhteistä tekemistä ryhmän muiden aikuisten ja lasten kanssa. Jokivuori (2004, 292) puhuu yhteistoiminnasta. Hänen mukaansa ihmisten on yhdessä toimiessaan osattava hoitaa ihmissuhteita ja hyödyntää ja yhdistää erilaista osaamista, jotta yhteiset tavoitteet olisi mahdollista saavuttaa. Tämäkin ajatus sopii hyvin tutkimukseni maailmaan. Organisaation tulisi huomioida vapaaehtoistyöntekijöidensä osaaminen ja pyrkiä tarjoamaan heille mahdollisuus hyödyntää sitä.

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tarkastelen tutkimukseni aineistoa sitoutumisen ja pääomien käsitteiden avulla. Sitoutuminen on välttämätön pitkäaikaisen toiminnan ehto. Pierre Bourdieun (1986) nimeämä klassinen teoria pääomista toimii toisena teoreettisena kehyksenä. Vapaaehtoistyön tekeminen ei olisi mahdollista ilman riittäviä pääomia.

Sitoutuminen ja pääomat ovat hyvin erilaisia lähestymistapoja. Sitoutuminen on psykologinen ilmiö. Yksilötekijät ovat sen yhteydessä merkittäviä. Pääomista tulevat mahdollisesti ensimmäisenä mieleen taloudelliset tekijät, eivätkä ne olekaan se vähäpätöisin asia pääomista puhuttaessa. Pääomien avulla Bourdieu (1986) kuitenkin selittää sosiaalisen maailman lakeja talouden ollessa siinä vain yksi osa-alue. Halusin ottaa tutkimukseeni mukaan sekä sitoutumisen että pääomien eri muodot. Sitoutumisen taustalla ovat yksilön tarpeet ja voimavarat, mutta organisaatiossa hän sitoutuu tiettyyn sosiaaliseen yhteisöön ja omaksuu sen tavat ja arvot. Sitoutumisen vaiheiden myötä hän kasvattaa pääomiaan.

Seuraavaksi esittelen ensin sitoutumista etenkin organisaatioon sitoutumisen näkökulmasta. Toisessa alaluvussa nimeän pääomien muodot ja esittelen, miten niitä on käytetty esimerkiksi vanhemmuuteen liittyvässä tutkimuksessa.

3.1 Sitoutuminen

Organisaatioon sitoutumisesta on paljon aiempaa tutkimusta. Esittelen tässä alaluvussa neljää, sitoutumista hieman eri suunnista lähestyvää, tutkimusta. Vapaaehtoistyön luonne eroaa palkkatyöstä. Esimerkiksi aineelliset palkkiot voivat toimia merkittävänä sitouttavana tekijänä palkkatyössä, mutta eivät vapaaehtoistyössä. Vapaaehtoistyön tekemisen syyt ovat moninaisempia. Tämän vuoksi valitsin sitoutumisen tarkasteluun mukaan useita lähestymistapoja. Näiden lisäksi nostan vielä lopuksi esiin koulutuksen tärkeyden organisaatioon sitoutumisen yhteydessä.

Aluksi on syytä määritellä mitä organisaatioon sitoutuminen yleensäkin on. Jokivuori (2004, 284) sanoo organisaatioon sitoutumisen olevan sosiaalipsykologinen ilmiö, jossa korostuu suhde yksilön ja organisaation välillä. Organisaatio voi olla esimerkiksi tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena oleva vapaaehtoisorganisaatio tai jokin yritys tai ammatti-

liitto. Organisaatioita on erilaisia. Jokivuori (2002, 11) mainitsee asiantuntijaorganisaation olevan tyypillinen esimerkki organisaatiosta, joka tarvitsee vahvasti sitoutuneita työntekijöitä. Mekaanisia työtehtäviä tarjoavassa organisaatiossa esimerkiksi työtehtäviin kouluttaminen on usein nopeampaa, joten työntekijöiden mahdollinen suuri vaihtuvuus ei välttämättä näyttäytyä mittavana ongelmana. Vapaaehtoistyön kenttä on laaja ja riippuu kyseessä olevasta tapauksesta millaiseen organisaatioon se olisi rinnastettavissa. Urheilukontekstissa työ ei kuitenkaan ole pelkästään yksinkertaista mekaanista suorittamista, vaan ennemminkin asiantuntijaorganisaatioon rinnastettavaa, sekä ihmissuhdetaitoja että tietotaitoa vaativaa vapaaehtoistyötä.

O'Reilly ja Chatman (1986) määrittelevät sitoutumisen yksilön psykologisena kiinnittymisenä tai siteenä (psychological attachment) organisaatioon. Yksilön ja organisaation side voi heidän mukaansa perustua mukautumiseen (compliance), samaistumiseen (identification) tai sisäistämiseen (internalization). Mukautumisen ollessa kyseessä arvostetaan ulkoisia palkkioita (yhteiset arvot eivät tällöin ole ratkaisevia), samaistumisessa arvostetaan yhteyttä organisaatioon (organisaation arvoja ehkä kunnioitetaan, mutta niitä ei välttämättä omaksuta itse) ja sisäistäminen painottaa yksilön ja organisaation yhteistä arvomaailmaa. Niiden henkilöiden joiden sitoutuminen perustuu samaistumiseen ja sisäistämiseen oletettiin vaihtavan organisaatiota harvemmin. (O'Reilly & Chatman 1986, 492—493.) Kuten johdannossa kerroin toimii tämän tutkimuksen tausta-ajatuksena väljä kahtiajako vapaaehtoistyön tekemisen syiden jakamisesta yksilöllisiin ja yhteisöllisiin syihin. Päätöksen vapaaehtoistyön aloittamisesta tietyssä organisaatiossa tekee yksilö, jolloin O'Reillyn ja Chatmanin määrittelyä voidaan hyödyntää, kun mietitään millaiset syyt johtavat yksilön organisaatioon sitoutumiseen. Vapaaehtoistyön yhteydessä O'Reillyn ja Chatmanin mainitsema arvojen sisäistäminen on mahdollisesti merkittävä syy sitoutumiseen, koska arvot näyttäytyvät tärkeinä vapaaehtoistyön yhteydessä.

Allen ja Meyer (1990; 1996) ovat myös tutkineet organisaatioon sitoutumista ja erotelleet kolme erilaista aspektia, jotka ovat toisistaan erillisiä ja itsenäisiä. Näissäkin on mielestäni havaittavissa yksilönäkökulma sitoutumiseen. Allenin ja Meyerin mukaan organisaatioon sitoutuminen koostuu jatkuvasta (continuance), normatiivisesta (normative) ja affektiivisesta (affective) sitoutumisesta. Affektiivisesti sitoutunut jatkaa organisaatiossa koska hän haluaa tehdä niin. Affektiivisessä (tai emotionaalisessa) sitoutumisessa yksilö identifioituu vahvasti organisaatioon ja nauttii siihen kuulumisesta. Jatkuvasti sitoutunut jatkaa, koska

hänen tarvitsee toimia niin. Normatiivisesti sitoutunut jatkaa, koska hänellä on tunne, että hänen pitäisi jatkaa. Työntekijät saattavat tuntea kaikkia mainittuja psykologisia tiloja samaankin aikaan, mutta mahdollisesti eri asteisina. Saatetaan esimerkiksi tuntea vahvaa tarvetta ja velvoitetta jatkaa, mutta välttämättä ei tunneta mielihalua jatkaa. Joku toinen taas saattaa tuntea pelkästään mielihalua jatkaa. (Allen & Meyer 1990, 2—4; kts myös Allen & Meyer 1996.)

O'Reillyn ja Chatmanin määrittelyssä ei oteta huomioon emotionaalisia tekijöitä. Tarkastelen omassa tutkimuksessani vapaaehtoistyöntekijöiden pitkäaikaista sitoutumista, mutta en rajaa sitä pelkästään organisaatioon sitoutumiseen. Allenin ja Meyerin mainitsemien psykologisten tilojen kokeminen tarjoaa mahdollisuuden tarkastella yksilön tunneperäistä sitoutumista yhteisöön. Mikäli sitoutumista tarkastellaan painotetusti organisaation näkökulmasta, voivat yksilön tunneperäiset syyt jäädä liian vähälle huomiolle. Jos taas keskitytään affektiiviseen aspektiin (joka voidaan Allenin ja Meyerin mukaan huomioida myös itsenäisenä sitoutumisen muotona) saattaa organisaatioon liittyvät yleisemmän tason syyt (esimerkiksi arvot) jäädä huomiotta. Tästä syystä tarkastelen tässä tutkimuksessa sitoutumista näiden molempien lähestymistapojen avulla.

Allenin ja Meyerin sekä O'Reillyn ja Chatmanin tutkimuksissa painottui molemmissa yksilön sitoutuminen organisaatioon. Seuraavassa tutkimuksessa puhutaan kunnioituksen ja ylpeyden tunteista organisaatiota kohtaan. Valitsin tämän näkökulman tutkimukseeni tuodakseni arvojen lisäksi mukaan muitakin yleisemmän tason syitä sitoutua vapaaehtoistyöhön. Boezeman ja Ellemers (2008) ovat tutkineet mikä ennustaa organisaatioon sitoutumista vapaaehtoistyöntekijöiden keskuudessa. Tutkimuksen kohdejoukkona oli varainhankinnan vapaaehtoisia (N=89) saksalaisessa organisaatiossa. Varoja kerättiin syöväntutkimuksen hoitoon. Tutkimuksen yhtenä hypoteesina oli, että vapaaehtoiset tuntevat ylpeyden tunnetta vapaaehtoisjärjestöön kuulumisesta sekä kunnioittavat järjestön toimintaa. Nämä tekijät sitouttaisivat heitä sekä affektiivisesti että normatiivisesti vapaaehtoisorganisaatioon. Tutkimuksen tulos tuki hypoteesia. Ylpeys ja kunnioitus olivat suoraan positiivisesti yhteydessä vapaaehtoistyöntekijöiden organisaatioon sitoutumiseen. Vapaaehtoisjärjestöön kuulumisen voisi siis tämän mukaan mahdollisesti tuottaa vapaaehtoistensa keskuudessa ylpeyden ja kunnioituksen tunteita. Kunnioituksen tunnetta organisaation työntekijät voisivat lisätä esimerkiksi julkaisemalla lehdistössä, kuinka he arvostavat vapaaehtoisten työpanosta. (Boezeman & Ellemers 2008, 162, 169.) Ylpeyden ja kunnioituksen tunteiden sanal-

listaminen ei ole itsestäänselvyys. Kyseiset tunteet on kuitenkin helppo yhdistää vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoistyöntekijän voi kuvitella tuntevan ylpeyttä tekemisestään ja muiden ihmisten kunnioittavan vapaaehtoistyöntekijöitä.

Seuraavassa tutkimuksessa puhutaan organisaatioon sosiaalistumisen siirtymätasoista. Nämä siirtymätasot tarjoavat tavan lähestyä vapaaehtoistyötä käytännöllisemmästä näkökulmasta kuin edellä mainitut arvoihin ja tunteisiin liittyvät teoriat. En esittelen tasoja yksityiskohtaisesti, mutta määritelmä auttaa ymmärtämään minkälaisia vaiheita täytyy olla, että pitkäaikaista sitoutumista voi tapahtua. Haski-Leventhal ja Bargal (2008) ovat nimenneet vapaaehtoistyön siirtymätasoja. He kuvailevat sosiaalistumisen prosessin, jossa uusi jäsen omaksuu asenteet, sekä oppii käyttäytymään organisaatioon sopivalla tavalla. Ensimmäisellä tasolla vapaaehtoistyö aloitetaan (entrance) jonka jälkeen mukaudutaan organisaatioon (accomodation), jollei päätetä heti luovuttaa. Noin vuoden päästä saavutetaan niin kutsuttu yhteystaso (affiliation), siinä vaiheessa osa lopettaa tai tullaan seniorivapaaehtoisiksi ja asema vakiintuu (established volunteering). Tämän vaiheen jälkeen on tapahduttava myös uudistumista (renewal), muuten vapaaehtoinen saattaa väsyä ja jopa jättää organisaation. (Haski-Leventhal & Bargal 2008, 74.)

Esittelemissäni tutkimuksissa ei puhuttu vapaaehtoistyöntekijöiden koulutuksesta, mutta toimintaan sitouttamisessa se on tärkeässä osassa, joten otan sen lyhyesti esille. Harju ym. (2001, 86) korostavat koulutuksen yhden tärkeän tavoitteen olevan sitouttamisen toimintaan. Heidän mukaansa perehdytyskursseille voi useissa organisaatioissa ja järjestöissä tulla periaatteessa kuka vaan ja heidän joukostaan pitäisi löytää potentiaaliset vapaaehtoiset. Toisaalta koulutusta voidaan järjestää vain jo toimintaan osallistuville, jolloin se on osa vapaaehtoistoimintaa ja edellyttää osallistujien jonkinasteista sitoutumista. Sekä toimintaan perehdyttäminen (vaikka mukana olisi paljon koulutettavia, joista kaikki eivät toimintaan sitoutuisikaan) ja sen jälkeinen koulutus tulisi organisaation huomioida tärkeäksi sitouttamisen osa-alueeksi. Tämä voi olla haaste, jos kouluttamiseen ei ole riittäviä taloudellisia resursseja.

3.2 Pääomat

Ihmisen tulee omata tiettyjä resursseja tehdäkseen vapaaehtoistyötä. Resurssit ovat jakautuneet epätasaisesti. Esimerkiksi jos elää yhden aikuisen taloudessa, on työtön tai sairastu-

nut, voi olla haastavaa tai jopa mahdotonta tehdä vapaaehtoistyötä. Resurssit tarvitaan tällöin omasta elämästä selviytymiseen. Resursseja voi lähestyä Pierre Bourdieun (1986) klassisen määrittelyn ”The Forms of Capital” avulla. Bourdieu on nimennyt taloudellisen, kulttuurisen, sosiaalisen ja symbolisen pääoman muodot. Taloudellinen pääoma muodostuu varallisuudesta ja muista taloudellisista eduista. Kulttuurista pääomaa on esimerkiksi koulutuksellinen pätevyys tai kulttuuriset tuotteet, kuten kirjat ja kuvat. Kulttuurinen pääoma ilmenee kolmessa muodossa: ruumiillisena olotilana (embodied state), objektivoituneena olotilana kulttuurisina tuotteina (objectified state) tai institutionaalisessa muodossa koulutuksellisinä pätevyyksinä (institutionalized state). Sosiaalinen pääoma perustuu erilaisiin ihmisen luomiin ihmissuhteisiin, joista muodostuu jokaiselle omia verkostoja. Symbolista pääoma on silloin kun se tunnustetaan ja tunnustetaan. Taloudellinen pääoma on muunnettavissa suoraan rahalliseksi eduiksi. Myös kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma voidaan joissain olosuhteissa muuntaa vastikkeelliseksi. (Bourdieu 1986, 242—245.)

Vapaaehtoistyötä tekemällä on mahdollista kasvattaa kaikkia pääoman lajeja ja ne vaikuttavat toinen toisiinsa. Esimerkiksi niin, että yhden pääoman avulla mahdollistuu jonkin toisen pääoman muodon kasvattaminen. Tästä syystä kuljetan mukana kaikkia pääoman lajeja läpi analyysin. Ne painottuvat omassa tutkimuksessani kuitenkin eri tavoin. Seuraavaksi kerron muutamia esimerkkejä siitä, miten pääomat voivat liittyä vapaaehtoistyöhön.

Moni asia yhteiskunnassa tuntuu kietoutuvan talouteen, mutta taloudellisen hyödyn maksimointi ei sovi tutkimukseni kontekstiin. Vapaaehtoistyöstä ei pääasiassa makseta palkkaa tai korvaus on vain nimellinen. Vaikka vapaaehtoistyö on pääasiassa palkatonta, niin sen vaikutukset voivat kuitenkin näkyä myöhemmin esimerkiksi työnhaussa. Helsingin Sanomissa (Laisi 2016) mainitaan nuoren vapaaehtoistyöstä saaman todistuksen näyttävän hyvältä ansioluettelossa. Jokainen vapaaehtoistyöntekijä voi tällä tavalla osoittaa aktiivisuutensa. Näin vapaaehtoistyön voi ajatella välillisesti tuottavan tekijälleen taloudellista pääomaa.

Vapaaehtoistyö voi tuottaa henkilölle kulttuurista pääomaa niin kutsutussa institutionalisointeessa muodossa (Bourdieu 1986, 243). Vapaaehtoistyöntekijöitä saatetaan kouluttaa tehtäviinsä ja he kasvattavat osaamistaan ja pätevyyttään työtä tehdessään kuten palkkatyöläisetkin.

Yleisesti tunnustettua symbolista pääomaa voi olla vapaaehtoistyöntekijän julkisuuskuvaa yhteiskunnassa. Vapaaehtoistyötä arvostetaan ja sen tekemisestä käydään julkista keskustelua. Esimerkkinä viime vuosina Suomeen saapunut runsaslukuinen maahanmuuttajien joukko, joita auttoivat lukuisat vapaaehtoiset. Vapaaehtoistyö on näin ajateltuna symbolista pääomaa, joka kertoo tekijänsä omaksumista kunnioitettavista arvoista.

Pääoman lajeista omassa tutkimuksessani painottuu sosiaalinen pääoma. Sosiaalisen maailman perustan luovat ihmisten väliset yhteydet ja niiden myötä syntyvät suhteet. Bourdieu (1986, 249) toteaa, että yhteyksien verkosto ei välttämättä tule luonnostaan annettuna. Perhe ja suku ovat esimerkkejä luonnostaan muodostuvista yhteyksistä, mutta muut yhteydet ovat jatkuvan työn tulosta. Suhteiden verkostoa voidaan kasvattaa Bourdieun mukaan joko tietoisesti tai tiedostamattomasti. Vapaaehtoistyön tekemisen yhteydessä voidaan luoda uusia yhteyksiä tietoisesti. Se tarjoaa kanavan tutustua esimerkiksi saman arvomaailman jakaviin ihmisiin, koska jokainen voi valita mieleisensä kontekstin vapaaehtoistyölleen.

Oman tutkimukseni kohderyhmä loi yhteyksiä myös lapsiin. Ellosen ja Korkiamäen (2005) mukaan sosiaalisen pääoman käsitettä on pidetty arvokkaana lasten ja nuorten sosiaalisten prosessien tutkimuksessa. He mainitsevat kolmen sosiaalisen pääoman teorian luoneiden (Putnam, Coleman ja Bourdieu) tutkijoiden olevan yksimielisiä yhteisön merkityksestä sosiaalisen pääoman rakentumisessa. Yhteisöksi Ellonen ja Korkiamäki mieltävät muunkin kuin pelkästään maantieteellisesti rajautuneen yhteisön. Pikkulapsivaiheessa kiinnitytään vielä rajatusti asuinalueen yhteisöön, mutta kouluikäisillä reviiri on laajempi. Esimerkiksi harrastuspaikat voivat sijaita omaa asuinpiiriä laajemmalla alueella. Tämä kuvastaakin oman tutkimukseni aluetta. Tosin usein esimerkiksi jalkapallo- ja jääkiekkoseuroissa pääosa jäsenistä asuu kuitenkin lähialueilla.

Ellonen ja Korkiamäki ovat tehneet aiheesta artikkelianalyysia ja toteavat, että suurimmassa osassa niistä tutkittiin tiettyä yksittäistä yhteisöä. Tällöin sosiaalinen pääoma nähtiin paikallisten yhteisöjen ominaisuutena. Yhteisössä elävät lapset saivat positiivisia vaikutteita ja sosiaalisen pääoman vaikutukset lasten ja nuorten hyvinvointiin olivat myönteisiä. Nämä vaikutukset ylsivät laajemmalle alueelle lapsen elämässä mm. mielenterveyteen ja koulumenestykseen. (Ellonen & Korkiamäki 2005, 417—420.) Paikallisen yhteisön omaama sosiaalinen pääoma leviää Ellosen ja Korkiamäen mukaan jopa yhteiskunnallisel-

le tasolle. Oma tutkimukseni keskittyy yksittäisiin yhteisöihin, mutta niiden vaikutusalue voi olla laajempi kuin toiminnassa mukana olevat osaavat kuvitella.

Bourdieuun pääomia voi tarkastella myös vanhemmuuden yhteydessä. Taloudellinen pääoma viittaa tuloihin, varallisuuteen, perintöihin ja kulutuskykyyn. Ne ovat kaikki olennaisia vanhemmuuden osa-alueita. Kulttuurinen pääoma voi näyttäytyä esimerkiksi taipumuksena olla kunnioitusta herättävä vanhempi (embodied state). Poreamme pihalla tai suuri perhetila-auto voisivat olla esimerkkejä, joissa kulttuurinen pääoma näyttäytyy esineeksi objektivoituneena (objectified state). Kulttuurinen pääoma voi näyttäytyä myös institutionalisoituneessa tilassa esimerkiksi erinomaisena kouluna, jota lapsi käy (institutionalized state). Sosiaalista pääomaa voi esiintyä perheen jäsenten välisten yhteyksien lisäksi myös laajemmissa yhteyksissä. Vanhemmilla voi esimerkiksi olla tuttuja, joiden kanssa jakaa kokemuksia kasvattamisesta tai suhteita, joiden avulla lapsi voi saada kesätyöpaikan. Näistä pääoman lajeista voi kasvaa symbolista pääomaa, jos niitä pidetään yleisesti hyväksytyinä ja tavoittelemisen arvoisina. (Jokinen 2005, 127—128.)

Edellä olevista esimerkeistä käy ilmi, että vanhemmuudessa ovat kaikki pääoman lajit läsnä. Rahalla voi mahdollisesti ostaa jopa hyvää koulutusta, mutta lapsen todella tärkeisiin tarpeisiin vastaaminen vaatii enemmän. Se on hidas ja vaativa prosessi, jossa on ylä- ja alamäkiä. Hyvätkään taloudelliset resurssit eivät välttämättä takaa koko perheen hyvinvointia. Jokaisen perheen jäsenen persoonallisuus ja henkilökohtaiset sosiaaliset yhteydet vaikuttavat ja vanhemmat eivät voi vaikuttaa kaikkeen. Mutta kuten Jokinen (2005, 126) toteaa, niin vanhemmat luonnollisesti toivoisivat lapsilleen siirtämiensä pääomien riittävän ja kasvavan. Se on onnistuneen vanhemmuuden funktio.

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelen tutkimusprosessini. Aloitan aivan alusta eli aiheen valinnasta ja esittelen tutkimuskysymykseni. Ensimmäisessä alaluvussa kerron aineistostani. Toisessa alaluvussa kuvailen, miten etenin analyysissäni.

Hirsjärvi ym. (2009, 77) listaavat hyvän aiheen kriteerejä, joista ensimmäinen on aiheen kiinnostavuus tutkijalle itselleen. Tämä on tärkeä kriteeri ja toteutuu kohdallani. Tein kandidaatin tutkielmani urheilun parissa tehtävään vapaaehtoistyöhön liittyen. Pohdin kysymystä miksi isät valmentavat juniorijalkapallojoukkueita. Lasten harrastuksiin liittyvä vapaaehtoistyö kiinnostaa minua, koska elän itsekin kyseenomaisessa maailmassa. Se koskettaa lukuisia muitakin yhteiskuntamme jäseniä, koska lasten ohjattu harrastustoiminta on vuosien varrella lisääntynyt tuntuvasti.

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Ihmistieteellistä kenttää ei voi suoraviivaisesti jakaa määrällisiin ja laadullisiin menetelmiin, joka kahtiajakona on usein mainittu tieteellisestä tutkimuksesta puhuttaessa. Alasuutarin (1999, 32) mukaan voitaisiin kuitenkin erottaa kaksi ideaalimallia, jotka olisivat luonnontieteellinen koeasetelma ja toisaalta arvoituksen ratkaiseminen. Lähdin ratkaisemaan arvoitusta, koska tutkimuksessani ei määrällä ole merkitystä. Alasuutari (1999, 44) ajattelee arvoituksen ratkaisemisen tarkoittavan laadullisessa tutkimuksessa sitä, että aineistosta nousseiden asioiden pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Aineisto ei kuitenkaan ole sama asia kuin tutkimuskohde, vaan se pitää liittää tiettyihin kehyksiin, jotta sen avulla voidaan vastata tutkimuskysymyksiin. Aineistosta esiin nousevat havainnot toimivat johtolankoina ja todisteina tutkimustuloksia esiteltäessä. (Alasuutari 1999, 155—156.)

Omat havaintoni keräsin johtolangoiksi vastaamaan kahteen tutkimuskysymykseen.

Miten vapaaehtoistyön tekemisen jatkamista perustellaan?

Miten vapaaehtoistyöntekijät puhuvat sitoutumisestaan?

Olin jo tutkimuksen alkuvaiheessa, tutustuessani taustateorioihin ja käsitteisiin, muotoillut kysymyksiäni. Kysymyksenasetteluni kuitenkin selkiytyi aineistoon tutustumisen yhtey-

dessä ja tutkimuskysymysteni voi sanoa muotoutuneen aineistolähtöisesti. Alun perin olin ajatellut keskittyväni enemmän organisaation asemaan vapaaehtoistyön järjestäjänä. Yksi aluksi mukana olleista tutkimuskysymyksistäni koski organisaation roolia vapaaehtoistyöntekijän sitouttamisessa. Omaa tutkimuskysymystä siitä ei loppujen lopuksi voinut muodostaa, koska aineisto ei ollut oikea antamaan siihen vastauksia. Kohderyhmässäni ei ollut organisaation edustajia. Organisaatio on kuitenkin mukana tutkimuksessani, koska se on tärkeä osa vapaaehtoistyön tekemisen kokonaisuutta.

Kohderyhmänäni on sellaisia vapaaehtoistyöntekijöitä, jotka ovat aloittaneet lasten harrastuksen parissa oman lapsen kanssa samaan aikaan. Kun oma lapsi on lopettanut, he ovat itse jatkaneet vapaaehtoistyöntekijöinä samassa organisaatiossa. Tutkimukseni empiirinen aineisto on haastattelumenetelmällä kerättyä. Aineistoni koostuu yhteensä 11 haastattelusta. Sopivan kokoisen aineiston arviointi etukäteen tuntui vaikealta tehtävältä. Alasuutari (1999, 39) mainitsee, että suuri joukko ei kvalitatiivisessa tutkimuksessa ole tarpeen tai yleensä edes mahdollinen. Kokosin aineistoani haastattelu kerrallaan ja yllätyin jokaisen kohdalla. Vaikka perustarina oli kaikilla samankaltainen, niin haastattelut olivat kuitenkin kaikki erilaisia ja haastateltavillani oli hyvin monia toisistaan poikkeavia syitä miksi tekivät vapaaehtoistyötä ja miksi olivat jatkaneet sen tekemistä jo vuosia.

4.1 Haastatteluaineiston esittely

Haastateltavia koetin etsiä sellaisten harrastusten parista, joihin mahdollisimman monella on mahdollisuus osallistua. Lähestyin tämän kriteerin pohjalta urheiluseuroja, partioiden lippukuntia, seurakuntia ja musiikin harrastamiseen liittyviä tahoja sähköpostitse haastattelukutsulla (Liite 1). Muutaman kontaktin sain tuttavilta. Sana levisi organisaatioiden sisällä sähköpostitse ja haastattelupyyntöni jaettiin myös Facebook-ryhmässä, johon kuuluu partioiden johtajia. Kiinnostuneet ottivat minuun yhteyttä sähköpostitse ja heille lähetin sähköpostitse haastattelupyynnön (Liite 2).

Yhden Espoolaisen seurakunnan vapaaehtoiskoordinaattori selvitti heillä toimivien vapaaehtoistyöntekijöiden soveltuvuutta haastateltaviksi. Sain sähköpostitse tiedokseni, että varhaisnuortenkerhoja ohjaavat pääasiassa nuoret itse ja musiikin puolella ohjaajina toimivat työntekijät. Mahdollisesti tilanne on samanlainen muissakin seurakunnissa. Tiedän, että pyyntöäni jaettiin niissäkin, koska minut oli lisätty muutamalle jakelulistalle, jossa haastat-

telupyyntöni välitettiin suuremmalle joukolle. Jätin tämän vuoksi seurakunnan pois. Haastateltavia tuntui ensin olevan vaikeahko löytää muistakaan organisaatioista. Vapaaehtoistyöntekijöitä on paljon, mutta etsimäni profiilin omaavien joukko on harvalukuisempi.

Kuten aiemmin mainitsin, oli haastateltavien lopullinen lukumäärä yksitoista. Haastattelut tehtiin toukokuun ja syyskuun välisenä aikana vuonna 2016. Lyhin haastattelu kesti 20 minuuttia ja pisin 1 tunnin 23 minuuttia. Keskimäärin haastattelut kestivät noin 45 minuuttia. Haastateltavista kuusi oli naisia ja viisi oli miehiä. Kaksi haastateltavista oli mukana jääkiekkotoiminnassa, kaksi jalkapallotoiminnassa, yksi naisvoimistelijoissa, yksi poikakuorossa, kaksi hiihdossa, kaksi partiossa, yksi oli mukana sekä jalkapallo- että partiotoiminnassa. Haastateltavistani vanhin oli eläkeiässä ja nuorimmalla omat lapset olivat alakouluikäisiä. Valtaosalla haastateltavistani omat lapset olivat jo lähellä aikuisikää tai aikuistuneet. Suurin osa haastateltavistani jatkaa edelleen toiminnan parissa. Yksi oli eläköitynyt palkkatyöstään ja jättänyt sittemmin myös vapaaehtoistyön. Pisimpään mukana olleet olivat aloittaneet oman lapsen kanssa ja jatkaneet itse yli kolmekymmentä vuotta. En erikseen kysynyt haastateltaviltani heidän ammattejaan ja siviilisäätyään. Ne kuitenkin pääasiassa ilmenivät puheessa. Koska haastateltavan sukupuolella ei tutkimukseni kannalta ollut merkitystä, nimesin heidät analyysissäni koodeilla H1—H11.

Haastattelun sovin jokaisen haastateltavan kanssa heille parhaiten sopivaan paikkaan. Ne olivat kahta lukuun ottamatta rauhallisia ja hiljaisia tiloja (neuvotteluhuoneita tai haastateltavien koteja). Kotona tehtävistä haastatteluista Eskola ja Vastamäki (2007, 29) toteavat, että haastateltavien kotikentällä tehdyillä haastatteluilla on suurempi mahdollisuus onnistua. Toisaalta he toteavat myös, että haastateltavan kotona on haastattelijan haastavaa eristää tilanteesta erilaisia häiriötekijöitä. Minä haastattelijana koinkin, että tilanteet joissa ei ollut muita osapuolia kuuntelemassa, olivat itselleni helpompia. Kotitilanteissa huomasin välillä huomioivani muut perheenjäsenet häiritsevästi. Haastateltaville tilanne oli toki luonnollinen, eikä se lieene vaikuttanut heidän puheeseensa. Yhden haastattelun tein kaupakeskuksen kahvilassa. Siellä oli normaalia taustamelua sekä sen lisäksi ajoittain kovaa työkoneen ääntä, joka hieman häiritsi omaa keskittymistäni. Yksi haastattelu tehtiin autenttisessa tilassa jääkiekkohallissa. Se oli haastateltavalleni tuttu paikka ja se välittyi myös hänen puheessaan, kun hän tarttui välillä hallissa tapahtuviin asioihin ja taustoitti niitä. Yksi haastattelu tehtiin puhelimitse, koska haastateltava asui toisella paikkakunnalla. Puhelinhaastattelu kesti 20 minuuttia ollen lyhyin haastatteluista. Puhelimessa tilanne oli aivan eri-

lainen kuin kasvokkain ja haastattelijana jouduin enemmän kyselemään ja johdattelemaan puhetta.

Nauhoitin haastattelut matkapuhelimen nauhurilla myöhempää litterointia varten. Haastattelutilanteet olivat vapaamuotoisia. Korostin erikseen haastateltavilleni, että tarkoitus oli kuulla heidän vapaasti kertomansa tarina. Kerroin haastattelurungostani (Liite 3) ja mainitsin, että saatan tulla tekemään tarkentavia kysymyksiä. Haastateltavani olivat kuitenkin monisanaisia, eikä heitä tarvinnut houkutella puhumaan. Melkein jokaisen haastateltavan kanssa kävi kuten Eskola ja Vastamäki (2007, 40) kertovat saattavan olla tavallista. Kun nauhuri sammutettiin, jatkoi haastateltava puhumista. Yhdessä haastattelussa pyysin lupaa saada käynnistää nauhuri uudelleen ja sain siihen luvan. Muuten tein haastattelun jälkeen muistiinpanoja, jos puhe koski aihetta.

Tein haastatteluja varten haastattelurungon (Liite 3), jossa oli teemojen alla lisäkysymyksiä/tarkennuksia. Alun perin olin ajatellut haastattelutyypin olevan lähinnä puolistrukturoitu. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samamuotoiset, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole. Teemahaastattelussa aihealueet on etukäteen määritelty, mutta strukturoidulle haastattelulle ominainen tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. (Eskola & Vastamäki 2007, 27.) Käytännössä haastattelutilanteet muodostuivat vapaamuotoisiksi teemahaastatteluiksi. Pyysin haastateltavia kertomaan oman tarinansa aiheeseen liittyen. Alasuutari (1999, 145) toteaa vapaamuotoisen teemahaastattelun olevan lähellä luonnollista keskustelutilannetta. Näin minäkin asian koin haastattelujen aikana. Erona luonnolliseen keskustelutilanteeseen oli se, että minä haastattelijana pyrin olemaan kertomatta omia ajatuksiani ja kokemuksiani. Jos mahdollista, niin vain nyökkäilin tai ”mumisin” ja pyrin välttämään sanallista palautetta tai puheen keskeyttämistä.

4.2 Aineiston analysointi sisällönanalyysin avulla

Haastattelujen taltioinnin ja litteroinnin jälkeen oli vuorossa analyysivaihe. Eskola ja Suoranta (1998, 151) puhuvat erilaisista tavoista edetä haastatteluaineistosta analyysiin. Yhtenä tapana on heidän mukaansa purkaa ensin haastattelut, koodata ne ja edetä analyysiin. Omassa tutkimuksessani etenin näin. Kirjasin haastattelut tekstinkäsittelyohjelmaan. Jos haastateltava esimerkiksi toisti ja-sanaa tai mumisi en litteroinut kaikkea sanastaunaan. Ruusu vuori (2010) mainitseekin, että jos kiinnostus kohdistuu haastattelussa esiin nouse-

viin asiasisältöihin, ei kovin yksityiskohtainen litterointi ole välttämättä tarpeen. Kun tutkitaan jotakin rajattua tapahtuman kulkua ja halutaan saada käsitys siitä prosessista, voi vähemmän tarkka litteraatio riittää. (Ruusuvuori 2010, 425.) Pohdinkin jo toisen haastattelun kohdalla tätä. Haastateltava jutteli paljon ja oli erittäin aktiivinen vapaaehtoistyöntekijä. Hänellä oli meneillään täysin lapsiin liittymättömiä sitoumuksia eri tahoille. Mietin ensin, että voisin kyseen omaisesta haastattelusta litteroida vain aiheeseeni liittyvät osiot, eli pelkistää aineistoa jo litterointivaiheessa. En kuitenkaan rohjennut tehdä sitä vielä toisessa haastattelussa. Litteroin loppujen lopuksi ensimmäiset kuusi haastattelua melko sanatarkasti. Seitsemäs haastattelu oli erityisen pitkä ja haastateltava jutteli paljon tutkimukseeni liittymätöntä asiaa. Jätin siitä osia kokonaan litteroimatta ja merkitsin niihin kohtiin kommentin muuta puhetta. Jatkoin tähän tapaan litteroiden loput neljä haastattelua.

Aineistot ovat usein rikkaita ja niistä löytyisi analysoitavaa myös oman tutkimusaiheen ulkopuolelta. Tutkijan pitää valita lähestymistapa, jonka avulla aineistoaan analysoi. Hirsjärvi ym. (2009, 166) mainitsevat kielen olevan kommunikaatioväline, jonka sisältöjen tutkiminen on sisällönanalyysissä mielenkiinnon kohteena. Valitsinkin tutkimusmetodikseni sisällönanalyysin, koska pääasiallinen tarkoitukseni oli tunnistaa aineistostani tekstin merkityksiä, ei niinkään sitä, miten merkityksiä tekstissä tuotetaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104).

Aloitin aineistooni tutustumisen lukemalla litteraatit ensin ajatuksella läpi muutamia kertoja. Tarinat aukenivat kokonaisuudessaan oikeastaan vasta silloin. Haastattelutilanteissa huomioni oli kiinnittynyt lähinnä haastattelun kulkuun. Litteraattien tekeminen taas oli niin mekaanista, että ajatukset saattoivat välillä olla muualla kuin tutkimuksen sisällöissä. Merkitsin litteraatteja lukiessani kohtia, jotka vaikuttivat huomionarvoisilta. Kokosin tämän jälkeen huomioni käyttäen paljon suoria lainauksia. Pelkäsin muutoin muuntelevani niiden sanomaa. Järjestelin aineistolainaukset ja huomiot neljäntoista teeman alle. Tämän vaiheen Eskola ja Suoranta (1998, 175) nimeävät tematisoinniksi tai teemoitteluksi. Nostin siis esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja.

Olin saanut aineistoni järjestettyä. Jatkaminen tuntui haastavalta. Tähän asti eteneminen oli ollut suoraviivaisen helppoa siinä mielessä, että haastattelujen sopiminen, tekeminen, litterointi ja aineiston teemoittelu olivat tehtäviä, joissa ei oikeastaan voi mennä väärään suun-

taan tai täysin epäonnistua. Tulkinnan aloittaminen tuntui vaikealta. Tähän ongelmaan onkin metodikirjallisuudessa havahduttu.

Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2010, 15, 19) toteavat, että aineisto ei puhu, vaan tutkimuskysymys sekä tutkijan lukemisen tapa, tulkinta ja valinnat ohjaavat aineiston käsitteilyä. Analyysivaiheen tehtävänä on Ruusuvuoren ym. mukaan saada aineistosta irti jotain sellaista, jota suorissa lainauksissa ei sellaisenaan ole läsnä. Jolanki ja Karhunen (2010, 399) puhuvat samasta asiasta. Heidän mukaansa koodaus on osa tulkintaa, mutta koodit yksinään eivät riitä vaan ne tarvitsevat ympärilleen tutkijan tulkinnan. Tässä kohtaa sain tukea seminaariryhmältäni ja neuvon aloittaa kirjoittaminen.

Olin lukenut eri tutkimusmetodeista jo tutkimuksen alkuvaiheessa. Tuomen ja Sarajärven (2009) teoksessa esitelty aineistolähtöinen sisällönanalyysi tuntui sopivimmalta oman tutkimukseni metodiksi. Tuomi ja Sarajärvi ovat kuvailleet aineistolähtöisen analyysin etenemisen hyvin yksityiskohtaisesti. Tie on suoraviivainen alkaen haastattelujen kuuntelemisesta ja auki kirjoittamisesta eli litteroinnista. Olin luonnostani toiminut melkein kirjaimellisesti Tuomen ja Sarajärven viitoittaman tien mukaan. He esimerkiksi mainitsevat pelkistämisen vaiheessa kuvaavien ilmaisu- ja eriväristen kynien avulla ja niiden merkitsemisen ylös. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108—109.)

Aloitin aineistolainauksien tulkinnan yksi kerrallaan. Luin samaan aikaan tutkimukseni teoriaosuutta koettaen miettiä mitä yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia aineiston ja teorian välillä oli havaittavissa. Analyysin kirjoittaminen alkoi vähitellen edetä. Aineisto ja teoria tuntuivat kohtaavan toisensa monessa kohdassa.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoitteena on yhdistellä käsitteitä ja saada sen avulla vastaus tutkimusongelmaan. Prosessissa edetään empiirisestä aineistosta käsitteellisempään näkemykseen ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112.) Muodostin lopulta yhden pääkategorian. Sen alle muodostin kaksi yläkategoriaa, joiden molempien alle nimesin neljä alakategoriaa. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 110) puhuvat luokittelusta, jonka avulla aineisto tiivistyy ja yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 101) toteavat, että kategorioiden muodostaminen on kriittinen vaihe analyysissä. Riippuu tutkijan tulkinnasta millä perusteella eri ilmaisu kuuluu joko samaan tai eri kategoriaan. Tätä asiaa työstin läpi analyysin aivan työn valmistumisvaiheeseen asti. Välillä syynä oli

yksinkertaisesti se, että sama aineistolainaus tulkintoineen olisi voinut kuulua kahden eri kategorian alle. Joidenkin asioiden kohdalla mietin, voiko niistä ollenkaan muodostaa tutkimuksen kannalta perusteltua alakategoriaa. Esittelen kategoriat ja tulkinnat niiden sisällöistä seuraavassa tulosluvussa.

5 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TULKINTAA

Alun perin olin kiinnostunut käännekohdasta, jolloin tehdään päätös, jatketaanko vapaaehtoistyötä vai ei. Käännekohdan vapaaehtoistyöntekijänä toimimisessa olin ajatellut olevan se, kun oma lapsi lopettaa. Pääsääntöisesti lapsen lopettaessa harrastuksensa myös vanhemmat lopettavat toiminnan sen parissa. Käännekohta oli useimpien haastateltavieni elämässä tapahtunut jo vuosia, jopa vuosikymmeniä sitten. Haastatteluja tehdessäni havaitsin kuitenkin, että kuvittelemanani käännekohta ei loppujen lopuksi ollutkaan niin merkittävä. Jatkaminen tuntui haastateltavistani jopa luonnolliselta, eikä lopettaminen tullut kaikille edes vaihtoehtona mieleen. Suurin osa haastateltavistani oli kuitenkin oman lapsen lopettaessa jossain määrin pohtinut jatkoaan. Seuraavassa aineistolainauksessa vanhempi oli ajatellut toimivansa kuten valtaosa vanhemmista, eli lopettavansa itsekin toiminnan.

”Kun hän lopetti, niin kyl mä oikeesti niinkun kuvittelin et mäkin lopetan.” (H7).

Melko pian lopettamisen jälkeen kehkeytyi ajatus jatkamisesta. Hän oli kuitenkin hieman epävarma, miten ympäristö siihen suhtautuisi. Seuraavasta aineistolainauksesta ilmenee, kuinka asiaa varmistellaan ensin omalta lapselta.

”...ja sitten mä vähän mietin sitä itsekseni ja varovaisesti kysyin tolta pojaltani, että hei että onks tää niinkun ihan tyhmää? Mitäs hän itse ajattelee ja mitä se luulee et noi pojat ajattelee et niinkun hän lopettaa ja tommonen ukko niinkun jatkaa” (H7)

Puheessa mainitaan myös muut ryhmän pojat. Miltä jatkaminen näyttäisi muiden lasten ja vanhempien silmissä, kun vapaaehtoistyöntekijän oma lapsi ei enää ollut mukana. Epävarmuus näkyy aineistoesimerkin sanavalinnoissa. Haastateltava kertoi kysyneensä varovaisesti ensin pojaltaan, että ”onks ihan tyhmää”. Vanhempien mukana olo on luonnollista ja oikeutettua silloin kun oma lapsi harrastaa. Tässä tapauksessa haastateltavani oli loppujen lopuksi itse yhteydessä organisaatioon ja kertoi haluavansa jatkaa toimintaa. Eräs haastateltavistani lopetti toiminnan poikansa kanssa yhtä aikaa mutta vain muutamaksi päiväksi. Hänen perheensä ajasta lapsen harrastus oli vienyt paljon aikaa. Vanhemman ja lapsen lopettamisen jälkeen perheen toinen aikuinen ihmetteli huumorimielellä heidän jatkuvaa kotona oloaan.

”Ei teit oo kahteentoista vuoteen näkynyt, niin älkää olko nytkään. Hommatkaa elämä (naurua). (Edelliset lauseet perheen toisen aikuisen puheen kertaamista). Sit mä lähin takasin hallille.” (H9)

Vapaaehtoistyö jatkui sananvaihdon jälkeen suunnilleen siltä istumalta. Eräs haastateltavani toivoi aluksi, että hänen poikansa mahdollisesti kuitenkin jatkaisi harrastustaan pienen miettimisen jälkeen ja jäi toimintaan itse mukaan. Seuraavassa esimerkissä ilmenee, että ryhmään sitoutuminen vaikutti jatkamispäätökseen.

”Aluks tietysti niinku että se nyt vähän kattoo ja kokeilee ja jospa se innostuu uudestaan. Sit kun oli kuitenkin sitoutunut siihen niinku kesään asti siihen toimintaan. Et ei vaan niinku voinut jättää pulaan sitä ryhmääkään siinä kesken vuoden.” (H5)

Lapsi ei koskaan jatkanut harrastustaan, mutta vanhempi jäi tekemään vapaaehtoistyötään vielä sen tulevankin kesän jälkeen. Hän liittyi siinä vaiheessa mukaan myös hallituksen toimintaan ja jatkoi lapsiryhmissä toimimista.

Kuvailin edellä kolme käännekohtaa, joissa tehtiin jatkamispäätös. Kuulemani yksitoista tarinaa olivat kaikki mielenkiintoisia. Jokaisella painottuivat hieman eri asiat, jotka määrittelin syiksi tekemiseen ja sen jatkamiseen. Haastateltavani tekivät kaikki vapaaehtoistyötään mielellään ja omasta vapaasta halustaan. Yhdellä haastateltavallani oli vastuullaan sellaisia hallinnollisia tehtäviä, joista hän olisi toivonut pääsevänsä eroon, mutta uutta tekijää ei ollut löytynyt. Hän olisi toivonut saavansa ohjata pelkästään lapsiryhmiä, se oli työtä, josta hän nautti. Yhden haastateltavani puolisoilla olisi ollut erilainen tarina kerrottavanaan. Hän oli aikoinaan joutunut puoliksi pakosta jatkamaan, koska seuraajaa ei yksinkertaisesti löytynyt. Hän toimi seuran hallituksen puheenjohtajana. Tehtävään liittyi vastuuta ja muodollisia vaatimuksia, jotka mahdollisesti tuntuivat vaikeilta muiden vanhempien ottaa vastuulleen. Sellaiseen tehtävään saattaa luonnollisesti olla vaikeampi löytää jatkajia. Tätä tarinaa en kuitenkaan kuullut tekijältä itseltään, joten tämän tutkimuksen aineistossa painottuu vapaaehtoinen tekeminen.

Haastateltavani juttelivat myös haasteista. Pääasiassa ne liittyivät aikaan ja kuinka se riitti vapaaehtoistyöhön. Haasteena oli myös vanhemman ja vapaaehtoistyöntekijän roolien välillä tasapainoilu oman lapsen ollessa vielä mukana toiminnassa. Haasteet kietoutuvat aineistossani tekemiseen niin tiiviisti, että niitä ei voinut sivuuttaa tutkimuksen tuloksia esiteltäessä, vaikka ne eivät suoranaisesti edustakaan jatkamisen syitä. Sen lisäksi, että vapaa-

ehtoisorganisaatioiden täytyy tiedostaa ja tunnistaa asiat, jotka positiivista kautta saavat tekijänsä jatkamaan työtään, niin negatiivisia tai ristiriitaisia tunteita aiheuttavien tekijöiden tunnistaminen on myös erittäin tärkeää. Epäkohtiin puuttumalla vapaaehtoisten työssä jakamista voidaan helposti edistää. Haasteista puhuttiin paljon vähemmän kuin tekemiseen innostaneista asioista, mutta niiden kanssa jouduttiin kuitenkin käytännössä koko ajan tasapainoilemaan ja ne saattoivat tuntua kuormittavilta.

Vanhemmuus ja sen muuttuminen, on yksi osa-alue tässä tutkimuksessa. Kysyin haastateltaviltani heidän omasta lapsuudestaan (Liite 3). Lähinnä, olin kiinnostunut, olivatko heidän omat vanhempansa tehneet vapaaehtoistyötä ja oliko heillä omaa harrastustaustaa. Ajattelin, että lapsuudenkodin esimerkki voisi olla yksi selittävä tekijä vapaaehtoistyöntekijäksi ryhtymisessä. Viitteitä tästä ei aineistostani kuitenkaan löytynyt. Vain muutaman vanhempi oli tehnyt vapaaehtoistyötä, eivätkä hekään samalla lailla sitoutuneina kuin oma kohde-ryhmäni. Kaksi haastateltavistani mainitsi oman isän kuljettaneen harrastukseen.

Suurin osa haastateltavista mainitsi oman lapsuutensa olleen melko erilaista kuin nykyajan lasten. He eivät pääasiassa olleet osallistuneet ohjattuun harrastustoimintaan, eikä sitä välttämättä ollut ollut edes tarjolla kuten seuraavasta aineistolainauksesta ilmenee.

”Kun mä mietin omaa kouluaikaa niin ei niinkun tän tyyppistä harrastusta ollut hirveen paljon. Mä oon ehkä vähän sokee, mut siis tällainen nuorten niinkun organisoitu harrastaminen on kyllä ihan erilaista nykyään, kun mitä se oli viiskyt-kuuskyt-luvulla. Kavereitahan oli niinkun iso pino, mutta se pyöri kyllä täysin ilman vanhempien kontrollointia, et eihän niillä ollut niinkun mitään hajua mitä me tehtiin.” (H7)

Tämä haastateltavani on 1950-luvulla syntynyt ja elänyt omaa lapsuuttaan noin viisikymmentä vuotta sitten. Sen ajan vanhemmista hän toteaa, että heillä ei ollut tietämystä tai kontrollia lastensa tekemisistä. Aineistolainauksessa voi havaita vanhemmuuden muutosta. Nykyvanhemmat kontrolloivat lastensa vapaa-aikaa ja se saattaa olla hyvinkin aikataulutettua (Ks. Korhonen 2002, 63). Ennen oli toisin ja lapset viettivät vapaa-aikaansa paljon keskenään. Tämä ilmeni monissa muissakin haastatteluissani. Muutokseen vaikuttavat luonnollisesti myös yhteiskunnan rakenteen muutokset. Ennen etenkin maaseudulla elämä pyöri enimmäkseen omassa pihapiirissä tai lähiyhteisössä. Kasvatusta ei siellä ajateltu muusta elämästä erillisenä. Esimerkiksi liikuntaa harrastettiin arjessa luonnostaan. Sisällä ei ollut

teknisiä laitteita tarjoamassa tekemistä vaan sitä piti keksiä itse. Seuraava aineistolainaus kuvailee lapsuuden viettoa maaseudulla.

”Maaseudulta kotoisin ja siellä ei kuulunut kulttuuriin lähteä kuljettamaan lapsia harrastuksiin, ni siellä tehtiin sitä mitä...” (H5)

Tämä haastateltavani on itse 1970-luvulla syntynyt. Hän oli nuorin haastateltavistani ja elänyt noin kolmekymmentä vuotta sitten sitä aikaa lapsuudesta ja nuoruudesta, jolloin harrastaminen on nykyään aktiivisinta. Hän puhuu maaseudun kulttuurista, johon ei kuulunut lasten kuljettaminen harrastuksiin, mikä nykyaikana on ennemminkin itsestään selvyyttä lapsiperheissä. Eräs haastateltava totesi oman lapsuuden olleen ”sellaista avain kaulaan ja pärjätäkää- meininkiä” (H3), joka ilmenee myös seuraavassa aineistolainauksessa.

”Et kyl sillon tuli ihan vaan pihapiiris oltuu muitten kavereitten kans. Et ei niinku vanhemmat oo mitään tehnyt.” (H9)

Edellisissä aineistolainauksissa puhutaan melko kovin sanoin siitä, että vanhemmat eivät osallistuneet. Tosin viimeisessä aineistolainauksessa puhutaan vapaaehtoistyön tekemisestä, kun sanotaan, että ”ei niinku vanhemmat oo mitään tehnyt”, ei kasvatuksesta yleensä. Puhutaan omassa pihapiirissä olemisesta. Ei kaivattu tai osattu kaivata sen pidemmälle. Yhteiskunta on muuttunut ja pikkulapsivaiheen jälkeen lapset ovat nykyään pääsääntöisesti kodin ulkopuolella hoidossa. Myös roolijaot olivat perheissä ennen erilaisia. Eräessä haastattelussa mainittiin, kuinka isät tekivät töitä ja äidit hoitivat kotia ja lapsia. Eräs haastateltava kertoi mummon hoitaneen arjen sillä aikaa, kun vanhemmat kävivät töissä.

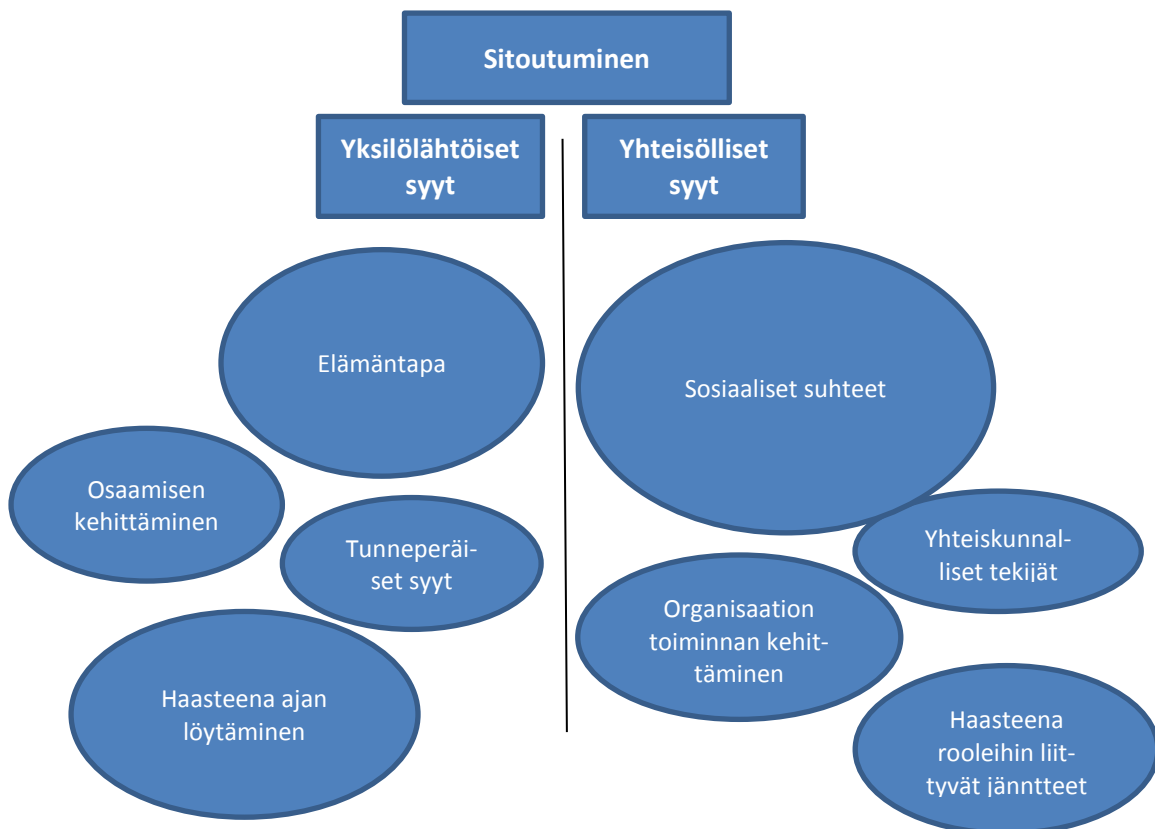
Nämä harrastuksista vapaan lapsuuden eläneet, ovat kuitenkin aikuisiällä omien lastensa myötä olleet harrastusmaailmassa mukana. He ovat valinneet vahvan läsnäolon lastensa elämässä. Tässä voi havaita Hoikkalan (1993) nimeämän vastuullisen vanhemman, joka panostaa lapsiinsa, on ohjannut heidät hyvän harrastuksen pariin ja osallistuu siihen myös itse. Oman lapsen lopettaessa harrastamisen vapaaehtoistyötä jatkettiin ja motiivina tasapainottelivat altruistiset sekä omaan yksilölliseen hyvinvointiin perustuvat syyt jatkaa.

Muutamalla haastateltavistani oli oma lajitausta, joka oli yksi vapaaehtoistyön tekemistä juuri sen lajin parissa selittävä tekijä. Tekeminen kiinnosti, koska lajia kohtaan tunnettiin intohimoa. Osalla haastateltavista ei kuitenkaan ollut minkäänlaista kokemusta kyseen

omaisesta lajista. Yhdessä tapauksessa lapsi lähti mukaan jääkiekkoharrastukseen ja lajia ennen harrastamaton vanhempi mukaan valmentajaksi. Lapsi lopetti harrastamisen jo vuosi sitten, mutta vanhempi jatkaa toiminnan parissa vapaaehtoisena edelleen ja harrastaa nykyään lajia harrastusmielessä myös itse. Vapaaehtoistyön omana harrastuksena kokeminen olikin yksi tämän tutkimuksen löydöksistä. Eräässä haastattelussa todettiin, että lapsen hevosharrastukseen ei lähdetty mukaan, koska se ei lajina kiinnostanut. Tämä haastateltava koki, että lajin pitää kiinnostaa myös itseä, jos sen parissa viettää paljon vapaa-aikaansa. Toisaalta eräässä haastattelussa mainittiin, että laji sinällään ei kiinnostanut. Siinä tapauksessa sitoutumista selitti kiintymys joukkueeseen ja vastuu sen toiminnan jatkumisesta.

Kuvailin edellä muutamia aineistossa ilmenneitä mielenkiintoisia seikkoja, mutta ne eivät sinällään edusta tutkimuksen tuloksia. Analyysin perusteella nimesin tutkimuksen pääkategoriaksi sitoutumisen (vapaaehtoistyöhön). Sen alle muodostin kaksi yläkategoriaa: yksilölähtöiset syyt toimia sekä yhteisölliset syyt toimia. Yläkategorioiden alle muotoutui aineiston perusteella alakategorioita, molemmille neljä kappaletta. Molempien yläkategorioiden viimeisessä alaluvussa puhutaan tekemiseen liittyvistä haasteista. Yksilölähtöisten syiden haasteet liittyivät tekemiseen tarvittavaan aikaan ja haasteeseen löytää sitä omasta arjesta. Yhteisöllisten syiden haasteet liittyivät jännitteisiin vapaaehtoistyöntekijän eri roolien välillä. Haasteina mainittiin myös uusien tekijöiden löytäminen mukaan toimintaan. Tämä haaste ei kuitenkaan muodosta omaa alakategoriaa vaan sitä on analysoitu luvussa 5.2.3, jossa puhutaan organisaation toiminnan kehittämisestä. Hahmottelin kategorioista kuvion (Kuvio 2.) Kategorialaatikon koko kuvastaa alakategorioiden merkittävyyttä toisiinsa verrattuna. Mitä suurempi laatikko sitä enemmän siinä mainitulla alakategorialla on vaikutusta vapaaehtoistyöntekijän pitkäaikaiseen sitoutumiseen.

Kuvio 2. Sitoutumisen kategoriat

Kuvion perusteella voidaan todeta sosiaalisten suhteiden ja elämäntavan olevan vahvimmin sitoutumiseen vaikuttavia kategorioita. Sosiaaliset suhteet on näistä kahdesta kuvattu suuremmalla laatikolla ollen näin merkittävin sitoutumista selittävä tekijä. Ajan löytymisen haaste on myös vahvasti sitoutumiseen vaikuttava tekijä. Vähiten sitoutumiseen vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät. Ne toimivat tausta-ajatuksena ja yhtenä motiivina tehdä vapaaehtoistyötä, mutta eivät välttämättä sitouta juuri kyseenomaiseen tehtävään. Rooleihin liittyvät jännitteet vaikuttavat tekemiseen, mutta ne eivät ole syynä jatkaa tai olla jatkamatta vapaaehtoistyön tekemistä. Ne ovat kuitenkin yksi tärkeä osa-alue vapaaehtoistyön tekemisessä lapsiryhmissä, joissa oma lapsi on mukana yhtenä jäsenenä. Organisaation toiminnan kehittäminen on oikeastaan irrallinen, kun puhutaan jatkamisen syistä. Organisaatioon sitoutuminen on kuitenkin yksi tämän tutkimuksen taustateorioista, koska organisaation mukana olemisen on yksi vapaaehtoistyön määritelmän ehto. Aineistossa myös puhuttiin paljon taustalla olevasta organisaatiosta. Organisaation osuutta ei voinut sivuuttaa ja muodostin siihen liittyvistä asioista selvyuden vuoksi oman alakategoriansa.

Seuraavaksi esittelen ensin yksilölähtöiset syyt toimia ja sen jälkeen yhteisölliset syyt toimia. Otsikot on nimetty kategorioinnin mukaisesti.

5.1 Yksilölähtöiset syyt toimia

Vielä 1980-luvulla vapaaehtoistoiminta Suomessa määriteltiin järjestöjen toiminnaksi, jolla tuetaan ja täydennetään julkisia palveluita. Tuolloin itse vapaaehtoistoiminnalla ei katsottu olevan suurta merkitystä ihmisille itselleen. Sitä ei pidetty arvona sinänsä. (Lehtinen 1997, 17.) Näin ei enää ajatella. Vapaaehtoistyöntekijät kokevat tekemänsä työn merkitykselliseksi myös itselleen, mikä ilmenee hyvin seuraavan haastateltavan puheessa.

”Sit kun alkaa tuntua siltä, että nyt tää ei enää tarjoo mulle mitään, ni sithän se pitää vaan osata lopettaa.” (H5)

Tässä painotetaan melko voimakkaastikin yksilönäkökulmaa. Niin kauan kuin vapaaehtoistyön tekeminen tarjoaa jotain itselle, sitä kannattaa jatkaa, muutoin ei. Vaihtoehtona ei nähdä, että toimintaa jatkettaisiin, jos siitä ei kokisi saavansa mitään itselle. Korhosen (2002, 68) suoritusajattelun mukaisesti hyötyä ja kilpailua korostavassa yhteiskunnassa yksilö, joka investoi elämänsä toisten hyväksi ottaa riskin jättäessään omat kehityspyrkimyksensä syrjään. Tämän voisi tulkita niin, että kun vapaaehtoistyöntekijä antaa aikaansa muiden hyväksi, hän saattaa menettää jotain itse. Toisaalta voisi ajatella niin, että vapaaehtoistyötä tekemällä investoidaan itsen, hankitaan ja kasvatetaan pääomia. Jälkimmäinen tulkinta sopii paremmin omaan tutkimukseeni. Korhosen suoritusajattelu ei sovi kuvaamaan kohderyhmäni toimintaa.

Peruslähtökohta on se, että yksilö tekee vapaaehtoistyötä. Koskiahon (2001, 16) määritteli juuri tällä perusteella vapaaehtoistyön käsitteenä painottavan yksilön toimintaa. Aineiston kategorioinnin mukaisesti näkökulma vapaaehtoistyön tekemiselle voi kuitenkin vaihdella. Seuraava aineistolainaus kuvaa yksilönäkökulmaa. Lausumasta on nähtävissä, miten tämä yksilö tiedostaa tärkeytensä toiminnan jatkuvuudelle.

”Mun tapasia on. Mun tapasilla tää homma pyörii.” (H4)

Vaikka aineistolainauksesta huokuu yksilönäkökulma, niin siihen voi liittää myös yhteisöllisyyden. ”Mun tapasilla” viitataan samanlaisen ajatusmaailman omaaviin henkilöihin. Siinä on havaittavissa Harjun (2005, 73) nimeämää symbolista yhteisöllisyyttä. ”Mun tapasten” voi ajatella muodostavan saman henkisten ryhmän. Tällainen ryhmä ei välttämättä ole sidottu tiettyyn paikkaan tai toiminnalliseen ryhmään, vaan heitä voi löytyä kaikkialta maailmasta. Mun-sanankäytössä voi tulkita haastateltavan olevan tietoinen yksilöllisyydestään. Hän on yksilö, mutta osa ryhmää. Tässä yksi esimerkki siitä miten yksilölliset ja yhteisölliset tekijät kietoutuvat välillä yhteen.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen vapaaehtoisena toimimisen syitä yksilön näkökulmasta katsoen.

5.1.1 Elämäntapa

Kun aikaansa on viettänyt vuosia lapsen ryhmän mukana harjoituksissa, peleissä tai leireillä, niin siihen rutinoituu ja se muodostuu osaksi omaa arkea. Seuraavassa aineistolainauksessa kuvaillaan, miten vapaaehtoistyöstä oli vähitellen muotoutunut elämäntapa.

”Elämäntapa on varmaan tietyllä tavalla, et se tarttuu tohon näin pitkällä aikavälillä niinku kyytiin.” (H4)

Haastateltava kertoo, että vapaaehtoistyön tekeminen on tarttunut mukaan pitkällä aikavälillä. Kokemusta elämäntavasta ei ehkä muodostuisi, jos tekeminen olisi lyhytkestoista. Kysyin eräältä haastateltavaltani, tuliko hänelle edes ajatuksen tasolla mieleen lopettaminen samaan aikaan lapsen kanssa. Hän vastasi seuraavasti.

”No ei oikeestaan. Kyl se niin luonnostaan tuli. Kun sitä jäähallilla tuli, ku pojal oli jo neljästä kuuteen treenii viikossa.” (H9)

Hallilla vietettiin aikaa joka ilta jopa tuntikausia ja sitä jatkui vuosia. Ei ihme, että siitä oli muodostunut tapa. Eräs haastateltavani totesi kollegoidensa, jotka olivat jo lopettaneet toiminnan, olevan edelleen erittäin kiinnostuneita vielä mukana olevien lasten ja aikuisten kuulumisista. Tämä kertoo siitä, että vaikka toiminta lopetetaan, niin tunneside ei häviä.

Moni haastateltavistani kuvaili vapaaehtoistyön muuttumisesta ajan myötä omaksi harrastukseksi. Harjun (2005, 74—75) nimeämässä yksilöllisen yhteisöllisyyden yhteiskunnassa vapaaehtoistoiminta keskittyikin yleensä sellaiselle alueelle, jolla itse viihtyy. Oma harrastaminen tuntui mieluisalta ja se priorisoitiin usein muiden menojen edelle. Seuraavassa aineistolainauksessa haastateltavani puhuu vapaaehtoistyöstä harrastuksenaan.

”Jotenkin mä oon kokenut, et siis kun se on mun harrastus, ni mä saan siitä myös.”
(H1)

Haastateltava toteaa saavansa siitä myös. Myös-sanan voisi tulkita kohdistuvan sanaan harrastus. Oma lapsi ja muut ryhmän lapset hyötyvät siitä, että heidän eteensä tehdään vapaaehtoistyötä, mutta myös tekijä saa siitä jotain, koska hän tulkitsee tekemisen omaksi harrastukseksi. Myös-sanalla hän osoittaa senkin, että vapaaehtoistyön tekeminen ei ensisijaisesti ole omaksi iloksi harrastaminen vaan se että muut hyötyvät siitä jotenkin ennen häntä.

Eräs haastateltava kertoi vapaaehtoistyön kautta löytäneensä itselleen aivan uuden lajin mitä harrastaa. Kyseinen urheilulaji oli hänelle ennestään tuntematon, mutta oman lapsen innostuksen myötä hän huomasi pitävänsä siitä. Silloin kun lapset ovat pieniä ja heidän hoitonsa vie konkreettisesti paljon aikaa, voi uuden harrastuksen aloittaminen jäädä tai ei ehkä ole aikaa sellaista etsiä. Tämä sanoitetaan seuraavassa aineistoesimerkissä.

”Et jos oma lapsi olis ollut pieni, eikä olis ollut lajissa mukana, niin tuskin olisin itekään mukana. Et kyl se niinkun, et kyllän lasten hoitaminen vaatii aika paljon, että siinä välissä en olis lähtenyt, jos ei olis ollut omia lapsia mukana.” (H10)

Ensimmäisessä lauseessa mainitaan, että kun oma lapsi oli pieni ja jos lapsi ei olisi valinnut kyseenomaista lajia, niin tuskin haastateltavani itsekään olisi ajautunut mukaan toimintaan sen lajin pariin. Koska omat lapset joka tapauksessa harrastivat, niin mukaan oli helppo lähteä.

Tutkimuksessani oli mukana erilaisia harrastemuotoja. Urheiluseurassa mukana olevat haastateltavani arvostivat erityisesti lisääntyvää liikuntaa. Se nähtiin hyvänä vastapainona istumatyölle.

”Kuntoohan se on mulle itellekin kun kaks tuntii pääsee surffailemaan siellä jäällä, että mä otan sen vähän niin kun kuntoilun kannalta. Kun mä en oikeen tykkää tuolla salilla mitään rautaa kanniskella, mun mielestä se ei ole mitenkään järkevää, et mieluummin surffaa tuolla porukassa ukkojen tai noitten tenavien seassa.” (H9)

Tässä nähdään hyvänä asiana liikuntamuoto, johon yhdistyy sosiaalisuus. Haastateltava ei arvosta samalla lailla esimerkiksi kuntosalilla käymistä. Tämän vapaaehtoistyöntekijän voi ajatella saavuttavan sosiaalista pääomaa sekä aikuisten että lasten seurasta. Hän puhuu ukoista ja tenavista.

Oma perhe saattoi kuitenkin kyseenalaistaa vapaaehtoistyön harrastuksena kokemisen. Eräs haastateltavani kertoi, että hänen lapsensa ei ollut ymmärtänyt hänen jatkamistaan sellaisen harrastuksen parissa, jonka lapsi oli halunnut lopettaa. Vanhempi oli perustellut jatkamistaan yksinkertaisesti toteamalla lapselleen, että heillä molemmilla oli nyt omat harrastuksensa (lapsi aloitti uuden hänelle mieluuisamman lajin).

Aineistosta löytyi yksi erilaisen näkökulman omaava henkilö. Hän teki selvän eron vapaaehtoistyön ja harrastamisen välillä. Hän näki ne täysin erillisinä asioina. Omaan harrastukseensa hän liitti intohimon. Kyseenomainen harrastus ei liittynyt mitenkään lasten parissa tehtyyn vapaaehtoistyöhön. Siinä tapauksessa syyt tehdä vapaaehtoistyötä olivat muualla. Hän piti yleensäkin vapaaehtoistyön tekemistä juuri lasten hyväksi tärkeänä. Toiminnassa mukana olevat lapset ja heidän hyvinvointinsa edistäminen toimivat motiivina tekemisen jatkamiselle.

5.1.2 Osaamisen kehittäminen

Nykyään puhutaan paljon elinikäisestä oppimisesta. Esimerkiksi opiskeleminen on yksi itsensä kehittämisen muoto. Vapaaehtoistyön tekeminen voidaan nähdä samalla lailla tapana kehittää itseään ja osaamistaan. Mainitsin aiemmin, kuinka myös vapaaehtoistyön merkitseminen ansioluetteloon kannattaa. Sillä voi olla suurikin lisäarvo, riippuen millaista työpaikkaa hakee. Joka tapauksessa aktiivisuus vapaaehtoistyöntekijänä luo ihmisestä tietynlaista kuvaa. Ympäristö saattaa nähdä ihailtavana asiana, jos joku mainitsee tekevänsä vapaaehtoistyötä. Sitä tekemällä voi myös kasvattaa omaa kulttuurista pääomaansa institutionalisoituneessa muodossa kouluttautumalla vapaaehtoistyön tekijänä. Harju ym. (2001

85—86) puhuvat koulutuksen tärkeydestä toimintaan sitouttamisessa. Seuraava aineistolainaus osoittaa, että koulutuksen on kyseessä olevassa organisaatiossa ymmärretty olevan tärkeä sitouttava tekijä uusille toimijoille.

”Jos ne näyttää yhtään innostuneelta (vanhemmat) ni niitä koulutetaan sitte. Niitä kysellään kyllä, että haluutteko että ja sitten me laitetaan niitä kursseille, ja osa niistä jääkin sitten valmennusporukkaan.” (H10)

Monissa muissakin haastatteluissa mainittiin, että uusia mukaan lähteviä vapaaehtoistyöntekijöitä koulutetaan ja kurssitetaan seuran toimesta. Yllä olevassa aineistolainauksessa ilmenee myös se, että vapaaehtoistyöntekijä kokee itsensä osaksi yhteisöä. Se osoitetaan sanamuodolla ”me laitetaan niitä”. ”Me” viittaa ryhmään, joka on jo toiminnassa mukana ja ”niistä” puhuttaessa viitataan uusiin toimijoihin. Haastateltava puhuu myös valmennusporukasta. Tällä viitataan organisaation sisällä toimivaan ryhmään, johon hän itse kuuluu. Tässä konkretisoituu Schaferin (2006) ja Kotirannan (2011) nimeämä me-henki, joka luo ihmiselle tärkeää kuulumisen tunnetta. Kuulumisen tunnetta voi saavuttaa vapaaehtoistyön kautta liittymällä yhteisöön. Luonnollisesti mitä pidempään toiminta jatkuu, sitä vahvemmaksi muodostuu kuulumisen tunne tiettyyn ryhmään.

Monissa haastatteluissa ilmeni, että kun on itse oppinut tekemällä ja ollut mukana pitkäaikaisesti, voi jakaa tietoa myös muille. Seuraavan aineistolainauksen toteamus kertoo, että toisten kouluttaminen on oikeastaan itsestään selvyys. Haastateltava kokee vastuuta muiden vanhempien kouluttamisesta.

”Kyl mä niit käyn kouluttamassakin paljon niitä vanhempia.” (H9)

Niitä-sanaa käytetään samaan tapaan kuin edellisessä aineistolainauksessa. Sillä viitataan muihin vanhempiin, joilla ei vielä ole tarvittavaa osaamista ja jotka tarvitsevat kokeneempien koulutusta. Tästä löytyi aineistostani muitakin esimerkkejä. Muutamat haastateltavani mainitsivat tehneensä kirjallisia ohjeistuksia uusille toimijoille. Eräs haastateltavani mainitsi toimineensa uusien tutorina ja eräs toinen totesi, että hänen seuraajansa kyselee edelleen paljon asioita ja saa niihin häneltä neuvoja. Aineistossani painottui vastuun kantaminen ryhmän toiminnan jatkuvuudesta. Tämä konkretisoitui toisia kouluttamalla ja ohjeiden tekemisellä.

Vapaaehtoistyöntekijä voi jakaa organisaatiolle myös omaa henkilökohtaista ammatillista osaamistaan. Esimerkiksi urheilun parissa terveydenhuollon ammattilaisilla on valmiuksia antaa ensiapua ja talousalan osaaja voi tehdä budjetin. Bussikuskeille olisi varmasti jokaisessa urheiluseurassa tarvetta. Palkkatyössä hankitut resurssit ovatkin usein suoraan hyödynnettävissä vapaaehtoistyön kentällä. Seuraavassa aineistolainauksessa haastateltavani kertoo asiantuntemuksensa hyödyntämisestä vapaaehtoistyössä.

”Sit must tuli seuran puheenjohtaja koska tota mul on ammatillisessa taustassa aika paljon niinku tällasest niinku vapaaehtoistyön organisoinnista niinku todella paljon kokemusta.” (H4)

Aineistossani oli tästä toinenkin esimerkki, jossa hoitoalan ammattilainen toimi lasten leireillä huoltajana, erityisesti lääketieteellisestä koulutuksestaan johtuen. Toisaalta myös ammatillinen osaaminen kehittyy vapaaehtoistyössä. Se voidaan nähdä yhtenä itsensä kehittämisen muotona. Esimerkiksi taloushallinnon osaajan tietämys voi laajentua erilaisen organisaation kirjanpitoon tutustuessa. Kehittämisen kohteena voi olla myös muu kuin ammatillinen osaaminen. Urheilun parissa työskentelevät vapaaehtoiset mainitsivat kehittymisensä valmentajana. Seuraavassa aineistolainauksessa kuvataan, kuinka kehittymistä tapahtuu pitkällä aikavälillä.

”Ensin itse olin sit sitä mieltä et mä vaan vien lapseni harrastukseen ja seuran kentällä. Aika nopeesti sitten mä olin siellä huoltajana, joka vei kassia kohteesta a kohteeseen b, ja tota aika nopeesti mä olin sitten valmentajan tehtävissä apuvalmentajana, ja sit kun tuli tota tasojakoja, niin sitten lähdin vastuuvaimentajaksi. Siinä olin mukana sitten siihen asti kun pojat täytti seitsemäntoista eli kymmenisen vuotta olin sen saman joukkueen mukana.” (H1)

Haastateltava oli alun perin ajatellut toimivansa kuten suurin osa vanhemmista. Saattaa lapsen harrastuspaikalle ja kannustaa kentän laidalla. Hän kuitenkin huomasi pian olevansa joukkueen huoltaja. Haastateltavalla oli omaa lajitaustaa, joten hän ryhtyi tämän jälkeen valmentamaan, aluksi avustavassa roolissa ja myöhemmin vastuullisemmassa roolissa. Loppujen lopuksi toiminta jatkui saman joukkueen mukana vuosikausia. Tämä kuvaa hyvin vapaaehtoisen ideaalia kehityskaarta. Mukaan lähdetään joustavasti kuin itsestään ja vastuu kasvaa ajan myötä. Koska työtä tehdään koko ajan saman ryhmän kanssa, muodostuu siihen myös kiintymyssuhde.

Yhdeksi osaamisen kehittämisen muodoksi voi tulkita muutamissa haastatteluissa mainitun lajiosaamisen sekä yleensäkin lajin kehittämisen.

”Mehän keskustellaan tuolla. Et jos me ollaan niinku valmentajien kanssa kilpailuissa, ni kyl me keskustellaan ja me tiedetään kuka valmentaa niinkun ketäkin. Tavallaan se on välillä ihan kiva vaihtaa mielipiteitä ja viedä niinkun sitä kauttakkin lajia eteenpäin. Jos vaan joku tietää hyviä keinoja mitä tehdä toisin.” (H10)

Valmentajien välisen yhteistyön nähtiin olevan keino edistää valmennusta ja sitä myötä valmennettavien taitoja. Haastateltava mainitsee erikseen, että valmennusryhmässä on hyvin tiedossa kuka valmentaa ketäkin. Mahdollisesti tässä voi havaita myös tiettyä kilpailuhenkisyttä valmentajien välillä valmennettavien pärjäämisen kohdalla. Mainitaan myös lajin kehittäminen sen eteenpäin viemisen muodossa. Seuraavassa aineistolainauksessa puhutaan vapaaehtoistyöntekijän oman lajiosaamisen kehityksestä.

”...ja sit siinä vaiheessa sitte pelas tota siellä äitiporukassa niin kylhän sit sen taidonkin kehittäminen vielä.” (H1)

Haastateltava puhuu omista taidoistaan. Hän harjoitteli ja pelasi pitkään seuran aikuisten muodostamassa joukkueessa. Vielä sanalla hän korostaa, että oman lajiosaamisen kehittäminen ei kuitenkaan ollut pääasia (tätä ennen hän jutteli valmentajana kehittymisestä). Eräs toinen haastateltavani mainitsi harrastaneensa tiettyä lajia jo lapsena, mutta lopetti sen jossain vaiheessa. Aikuisiällä hän lapsen myötä jatkoi saman harrastuksen parissa pelaamalla aikuisryhmässä muiden vanhempien kanssa. Seuraavasta aineistolainauksesta käy ilmi, että laji saattaa olla jopa mukana olemisen syy.

”Varmaan niinku se mun juttu lähtee tavallaan siitä lajista ja sen lajin mukana olemisesta ja siitä lajista kun tulee. Sitten lajin ympärillä on niinku tavallaan se ryhmä ja ne ihmiset.” (H1)

Aineistolainauksessa korostuu, että vapaaehtoistyön tekemisen syy on laji. Lisäksi haastateltava mainitsee lajin ympärille muodostuneen ryhmän. Se on kuitenkin hänelle toissijainen peruste. Hän tuo sen esille sanomalla: ”sitten lajin ympärillä”. Laji näyttäytyy hänelle ympyrän keskipisteenä, jota tärkeät ihmiset ympäröivät.

Usein ihminen kaipaa jonkun verran haasteita, että tekeminen pysyy mielekkäänä. Aineistossani puhuttiin haasteiden kautta itsensä kehittämisestä. Seuraavassa aineistolainauksessa haluttiin nähdä mihin asti omat taidot riittivät ja miten ne kehittyivät.

”Kun on nähnyt nämä pojat ni alusta alkaen, niin haluaa tavallaan viedä senkin loppuun et mihin asti ensinnäkin itellä riittää niinkun rahkeet (valmentajana) ja vieläkö keksii jotakin uutta.” (H10)

Haastateltava on mahdollisesti hieman epävarma riittävätkö omat taidot edelleen, koska ryhmä oli kehittynyt iän myötä. Tämä ilmenee esimerkin lopussa, kun hän kyseenalaistaa ”vieläkö keksii jotakin uutta”. Hänellä on kuitenkin halu ja motivaatiota jatkaa ja katsoa tilanne loppuun asti. Haasteiden kautta on mahdollista kokea uudistumista. Tämä on Haski-Leventhal ja Bargalin (2008, 74) teorian mukaan tärkeää. Jos uudistumista ei tapahdu saatavaa vapaaehtoisen väsyä ja jättää jopa koko organisaation. Seuraavassa aineistolainauksessa uudistumista voi nähdä tapahtuvan onnistumisten kautta. Haastateltava osasi arvostaa oman osaamisensa kasvua.

”Aina kun sä niinku jostakin hommasta selviät ja huomaat et hei aluks jännitti mut sithän mä osasin tän tehä, niin ainahan ne on niitä onnistumisia.” (H5)

Kokemuksen mainittiin tuovan varmuutta tekemiseen ja se muuttui sitä myötä helpommaksi. Seuraavassa aineistolainauksessa osaamisen kasvamiseen liitetään pitkäaikainen tekeminen.

”Mitä kauemmin tätä on tehnyt, mitä monipuolisemmin tätä on jaksanut kattoo, niin täähän on muuttunut, niinku tää muuttuu helpommaks. Kun se osaaminen kasvaa.” (H4)

Haastateltavani ilmaisee asian sanoilla ”mitä kauemmin...on jaksanut kattoo”. Se kertoo ehkä siitä, että hän tiedostaa vapaaehtoistyöhön liittyvän välillä myös jatkamista velvollisuuden tunteesta. Joskus ehkä tuntuu, että ei jaksaisi jatkaa. Mutta lopputulos palkitsee, jos voimavaroja löytyy ja vapaaehtoistyön tekeminen jatkuu. Kuten haastateltavani toteaa lainauksen lopuksi, osaamisen kasvaessa tehtäviä on helpompi hoitaa. Kokemuksen kasvamisesta puhuttiin muissakin haastatteluissa. Eräässä haastattelussa todettiin vuoden kierron kokemisen auttavan, kun kaikki tapahtumat oli kerran käynyt läpi, ne tulivat tutuiksi.

5.1.3 Tunneperäiset syyt

”Se tota, jos se jotain ottaa, niin kyl se antaakin.” (H7)

Perusteluksi vapaaehtoistyölle mainitaan, että se antaa jotain. Tekemiseen joutuu panostamaan, se vaatii aikaa sekä voimavaroja, se yleensä todella ottaa jotain tekijältään. Haastateltava ei tarkemmin eritellyt mitä vapaaehtoistyön tekeminen hänelle antaa. Muun aineiston perusteella voi kuitenkin todeta, että tekemisestä saa mielihyvän tunteita. Nimesin tämän alakategorian tunneperäisiksi syiksi. Useissa haastatteluissa mainittiin kategoriaan sopivia tunteita. Tekemisen kerrottiin olevan kivaa, hauskaa tai mielenkiintoista. Jo sen takia vapaaehtoistyön tekeminen kannattaa, kuten seuraavasta aineistolainauksesta voi havaita.

”Onhan tää sen verran hauskaa, että tänne tulee mielellään.” (H11)

”Se miks tänne juuttuu, on se, et se on mielenkiintosta tekemistä.” (H4)

Arkielämän vastapainoksi paikka jossa viihtyy ja joka tarjoaa mielenkiintoista tekemistä, on varmasti tekijälleen tärkeä. Viimeisimmässä aineistolainauksessa puhutaan juuttumisesta. Se on hieman negatiivisemmalla kuulostava termi kuin sitoutuminen, mutta lienee juuttumisen voi tässä puheenvuorossa rinnastaa sitoutumiseen. Tekemisen mainitaan olevan mielenkiintoista, joten juuttumisen voi tulkita olevan positiivinen asia.

Lasten toiminnassa mukana olevat aikuiset pitivät lapsista ja heidän kanssaan puuhastelusta. Sen lisäksi, että aikuisilla oli mukavaa, oli tärkeää, että myös lapset viihtyivät.

”On se silleen palkitsevaa hommaa, kun näkee niit punasii neniä ja punasii naamoja siellä ja kaikkee muuta tietysti. Kun vaan kaikil on kivaa siellä, niin onhan se semmonen oma palkkionsa.” (H9)

Tässä koetaan tärkeäksi se, että lapsilla on kivaa. Viimeisessä lauseessa mainitaan, että kaikilla pitää olla kivaa, sekä lapsilla että aikuisilla. Se koetaan vapaaehtoistyöntekijän palkkiona. Seuraavassa aineistolainauksessa mainitaan, että lasten kanssa on mukavaa.

”Lasten kanssa on ihan mukava tehdä töitä ja toisaalta sit on kiva nähä kun ne oppii.” (H10)

Haastateltava mainitsee myös lasten oppimisen. Mukavan työn lisäksi saadaan mielihyvän tunteita siitä, että näkee lasten kehittyvän. Työn tekemisestä puhutaan muodossa ”lasten kanssa”. Huomautuksessa voi nähdä viitteitä yhdessä tekemisen palkitsevuudesta.

Asiat eivät kuitenkaan voi aina näyttäytyä pelkästään mielenkiintoisina ja mukavina. Mukana olevien aikuisten velvollisuus oli kuitenkin myös huolehtia lapsista.

”Tottakai aluks niinkun mä olin siellä vähän katsomassa poikani perään ja siinä samalla rupesin kattoon muiden poikien perään, et ne pärjää.” (H7)

Ensin vastuuta koettiin omasta lapsesta. Aluksi muu ryhmä oli mahdollisesti täysin tuntematon ja huolehdittiin oman lapsen pärjäämisestä. Ajan kuluessa asema joukkueessa vaikiintui ja huolehtiminen ulottui muihinkin kuin omaan lapseen. Seuraava aineistolainaus on hyvä esimerkki siitä, kuinka vastuu voi olla myös kuormittavaa.

”Se viimeinen reissu, kun ne oli täysikäisiä, oli mun mielestä ehkä ehdottomasti paras reissu. Mä koin itse sen niinku ahaa-elämyksen siitä et mä en oo enää vastuussa niinkun enää noista. Niil ulkomaanreissuilla niin sitä on tuntunut et sitä on valvonut kellon ympäri ja tuntosarvet ulkona et missä mennään, varsinkin kun ne alko olla sellasii kuudentoista vanhoja.” (H4)

Lapset kasvoivat nuoriksi ja aikuisikään asti haastateltavani ollessa mukana toiminnassa. Hän ei kokenut vastuun suuruutta turnausmatkoilla kunnolla silloin kun lapset vielä olivat alaikäisiä. Vastuun kokemus konkretisoitui vasta matkalla, jolla joukkueen jäsenet olivat ennättäneet täysi-ikäisiksi. Haastateltava puhuu tästä ”ahaa-elämyksenä”. Toiminnan mukavuuden ja lapsista vastuun ottamisen lisäksi aineistossa mainittiin muitakin tunneperäisiä syitä tekemiselle. Haastateltavistani moni oli mukana lasten ja nuorten urheilutoiminnassa. Siellä kilpaillaan, voitetaan ja hävitään. Eräs haastateltava puhui menestymisen merkityksestä seuraavasti.

”Tosi kiva jos niinku menestyy vielä sitten, että näkee sit niinkun sen toisenkin puolen. Et ei pelkästään oo sitä, että me tuolla sateessa vedellään edes takaisin ja hiki virtaa, että ihan oikeesti et sä voit saavuttaakin jotain. Et kyllä se vähän motivoi sitä urheilua niinku itellekin, et tulee vähän sitä menestystäkin.” (H10)

Suurin osa ajasta menee harjoitteluun ja sitä tehdään säässä kuin säässä. Haastateltavani koki menestysten kompensoivan kovaa harjoittelua. Kun tekee tarpeeksi töitä voi menestystä tulla ja tekemisellä on ollut merkitystä. Lapsia ohjaava aikuinen koki mielihyvän tunteita lasten onnistumisista. Onnistumisten voi ajatella olevan tekijälleen kertynyttä symbolista pääoma. Ympäristö ei välttämättä näe harjoittelua, mutta voiton hetkillä katsomot hurraavat. Valmentajana toimivan vapaaehtoistyöntekijän arvo tunnustetaan sellaisina hetkinä. Haastateltavani mainitsi menestyksen motivoivan häntä itseäänkin. Eräs haastateltava mainitsi erityisesti oman lapsen menestymisen olevan tärkeää ja yksi syy tehdä vapaaehtoistyötä.

”Varsinkin urheilupuolella niin se oman lapsen menestys on yks draiveri, mut sitte jos sitä menestystä ei vaikka tuu, ni silti pysytään siin seurassa, niin sit se on se mahdollistaminen et nää saa nyt kuitenkin pelata.” (H4)

Nykyajan työelämä saattaa olla kuormittavaa. Se saattaa viedä paljon aikaa ja voimavaroja. Vapaaehtoistyön mainittiin eräässä haastattelussa olevan hyvää vastapainoa työelämälle (Ks. Harju ym. 2001, 37).

”Se on ihan mieletöntä vastapainoo kyllä niinku työlle. Et jos niin kun molempiin suhtautuu niin kun intohimolla ja sellasella äärimmäisellä vakavuudella tavallaan niin sit voi jättää sen työelämän siinä vaiheessa kun astut sinne kentälle ja rupeat vetään harjoituksia. Sun pitää niinku sataprosenttisesti keskittyä siihen sitte siellä.” (H1)

Työasioiden mielessä pyörittäminen unohtui haastateltavan mielestä kokonaan, kun hän oli valmentamassa. Tosin hän mainitsee, että sekä palkkatyöhän sekä vapaaehtoistyöhön on suhtauduttava intohimolla ja vakavuudella, ilman niitä ei muita asioita ehkä saisi suljettua pois mielestään. Työssä viihtyminen on myös vapaaehtoistyössä tärkeää. Jos henkilö kokee tekemisen mukavaksi ja kiinnostavaksi se varmasti kasvattaa hänen henkistä pääomaansa ja antaa voimavaroja elämän muille osa-alueille.

Lehtinen (1997, 18) puhuu vanhan keskusjohtoisen toimintamallin vanhentumisesta. Hän mainitsee, että ihmisiä on vaikea motivoida toimintaan, jossa heillä ei ole vaikutusmahdollisuuksia toiminnan sisältöön. Toiminnassa mukana oleminen antaa mahdollisuuden vaikuttaa joukkueen ja jopa koko seuran toimintaan. Toisaalta osa vanhemmista saattaa arvostella, vaikka eivät olisi virallisesti mukana toiminnassa. Eräs haastateltavani kertoi joukku-

eensa pojan isästä, joka otti herkästi kantaa asioihin ja opasti muita. Joukkueen toimihenkilöt hieman odottivat ottaisiko hän myös jonkin virallisen roolin joukkueessa. Rakentava palaute luonnollisesti on sallittua ja toivottavaa kaikilta vanhemmilta ja mukana toiminnassa olevilta. Mutta jossain menee näkymätön raja, jolloin pitää myös itse olla valmis vastuun ottoon, jos haluaa asioihin vaikuttaa. Kyseenomaisessa tapauksessa lapsen vanhempi ei toiminut odotusten mukaisesti ottaessaan kantaa asioihin osallistumatta itse kuitenkaan tekemiseen. Seuraavassa lainauksessa vaikuttaminen koetaan tärkeänä motiivina vapaaehtoistyön tekemiselle.

”Jos olet joukkueenjohtaja lasten joukkueessa niin se joukkue treenaa silloin kun minun kalenteriin sopii, eikä silloin kun muiden kalenteriin sopii.” (H4)

Lainauksessa puhutaan minä-muodossa, eikä edes me –muodossa niin että sillä tarkoitetaisiin laajennetusti esimerkiksi omaa perhettä. Esimerkissä ilmenee vahvasti se, että kun on valmis ottamaan vastuuta, niin pystyy tekemään päätöksiä omista lähtökohdista ja vaikuttamaan toimintaan. Tämä heijastuu päättävässä asemassa olevan henkilön elämässä laajemmallekin alueelle, koska esimerkiksi harjoitusaikoja voi sovitella omien menojen mukaan.

Tähän asti esiin tulleet tunneperäiset syyt on yksi osa-alue, joka luo motivaatiota tehdä vapaaehtoistyötä. Omoto ja Snyder (1995) korostivat juurikin motivaation yhteyttä vapaaehtoistyön tekemisen ajalliseen keston. Heidän mukaansa vahva motivaatio sitouttaa tekijän mukaan todennäköisesti pidemmäksi aikaa. Motivaatio mainittiinkin aineistossani muutamassa haastattelussa.

”Vapaaehtoistyö perustuu niinku, ihan ykkösjuttu on se motivaation ylläpito. Ja sit pitää olla tosi herkällä korvalla, jos jossain rupee sakkaan.” (H4)

Motivaation ylläpidon tärkeyttä korostetaan nimeämällä se vapaaehtoistyön tekemisen ykkösjutuksi. Haastateltava lienee tarkoittaa, että jonkun pitäisi huomata, jos vapaaehtoistyön tekijöillä on ongelmia käyttämällä sanontoja ”kuunnella herkällä korvalla” ja ”jos jossain rupee sakkaan”. Tämä on organisaatiolle haaste, koska palkkatyöntekijät eivät välttämättä tiedä tilanteita tai heitä ei ole tarpeeksi huolehtimaan kaikkien vapaaehtoistyöntekijöiden hyvinvoinnista. Työn tekeminen saatetaan jopa lopettaa, jos se koetaan liian kuormittavaksi. (Ks. Harju ym. 2001, 92; Lehtinen 1997, 21.)

Vapaaehtoistyön kentällä ei pääasiassa pelata taloudellisilla pääomilla. Se on luonnollisesti yksi selittävä tekijä miksi vapaaehtoistyöntekijöiden työoloihinkaan ei välttämättä juuri pystytä vaikuttamaan. Kuten aiemmin toin esiin, oletetaan vapaaehtoistyöntekijän toimivan palkatta ja se on itse asiassa yksi vapaaehtoistyön ominaispiirteistä (Ks. Koskiahio 2001, 17; Harju 2001, 77; Lehtinen 1997, 20.) Tämän ymmärtävät vapaaehtoistyöntekijät itsekkin.

*”Et eihän vapaaehtoistyötä tehdä sen takia että siit ois jotain hyötyä (rahallista).”
(H8)*

Tässä haastateltavani nimenomaan painottaa, että tekemisestä ei ole rahallista hyötyä. Hän ei kuitenkaan eritellyt muita syitä tehdä vapaaehtoistyötä, vaan jatkoi toteamuksen jälkeen muihin aiheisiin. Seura saattoi palkita vapaaehtoistyöntekijöitään tunnustuspalkinnoin. Haastateltava, joka yllä mainitsi rahallisesta hyödystä, oli saanut muutamaankin otteeseen vuosittaisen tunnustuspalkinnon aktiivisesta työstä. Tällaiset palkinnot toivat saajilleen mielihyvän tunteita, kun tehtyä työtä arvostettiin näkyvästi. Eräs haastateltavani koki seuran jäsenmäärän tuntuva kasvamisen palkkiokseen.

”Mä oon nostanut yhen seuran kahdestasadasta kahdeksaansataan. Kyl se on aikamoinen palkinto.” (H4)

Haastateltava oli tehnyt paljon työtä seuran kasvamisen edistämiseksi. Näiden esimerkkien perusteella voi palkkioiden ajatella tyydyttävän vapaaehtoistyöntekijöiden tarpeita saada toisten tunnustusta ja kunnioitusta (Tuomela & Mäkelä 2011, 88).

Tähän asti olen esitellyt yksilöä mahdollisesti hyödyttäviä ja hänelle mielihyvää tuottavia syitä tehdä vapaaehtoistyötä. Seuraavassa alaluvussa lähestymistapa on eri. Siinä puhutaan ajankäytön haasteista.

5.1.4 Haasteena ajan löytäminen

Yksilötason haasteena aineistossani mainittiin ajan löytäminen vapaaehtoistyöhön. Kansallisen liikuntatutkimuksen (2009—2010) mukaan vapaaehtoistyöhön käytettiin keskimäärin aikaa 10 tuntia viikossa. Tulosta ei luonnollisesti voi yleistää, mutta se antaa viitettä siitä, että aikaa todella voi kulua paljon. Haastateltavani lähtivät mukaan tekemään vapaaehtois-

työtä omien lasten ollessa pieniä. Työn ja perheen yhdistäminen vie siinä elämänvaiheessa jo itsessään paljon aikaa. Ajan löytäminen vielä muulle tekemiselle voi olla haasteellista. Monissa haastatteluissa mainittiin, että lasten muihin vanhempien mukana oloa vaativiin toimintoihin kuten luokkatoimikuntiin tai vanhempainyhdistyksiin, ei oikeastaan olisi riittänyt aikaa. Melkein jokainen kuitenkin mainitsi osallistuneensa niihinkin. Toisaalta kun aikaa järjestetään niin vapaaehtoistyö voi lisätä tekijän voimavaroja. Tämä taas saattaa edesauttaa esimerkiksi työelämässä jaksamista ja vahvistaa näin myös taloudellisen pääoman ylläpitoa. Haastateltavillani oli pääasiassa kaikilla parisuhde ja työpaikka. Heidän oli siis resursseja, jotka edesauttoivat osallistumista vapaaehtoistyöhön.

”Mä ymmärrän tietysti, jos on niinku yksinhuoltajia ja on useempia lapsia, niin silloin sitä aikaa ja sitä jaksamista ei välttämättä ole. Mut ne on sit asennekysymyksiä ja ehkä ajattelutapoja.” (H3)

Haastateltava toteaa, että yksinhuoltajaperheissä osallistumiselle voi käytännössä olla hankala löytää aikaa. Hän mainitsee myös jaksamisen, joka saattaa estää vapaaehtoistyön tekemisen. Toisaalta hän kuitenkin toteaa lopuksi niiden olevan asennekysymyksiä ja ajattelutapoja. En tarkentanut tässä kohdassa mitä hän tarkoitti. Ajatteliko hän, että kuka vaan pystyy vapaaehtoistyöhön oikealla asenteella. Vai viittasiko hän siihen, että tietynlaista asennetta ei kaikilla ole, vaikka resursseja olisikin.

Aikaa vapaaehtoistyölle mainittiin löytyvän, kun tekeminen kiinnosti itseä ja sen parissa puuhastelu koettiin mielekkääksi. Ajan löytymisen yksi perustelu oli vapaaehtoistyön kokeminen omana harrastuksena.

”Se ajatus on niinku se, et se on niinku mun harrastus, ni sillen tota se aika löytyy.” (H1)

Henkilö puhuu hyvin yksilölähtöisesti, jonka voi havaita ”mun harrastus” sanonnan käytöstä. Koska harrastus koettiin mieluisana, sille löytyi aikaa, vaikka arki olisikin ollut kiireistä. Sama haastateltava mainitsee myös sitoutumisen yhdeksi syyksi löytää aikaa.

”Sitku siihen sitoutuu, silloin allokoidaan sitä vapaa-aikaa sen joukkueen mukaan. Mennään sen joukkueen ehdoilla.” (H1)

Puhutaan sitoutumisesta ryhmään (joukkue). Oma kalenteri sovitellaan mukautumaan joukkueen aikatauluun. Viimeinen lause kuvastaa, että joukkueen aikataulu menee omien menojen edelle. Aikaa järjestetään joukkueen ehdoilla.

Haastateltavani mielsivät pääasiassa pystyvänsä osallistumaan toimintaan sovittuina aikoina ja löytävänsä ajan siihen. Eräs haastateltavista mainitsi, että se vaati kuitenkin joustamista. Niin kutsuttujen ruuhkavuosien jälkeen lasten kasvaessa oma aika lisääntyi, jolloin osallistuminen oli helpompaa. Osalla haastateltavistani omat lapset olivat jo aikuisia tai lähellä aikuisikää eikä aikahaaste enää ollut merkitsevä. Kiireisinä vuosina omat voimavarat pyrittiin tunnistamaan ja työmäärää osattiin tarvittaessa säädellä tai jostain tehtävästä luovuttiin ajan puutteen vuoksi.

”...ja kaikkee muuta elämää niinku tuntu et jotenkin pitää niinku ymmärtää et mitkä panokset pystyy harrastukseen antamaan, et ymmärtää se elämäntilanteensa. Sit tosiaan jäin pois siitä hallituksesta, kun töitä oli niin paljon ja sitten kolme lasta.”
(H2)

Ajan puutteen ongelma havaittiin tässä aineistolainauksessa itse ja omasta jaksamisesta pidettiin huolta hallitustehtävästä luopumalla. Aineistolainauksen alussa hän viittaa mahdollisesti organisaatioon, jossa pitäisi huomioida ja ymmärtää, että vapaaehtoistyöntekijöiden työpanos on rajallinen. Vapaaehtoisorganisaatioissa työtaakan säätely taitaa kuitenkin pääsääntöisesti jäädä tekijöille itselleen.

Tehtävien valikointi oli yksi keino rajoittaa työtaakkaa tarvittaessa. Yksi haastateltava ohjasi partiossa lasten viikkotoimintaa ja osallistui hallinnollisiin töihin. Hän joutui punta-roimaan kumpaan käyttää aikaansa. Keinona ajan riittämiseen mainittiin myös yksinkertaisesti uusista tehtävistä kieltäytyminen. Yksi esimerkki vähentää työtaakkaa oli apulaisten etsiminen. Yksi ratkaisu oli vain järjestää aikaa, kuten seuraavasta aineistolainauksesta käy ilmi.

”Mut sehän on ihan, että miten sä sitte järjestät sen elämis. Et vaik on lapset ja on työ ja muu niin kylhän sä pystyt siinä, jos sä vaan haluat. Että tota näin se vaan menee.”(H8)

Tämä näkökulma perustuu yksilön henkilökohtaisiin resursseihin. Vaikka elämä olisikin täyttää, niin jokainen pystyy venymään, jos vain haluaa sen tehdä. Viimeisen lauseen toteaa-

mus siitä, että ”näin se vain on”, on melko vahvasti sanottu. Jos omat asiat ovat hyvin, niin periaatteessa ihminen lienee pystyväkin mihin haluaa. Mutta resurssit eivät ole kaikilla samat. Joillekin ylimääräinen jaksaminen on liian vaativaa tai esimerkiksi sairauden vuoksi mahdotonta. Meillä ei kaikilla ole yhtä paljon resursseja jaettavaksi.

”Välillä aina ihmetteli, kun on paljon vanhempia jotka sano et ei mul oo aikaa, mut mä mietin et sul on ihan varmasti yhtä paljon kun mullakin on.” (H3)

Toteamus kuvastaa hyvin sitä perusongelmaa, että tekijöitä on usein liian vähän. Kaikilla vanhemmilla on sama määrä tunteja vuorokaudesta käytettävänä. Aineistoni henkilöt olivat kaikki monessa mukana, kävivät palkkatöissä ja lapsia oli kaikilla enemmän kuin yksi. Silti he löysivät aikaa myös vapaaehtoistyölle. Kahdessa edellisessä aineistolainauksessa voi aistia samaa tausta-ajatusta. Yksilö ajattelee asiaa enemmän omasta näkökulmastaan ja näkee mahdollisuuden osallistua samana kaikille. Mahdollisuus toki kaikilla onkin, jos perusresurssit ovat kunnossa. Muihin vanhempiin viitattiin ajan käytön yhteydessä myös seuraavassa aineistolainauksessa.

”Joskus tuskastuttaa ku pitää vääntää niinku rautalangasta. Aina on joku jänkkä jossain ja joku joka ei ihan välttämättä ymmärrä ja pitää laittaa niinku kohtuuttoman paljon aikaa jonkun isän tai äidin ja et sille pitää kertoa.” (H4)

Tässä kuvaillaan miten muita vanhempia pitää opastaa ja neuvoa monissa eri asioissa. Yllä olevassa esimerkissä haaste kulminoituu vapaaehtoistyöntekijän omaan aikaan, jota menee hänen mielestään turhaan työhön (haastavien vanhempien opastamiseen).

Vapaaehtoistyön tekeminen vie paljon aikaa ja omalta perheeltä saattoi tulla palautetta siitä.

”Kyllä siitä välillä aina kuulee et aika usein on noita menoja.” (H5)

Haastateltavani teki viikonloppuisin ryhmänsä kanssa retkiä ja viikkotoimintaa oli säännöllisesti iltaisin. Toinenkin haastateltavistani tasapainoili samanlaisessa tilanteessa. Siinä tapauksessa vapaaehtoistyöntekijä päätyi vähentämään osallistumistaan. Seuraavassa aineistolainauksessa vapaaehtoistyöntekijän puoliso kyseenalaisti haastateltavan jaksamista.

”Vaimo aina ihmettelee et kuin sää jaksat? Se (puoliso) ei kauheen paljon.” (H4)

Aineistolainauksessa on nähtävissä jännitettä siinä, että puolisoista toinen osallistuu vapaaehtoistyöntekijänä erityisen aktiivisesti, mutta toinen ei. Molemmat tuntuvat ihmettelevän toistensa toimintaa. Viimeinen lause ”se ei kauheen paljon” viittaa saman tyyppiseen kritiikkiin mitä tunnettiin muita vanhempia kohtaan. Heihin, jotka eivät osallistuneet toimintaan. Tällainen asetelma saattaa luoda ristiriitoja perheen sisällä. Muutamalla haastateltavallani oli tähän verrattuna täysin erilainen tilanne. Molemmat puolisoista olivat mukana vapaaehtoistyössä (jopa samaan lapsiryhmän ohjaajina) ja se oli ennemminkin yhdistävä kuin erottava tekijä. Tästä kerron lisää yhteisöllisten syiden yhteydessä.

Ajan riittämistä voi pohtia myös laajemmassa perspektiivissä kuin oma perhe. Gruben ja Piliavin (2000) tutkimuksessa puhuttiin konfliktin mahdollisuudesta, jos koettaa toimia useammassa organisaatiossa samaan aikaan. Omassa aineistossani haastateltavat tunnistivat voimavaransa ja keskittyivät lähinnä yhden lapsen toimintaan tietyssä organisaatiossa. Seuraavassa aineistolainauksessa ilmenee ristiriitaisia tunteita, koska kaikkien lasten harrastukseen ei pystytty panostamaan samassa mittakaavassa.

”Se oli tietysti välil mitä mun omatunto soimas kun tota sit niilläkin (kahdella sisaruksella) olis tietysti ollut kaiken näkösii tapahtumia, mut mä sanoin et mä en voi ottaa niinku kahdessa joukkueessa kovin kummoista roolia (muut lapset harrastivat eri lajia).” (H3)

Tässä tekijälle voi ajatella muodostuneen vapaaehtoisen rooli-identiteetin tiettyyn organisaatioon. Mutta ei yleistä vapaaehtoisen rooli-identiteettiä, joka jakaisi aikaansa eri organisaatioiden kesken. (Grube & Piliavin 2000, 1108—1109.) Tosin haastateltava oli aktiivinen ja osallistui muilla elämän osa-alueilla, esimerkiksi taloyhtiön hallitustyöhön.

5.2 Yhteisölliset syyt toimia

Edellisissä luvuissa lähestyin vapaaehtoistyön tekemistä yksilönäkökulmasta. Toisen sitoutumisen pääkategorian muodostavat yhteisölliset syyt tehdä vapaaehtoistyötä.

”Et se on varmaan se tietynlainen yhteisöllisyyden kasvu niille aikuisille tosi tärkeä. Ei tätä muuten viittis tehdä.” (H4)

Yhteisöllisyyden ajatellaan olevan tärkeää mukana oleville aikuisille. Yhteisöllisyys ajatellaan oikeastaan ainoaksi syyksi tehdä vapaaehtoistyötä. Haastateltava toteaa, että ilman yhteisöllisyyden kasvua ei hommaa viitsisi tehdä. Kotirannan (2011, 241) mainitsema kuulumisen tunne on tärkeä vapaaehtoistyössä. Ryhmän me-henki on arvokasta sosiaalista pääomaa, jota voi ylläpitää vain pysymällä mukana ryhmän toiminnassa. Ryhmän me-henkeä voi kuitenkin olla vaikea markkinoida muille vanhemmille ja saada heitä tulemaan mukaan toimintaan. Tästä haasteesta kerron myöhemmin lisää.

Seuraavissa alaluvuissa käydään läpi yhteisöllisiä syitä toimia vapaaehtoistyöntekijänä. Kerron myös muutamista haasteista, jotka olen liittänyt yhteisöllisiin tekijöihin.

5.2.1 Sosiaaliset suhteet

Vapaaehtoistyön myötä muodostuneet ihmissuhteet ovat Bourdieun (1986) nimeämää sosiaalista pääomaa puhtaimmillaan ja parhaimmillaan. Vieraiden lasten lisäksi uusia tuttavuuksia muodostuu muihin organisaation toiminnassa mukana oleviin aikuisiin sekä lasten vanhempiin. Tämä laaja verkosto voidaan nähdä myös taloudellista pääomaa edistävänä. Sitä voi tuottaa esimerkiksi yhteistyökumppaneiden tai asiakkaiden kanssa kohtaamiset ja keskustelut. Seuraavasta aineistolainauksesta käy ilmi, kuinka työelämän tuttuja saattaa kohdata vapaaehtoistyötä tehdessä.

”Ja verkostohan on niinku ihan järkyttävän suuri. Siellähän siis kävelee asiakkaita vastaan tuol kentän laidalla.” (H4)

Etenkin joukkuelajeissa ja kuorotoiminnassa korostuu verkoston suuruus. Edellisessä aineistolainauksessa sitä kuvataan käyttäen ilmaisua järkyttävän suuri. Mukana toiminnassa on paljon lapsia. Heillä on kaikilla kaksi biologista vanhempaa sekä nykyään mahdollisesti myös vanhempien uusia puolisoita. Harrastuspiireissä voi kohdata myös lasten sisaruksia ja isovanhempia ja muita läheisiä, joten verkosto tosiaan on suuri.

Bourdieu (1986, 249) toteaa, että yhteyksien verkosto ei välttämättä tule luonnostaan annettuna. Perhe ja suku ovat tällaisia luonnostaan muodostuvia yhteyksiä, mutta muut yhteydet ovat jatkuvan työn tulosta. Suhteiden verkostoa voidaan kasvattaa Bourdieun mukaan joko tietoisesti tai tiedostamattomasti. Tämän tutkimuksen kontekstissa verkoston

kasvattaminen oli tiedostettua siinä mielessä, että liityttiin mukaan tietyn ryhmän toimintaan. Seuraava aineistolainaus kuvastaa yksilön tiedostettua valintaa hänen mainitessaan ”itse luomansa verkoston”.

”Siis kylhän sitä itsekin luo siinä semmosen verkoston. Siinä oppii tuntemaan erilaisia ihmisiä erilaisista taustoista. Kyllä se on tosi palkitsevaa.” (H2)

Haastateltava mainitsee erilaiset ihmiset sekä erilaiset taustat. Yhdistävä tekijä näiden erilaisten ihmisten välillä oli samanikäinen lapsi ja lapsiperhearki harrastuskuvioineen. Sana-valinnalla ”tosi palkitsevaa” haastateltava painottaa, että uusiin ihmisiin tutustuminen on hänen mielestään erityisen hyvä asia. Palkitseva-sanan käyttö viittaa myös siihen, että hän kokee ihmissuhteet ikään kuin palkkiona tehdystä työstä. Tämä on hyvin selkeästi sanoiksi puettu syy tehdä vapaaehtoistyötä.

Ammatillinen tausta tai -koulutus ei ole määräävä tekijä yhteisön muodostumisessa. Tosin vapaaehtoistoiminnan keskiluokkainen ilme osaltaan määrittelee, keitä toiminnassa on mukana. Ne, joilla on resursseja, ovat usein parisuhteessa, vakituisessa työssä ja perustarpeet ovat muutenkin kunnossa (Ks. Myllyniemi & Berg 2013). Seuraavassa aineistolainauksessa pohditaan yhden yhdistävän tekijän olevan se, että ollaan samasta asiasta kiinnostuneita.

”Kyllähän sinne oikeesti varmaan valikoituu vähän saman henkisiä, saman tyyppisiä ihmisiä. Ja vaikkei nyt ehkä ajatusmaailmaltaan oo samanlaisia mutta se jotenkin se yhdistävä siihen, että asioista niinku, tai puhutaan samalla tavalla samasta kiinnostuksen kohteesta, niin jotenkin se.” (H1)

Puheessa voi havaita yhteiskuntaluokan näkymisen. Haastateltava mainitsee, että samasta kiinnostuksen kohteesta puhutaan samalla tavalla. Jos kiinnostuksen kohteena on harrastus, on melko selvää, että perheen perusasiat ovat kunnossa. Ei ole vakavaa sairautta tai muuta vastaavaa, vaan voidaan keskittää huomiota lapsen harrastukseen. Erilaisia koulutuksia ja ammatteja löytyy useita. Erilaisuus nähtiin hyvänä asiana.

”Siinä oppii tuntemaan erilaisia ihmisiä. Kun vertaa vaikka mitä työpaikan kautta oppii tuntee, ni onhan se tosi niinku mukava silleen, että kun ihmiset tulee niinku ihan erilaisista taustoista ja semmonen verkosto muodostuu sit siellä.” (H2)

Harrastusverkosto muodostuu erilaisista ihmisistä. Verkostoa verrataan työpaikan kautta muodostuneisiin ihmissuhteisiin.

Vanhemman ja lapsen välinen suhde on perussuhde, jonka ansiosta muut sosiaaliset suhteet muodostuvat, kun harrastus aloitetaan yhdessä. Vanhemman ollessa mukana toiminnassa myös hän tunsu harrastukseen liittyvän toimintakulttuurin, ja sitä myötä aikuisella ja lapsella oli yhteisiä menoja ja puheenaiheita. Eräs haastateltava totesikin harrastuksen olevan vanhempaa ja lasta yhdistävä tekijä. Harrastuksessa mukana oleminen saattoi yhdistää myös koko perhettä.

”Ni siellä oltiin sitten niinku koko perheen voimin talkoissa. Et kaikki neljä oltiin siellä.” (H6)

Koko perhe osallistui kertaluonteisiin tapahtumiin ja vietti aikaa yhdessä. Tässä tapauksessa molemmat vanhemmat olivat mukana toiminnassa. Monissa haastatteluissani mainittiinkin oman puolison mukana olosta. Kahdessa tapauksessa molemmat puoliset myös jatkoivat vapaaehtoistyön tekemistä lapsen lopettamisen jälkeen. Vapaaehtoistyö koettiin yhteiseksi harrastukseksi.

”Jotkut käy sienestämässä ja jotkut harrastaa viinejä ja me harrastetaan tätä. Niin tota et on siit varmaan semmonenkin (yhteinen harrastus) tullut sitten.” (H3)

Joissakin perheissä toinen puolisoista keskittyi sisaruksen harrastukseen ja teki sen parissa vapaaehtoistyötä. Joka tapauksessa usein perheen molemmat aikuiset olivat jossain toiminnassa mukana. Kun kumpikin tuntee vapaaehtoisorganisaatioiden toimintakulttuurin, niin on ainakin helpompi ymmärtää toista esimerkiksi aiemmin mainitsemani ajan riittämisen ongelman kanssa.

Lasten ryhmien ohjaaminen oli mukana olevien aikuisten päätehtävänä ja suhde omaan lapseen näyttäytyi merkittävänä. Seuraavassa aineistolainauksessa ilmenee, että myös aikuisten toistensa kanssa viettämä aika oli arvostettua.

”Siin vaiheessa, kun oma lapsi lopetti niin eihän siin varmaan ois jäänyt mahdollistamaan sitä muitten lasten harrastustoimintaa tehdä asioita niinku muille lapsille, jos ei siitä ite sais niinku jotakin irti. Et kyl se niinku aika iso osa on sitä niinkun ystävät ja kaverit ja muut mitä sieltä on saanut ja sitten toiminta myös aikuisten kesken.” (H5)

Muiden aikuisten ja heidän kanssaan tekemisen koetaan antavan jotain itselle. Se osaltaan selittää pitkäaikaista sitoutumista. Haastateltava mainitsee sen olevan aika ”iso osa”. Muutakin syitä siis on, mutta tämän hän nosti erityisesti esiin ja painotti sitä käyttämällä sanaa iso.

Eräs yhdessä tekemisen muoto oli joukkuelajien pelaaminen aikuisten kesken. Jalkapallo- ja jääkiekkoseuroissa työskentelevät mainitsivat isien ja äitien omat joukkueet, joissa harjoiteltiin ja pelattiin harrastepohjalta. Aikuiset partiolaiset kävivät yhdessä telttaretkillä tai keksivät muuta vapaa-ajan aktiviteettia ilman lapsia. Haastateltavani asuivat yhtä lukuun ottamatta tällä hetkellä pääkaupunkiseudulla, mutta osa oli elänyt lapsuutensa maaseudulla, joten omat lapsuuden yhteisöt olivat hajaantuneet.

”Sanotaan näin, et se on se vapaa-ajan tuttavapiiri, on niinku enemmänkin täällä. Kuitenkin sit on vieraspaikkakuntalaisena jollakin tavalla tää porukka on nyt sitten tullut sillä tavalla niinkun omaksi yhteisöksi.” (H11)

Haastateltava oli löytänyt urheiluseurasta uuden yhteisön aikuisiällä. Hänen vapaa-ajan ihmissuhteensa olivat pitkälti muodostuneet sitä kautta. Hän nimitti yhteisöä omakseen, mikä kertoo sen tärkeydestä. Vaikka yhteisöllisyys on nykyään kaupungeissa vähäisempää, niin se ei kuitenkaan ole kokonaan kadonnut. Pieniä yhteisöjä voi aineistoni perusteella muodostua lasten harrastuspiirien kautta, kuten edellisen esimerkin haastateltava totesi. Mutta jos ryhmiin ei jostain syystä sitoudu pitkällä aikavälillä, niin yhteisö saattaa jäädä vain väliaikaiseksi. Omat haastateltavani sitoutuivat tehtäviinsä pidemmäksi aikaa, jolloin yhteisön merkitys luonnollisesti ajan kuluessa korostui.

Organisaation sisälle muodostuu usein erilaisia ryhmiä. Esimerkiksi valmentajat saattavat olla yksi ryhmä tai kaikki ikäluokan toimihenkilöt yhdessä muodostavat suuremman vapaaehtoistyöntekijöiden joukon. Ryhmä kasvaa, kun mukaan liitetään kaikkien lasten vanhemmat. Toimintaan osallistumattomien vanhempiin tutustuminen nähtiin myös tärkeänä. Lasten tullessa murrosikään heidän reviirinsä laajenee. Tällöin kaveripiirin vanhempien tunteminen näyttäytyi tärkeänä. Kynnys soittaa lapsen kaverin vanhemmille oli pienempi, kun heidät tunsivat jo muista yhteyksistä. Seuraavassa lainauksessa on havaittavissa entisajan koko kylä kasvattaa – henkeä.

”Se murkkuikä on sit helpompi, kun oot ollut siinä elämässä. Kyllä ne yritti kaikenlaista ja monta kertaa käretyttiin me vanhemmat niitä. Tunsu toinen toisensa, soitettiin että mitäs teillä on kerrottu.” (H2)

Haastateltava käyttää sanamuotoa ”me vanhemmat”. Tämän jälkeen painotetaan, että vanhemmat tunsivat toinen toisensa, joka mahdollisti sen, että lasten tekemiset selvitettiin. Jos jättäytyy lapsen harrastuksesta ulkopuolelle, ei mahdollisesti tutustu lähiseudun lasten vanhempiin samassa mittakaavassa. Haastateltava mainitsee myös lapsen elämässä mukana olemisen. Kun häneen on luonut hyvän suhteen ja viettänyt hänen kanssaan aikaa läpi lapsuuden niin teini-iästä voi olla helpompi selvitä. Tällainen näkemys eroaa entisajan kasvatustavasta, jolloin lapset saivat elää vapaammin ja heidän ajateltiin kasvavan osin itsestään (Ks. Korhonen 2002, 63). Tämä näkökulma on olennaisempi silloin, kun oma lapsi on vielä mukana harrastuksessa. Toisaalta oman lapsen lopettaessa jatkaminen tapahtui yleensä saman ryhmän kanssa, joten vapaaehtoistyöntekijän kontakti saman ikäisiin lapsiin ja heidän vanhempiinsa jatkui.

Lasten elämän läheltä seuraaminen nähtiin tärkeänä. Muutama haastateltavistani oli toiminut samojen lasten ryhmässä koko näiden lapsuuden ja nuoruuden. Lapset olivat aloittaessaan 5—7-vuotiaita ja osa heistä jatkoi harrastusta aikuisikään asti, ja yhä edelleenkin aikuisena. Seuraavassa aineistolainauksessa mainitaan sitoutuminen lapsiin. Sitoutuminen on seurausta siitä, että on tuntenut lapset pienestä pitäen ja viettänyt aikaa heidän kanssaan.

”Sitä oli tavallaan sitoutunut niihin poikiin kun niiden kanssa oli ollut ihan pikkupoikina jo alotettu.” (H3)

Eräs haastateltava kuvaili, että kun on pitkään mukana toiminnassa ja sitoutuu siihen, niin oman joukkueen lapsista tulee kuin ottolapsia. Osa haastateltavista jutteli joukkueen tai ryhmän jäsenistä omistuspronominilla, esimerkiksi käyttäen sanamuotoa ”mun pojat”. Tällaisen sanavalinnan voi ajatella kuvaavan Schafferin (2006, 80) mainitsemaa me-henkistä ryhmää. Ryhmä on kuitenkin osalle jäsenistään vain väliaikainen. Siihen tulee uusia jäseniä ja osa lopettaa, mutta tällainenkin ryhmä luo jäsenilleen kuulumisen tunteita silloin kun siinä ollaan. Seuraavassa aineistolainauksessa ilmenee, kuinka pitkäaikainen sitoutuminen lapsiryhmään palkitsee.

”Niinku positiivisin asia on niinku ollut kattella sitä että miten ne on niinku ne pojat kasvanut siinä, et se on ollut must semmonen niinkun positiivinen ja mukava kokemus niinkun nähdä tää koko polku tässä ja miten niil on menny asiat eteenpäin. Ja tietysti niiden kanssa tulee juteltua kaikista niiden perheasioista ja tyttöystävät ja koulut ja työpaikat ja tämmösiä.” (H3)

Tässä voi havaita kuinka lasten kasvun ja kehityksen läheltä seuraamista arvostetaan. Lapset juttelivat asioistaan mukana oleville aikuisille. Se koettiin luottamuksen osoituksena. Eräs haastateltava mainitsikin, että kaikkea ei välttämättä ehkä kerrottu kotona, mutta valmentaja koettiin sellaiseksi aikuiseksi, jolle saattoi uskoutua. Seuraavassa sama haastateltava jatkaa ja kertoo, että luottamus pitää kuitenkin ensin saavuttaa. Lapset eivät automaattisesti kerro asioitaan vieraille aikuisille.

”Jos huomaa jostain pelaajasta et sitä niinku saa tavallaan semmosen luottamuksen tai joku joka on ollut hirveen arka ja ujo niin se tuleekin yks kaks höpöttää jostain, ni ne on mun mielestä ollut sellasii pieniä isoja asioita.” (H3)

Moni muukin haastateltava mainitsi lasten kuuntelemisen. Kukaan haastateltavistani ei kuitenkaan sanonut, että lasten uskoutuminen olisi kuormittanut heitä. Se koettiin pelkästään positiivisena asiana. Aikuiset siis aineistoni perusteella arvostivat sitä, että saivat olla lasten elämässä mukana. Samoin lapset arvostivat aikuisten läsnäoloa.

”Se on kiva et sä oot tässä mukana. Se on meille tärkeätä.” (H7)

Haastateltava kertoi, että tällaiset kommentit antoivat valtavasti voimavaroja jatkaa vapaaehtoistyön tekemistä. Lapsi antoi suoraa positiivista palautetta. Tuomela ja Mäkelä (2011, 88) puhuivat toisten ihmisten tunnustuksen ja kunnioituksen tarpeen Aineistossani ei lapsen palautteen lisäksi muutoin juuri ilmennyt minkä verran suullista palautetta vapaaehtoistyöntekijät saivat ja keneltä. Toisilta vanhemmilta tai organisaation taholta saatu palaute voisi toimia yhtenä aineettomana palkkion muotona.

5.2.2 Yhteiskunnalliset tekijät

Lehtinen (1997, 19—20) näkee vapaaehtoistoiminnan yleiseksi tehtäväksi ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja omaehtoisen osallistumisen lisääntymisen sekä yhteiskunnan palvelujen kehittämiseen vaikuttamisen. Tässä näkökulmassa omaehtoinen osallistuminen voidaan

nähdä yksilöstä lähtevänä tekijänä, joka toteutuessaan tuottaa yhteisöllisyyttä ja vaikuttaa jopa koko yhteiskuntaan.

Tutkimukseni kohderyhmä oli lähtenyt mukaan tekemään vapaaehtoistyötä oman lapsen harrastuksen pariin. Lapsen elämässä oltiin vahvasti mukana ja sen myötä suhde lapseen vahvistui. Näiden vanhempien voi ajatella olevan Hoikkalan (1993) nimeämiä vastuullisia vanhempia. Vastuullisen vanhemman yksi tunnusmerkki on se, että hän ohjaa lapsiaan hyvien harrastusten pariin. Seuraavasta aineistolainauksesta voi tunnistaa kuvauksen mukaisen vastuullisen vanhemman.

”Mun poikani ei ollut nuorena mikään ihan helppo tapaus noin niinku koulunkäynnin ja muun kannalta. Nii tota se oli hyvä et purki sitä energiaansa sitte siihen harrastukseen.” (H4)

Lapsen elämässä oli haasteita koulunkäynnissä ja puheessa viitataan myös muihin ongelmiin. Vanhempi tuki lapsen harrastusta ja näki sen hyvänä asiana, koska siinä lapsi pääsi purkamaan energiaansa yleisesti hyväksytyllä tavalla. Olemalla vielä itse mukana toiminnassa vapaaehtoistyöntekijänä tämä vanhempi todella näyttäytyi vastuullisena vanhempana. Harrastuksen mahdollistamisen vanhempi toivoi edesauttavan koulussa jaksamista. Näin vanhemman toiminta heijastuu mahdollisesti myös yhteiskunnalliselle tasolle koulunkäynnin sujuessa paremmin harrastukseen ohjaamisen johdosta.

Seuraavassa aineistolainauksessa voi havaita, että haastateltava ei tee vapaaehtoistyötä pelkästään omaa tai lapsensa hyvinvointia edistääkseen.

”Jos mä käytän kerran viikossa sitä aikaa ni kyl mä sit haluun et mä käytän sen silleen et siit on jollekin jotain hyötyäkin.” (H5)

Oma aika nähdään arvokkaana resurssina. Tämä ilmenee sanamuodosta ”jos mä käytän...sitä aikaa”. Halutaan, että tekemisestä on hyötyä jollekin.

Tähän asti sitoutumista vapaaehtoistyöhön on tarkasteltu lähinnä mikroympäristössä, joka käsittää yksilön, oman perheen, oman ryhmän ja organisaation. Aineiston perusteella oli havaittavissa myös laajempaa vastuun ottoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja tulevaisuudesta.

”Sitä mä oon niinku aina aatellut et joka ikinen laps kun me saadaan tuolta kadulta pois, niin se on niinku tulevaisuutta.” (H8)

Puhe liikkuu nyt yhteiskunnallisella tasolla. Harrastamisen mahdollistamisen ajateltiin ehkäisevän syrjäytymistä ja luovan lapsille ja nuorille hyvää tulevaisuutta. Seuraavassa aineistolainauksessa tähän yhdistyy kasvatusvastuun ottaminen.

”Et aikuisten tehtävä on mahdollistaa se lasten ja nuorten toimiminen. Meil oli hyvin paljon maahanmuuttajia. Me tehtiin kyl aika hyvää duunii siel niinku mummonpotkinosastollakin. Pidettiin ne pois pahanteosta.” (H4)

Tässä mainitaan mahdollisessa syrjäytymisvaarassa ja vähemmistöryhmissä olevien lasten ja nuorten tukeminen. Käyttämällä sanamuotoa ”aikuisten tehtävä” haastateltava saattaa ajatella kaikkien aikuisten olevan vastuussa lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Harju ym. (2001, 36) mainitsivat ihmisen tarpeen tuntea itsensä hyödylliseksi ja merkitykselliseksi. Edellisissä aineistolainauksissa voi havaita tällaista tarpeen tyydytystä. Etenkin merkityksellisyys korostuu. Mikä olisikaan merkityksellisempää tekemistä, kuin auttaa lapsia ja nuoria, jotka ovat yhteiskunnan tulevaisuus.

Haastateltavani asuivat yhtä lukuun ottamatta pääkaupunkiseudulla, jossa mahdollisesti tällaista koko kylän kasvatusvastuuta ei enää niin tunnisteta ja tunnusteta, koska väestömäärä on suuri ja perinteinen yhteisöllisyys on ainakin jossain määrin kadonnut tai vähintään katoamassa. Toisaalta pienillä tiiviisti asutuilla pääkaupunkiseudun alueilla on mahdollisesti havaittavissa myös laajemman kasvatusvastuun ottamista, koska seura, jonka vapaaehtoistyöntekijän haastattelusta edellinen esimerkkini oli, toimii pienessä pääkaupunkiseudun lähiössä.

Seuraavassa aineistolainauksessa todetaan seuratoiminnan olevan tärkeää, jos se on edullista ja kaikki voivat osallistua siihen taloudellisista resursseista riippumatta.

”Kauheen tärkeä niinku tommonen tämmönen seuratoiminta. Et siihen pystyy kuka vaan sitten osallistumaan, että hinnat on halvat ja että ja sit luo semmosta yhteisöllisyyttä sitten tänne alueelle.” (H2)

Oman asuinalueen yhteisöllisyys nähdään tärkeänä. Hyvä asia on, että paikalliset lapset ja nuoret voivat harrastaa omalla asuinalueellaan. Tehdyn vapaaehtoistyön seuraukset saattavat ulottua paljon laajemmalle kuin sillä hetkellä voidaan kuvitella. Sen voi nähdä ennaltaehkäisevänä nuorisotyönä (Ks. Lehtinen 1997, 17).

Oman yhteiskunnan lapsista ja nuorista välittämistä korkeampikin tavoite mainittiin: Koko maailman pelastaminen.

”Siis meidän päämäärä on pelastaa maailma noin niinku (naurahdus) ja kasvattaa lapsista tai nuorista sellasia et ne hoitaa sen maailman pelastamisen. Kasvatetaan lapsista ja nuorista sellasia et ne pystyy tekeen ja tota siis se on loppujen lopuksi aika hauskaa. Kasvatustyö on sinänsä ihan kivaa.” (H4)

Maailman pelastamisen sanomaa kevennettiin naurahduksella. Ehkä se koettiin liian ideaalikuvaiksi. Haastateltava jatkoi sen jälkeen vakavana, että tehtävänä on kasvattaa lapsista tai nuorista sellaisia, että he pystyvät tekemään asioita. Sen perään ei enää naureskeltu, se nähtävästi koettiin mahdollisena tavoitteena. Lopuksi viitattiin vielä kasvatustyöhön, jota tehtiin kaikkien ryhmän lasten hyväksi. Sen voi tulkita vastuullisena vanhemmuutena laajennetussa mittakaavassa.

Seuraavassa aineistolainauksessa pohditaan yksilön vastuuta yhteiskunnassa ja mahdollisuutta osallistua hyvän tekemiseen.

”Joskus mä sanoin, että jos jokainen ihminen käyttäis edes pienen murto-osan elämästään johku vapaaehtoistyöhön ni maailma olis paljon parempi paikka.” (H3)

Yksilön vastuu ilmenee sanamuodosta ”jos jokainen ihminen käyttäis”. Yhden henkilön panoksen ei ajatella riittävän, vaan kaikkia tarvitaan tavoitteen saavuttamiseksi. Vapaaehtoistyön tavoitteeksi ajateltiin maailman tekeminen paremmaksi paikaksi.

Vapaaehtoistyön tekemiseen liittyvät yleisesti kunnioitetut arvot. Toimintaan osallistuminen näyttää hyvältä muiden silmissä. Osallistumisen voi ajatella luovan tekijälleen Bourdieun (1986) nimeämää symbolista pääomaa, jolloin se tunnustetaan yhteiskunnan ja muiden ihmisten silmissä arvokkaaksi ja tärkeäksi tekemiseksi.

”Se on aika arvopohjasta puuhaa (vapaaehtoistyö) sit loppupelis kyl.” (H4)

Yksilön arvomaailma ja yksilölliset piirteet vaikuttavat taipumukseen osallistua ja tehdä vapaaehtoistyötä. Van Dyne ja Farmer (2005, 181) puhuivat vapaaehtoisen identiteetistä. Se voi olla osa ihmisen persoonaa. Hänet tunnustetaan vapaaehtoiseksi toki myös ulkoisesti, koska tekee näkyvästi työtä, jota ympäröivä yhteiskunta arvostaa. Seuraavassa aineistolainauksessa vapaaehtoisena toimiminen miellettiin osaksi omaa persoonaa.

”No jos sattuu olemaan semmonen luonne et ei välitä muista ihmisistä ni ei se anna mitään. Mut jos sattuu olemaan semmonen luonne et on niinkun hyvä pitään asioista ja ihmisistä huolta, niin sit se on ihan kiva se.” (H7)

Haastateltava mainitsee välittävänsä muista ihmisistä ja siksi muiden hyväksi aikansa antamisen koetaan antavan jotain myös itselle. Hän kokee vahvuudekseen sen, että osaa pitää muista ihmisistä huolta. Bourdieun (1986) pääomia mukaillen, kaikilla yhteiskunnan vanhemmilla ei kuitenkaan ole samanlaista mahdollisuutta osallistua vapaaehtoistyön tekemiseen. Joku ei ehkä kykene huolehtimaan edes itsestään. Haastateltavani olivat tai olivat olleet työelämässä ja toiminnan aloitusvaiheessa kaikilla oli myös samassa taloudessa asuva puoliso. Lapsia ei kenelläkään ollut kolmea enempää. Heillä kaikilla oli siis melko hyvät resurssit tehdä vapaaehtoistyötä. Enemmän pääomia omaavilla henkilöillä riittää resursseja osallistua yhteiskunnan toimintoihin monipuolisemmin.

5.2.3 Organisaation toiminnan kehittäminen

”Mä sanoisin, että tämmöselle instituutiolle olkoon se sitten kuoro tai joku teatteriseurue tai jalkapallojoukkue jääkiekkjoukkue, jos vaan pystyy saamaan minun kaltaisia ihmisiä kuitenkin jatkamaan edes jonkun aikaa siinä toiminnassa mukana sen oman lapsen lopettamisen jälkeen, niin se on itse asiassa, ihan nyt kun mä sen nään, niin musta sillä on kyllä suuri merkitys sille järjestelmälle.” (H7)

Aineistolainauksessa tuodaan esille pitkäaikaisesti sitoutuneiden vapaaehtoistyöntekijöiden arvo organisaatiolle. Haastateltava ymmärtää kuinka tärkeässä roolissa itse on, tämä ilmenee hänen käyttämästään sanamuodosta ”minun kaltaisia”. Tässä tarkoitetaan vapaaehtoistyön tekemisen jatkumista koko organisaation tasolla puhumalla järjestelmästä. Jokivuori (2002, 11) mainitsi asiantuntijaorganisaatioiden tarvitsevan enemmän vahvasti sitoutuneita työntekijöitä toiminnan jatkuvuuden ja laadun varmistamiseksi kuin mekaanisia työtehtäviä tarjoava organisaatio, jossa työtehtävät on helpompi omaksua. Lasten harrastuskontekstissa ryhmiä muodostetaan säännöllisesti uusien ikäluokkien saavuttaessa harrastusiän.

Toimintaan mukaan tulevilla vanhemmilla saattaa olla aiempaa kokemusta vanhempien sisarusten harrasteista, aina ei ole. Uusien ryhmien kannalta asiantuntemus organisaation toiminnasta näyttäytyy tärkeänä. Seuraava aineistolainaus kiteyttää pitkäaikaisen sitoutumisen myötä kertyvän tietotaidon tärkeyden organisaatiolle.

”Sitten kun se oma lapsi lopettaa ja se vanhempi lopettaa niin kyl siin niinku hävii myöskin osaaminen.” (H7)

Haastateltava oli ollut harrastustoiminnassa mukana vuosikausia. Hän oli nähnyt moneen kertaan, miten työnsä osaavien vanhempien lopettaessa ryhmien vetäminen oli hetken haastavampaa. Hän puhui osaamisen häviämisestä. Vapaaehtoistyössä ei ole irtisanomisaikaa. On tekijästä kiinni, kokeeko hän vastuukseen kouluttaa tehtäviin uuden ihmisen ja odottaako hän seuraajan löytymistä ennen kuin itse lopettaa. Aineistossani oli esimerkki, kuinka eräs haastateltava joutui toimintaan mukaan erittäin nopealla aikataululla. Erään lapsen vanhempi ilmoitti sähköpostilla, että hänen lapsensa lopettaa ja hän itse sitä myötä myös. Viestissä toivotettiin onnea matkaan. Tällainen toimintatapa ei sopinut haastateltavieni ajatusmaailmaan, kuten seuraavasta aineistolainauksesta ilmenee.

”Mul ei tullut missään vaiheessa mieleenkään, että mä nyt lopetan (vaikka oma lapsi lopetti.)” (H8)

Päinvastoin tämä vanhempi totesi, että hänellä ei tullut edes mieleen lopettaa lapsen kanssa samaan aikaan. Tosin omassakin aineistossani tämä mielipide oli siinä mielessä eriävä, että melkein kaikki muut olivat jollain tasolla pohtineet omaa jatkamistaan käännekohdassa. Joukkue, jolle vain toivotettiin onnea matkaan, oli onnekas, koska se sai uuden, toimintaan erittäin sitoutuneen henkilön. Tosin haastateltavani oli ajatellut ottavansa pestin vain väliaikaisesti, mutta hän jäikin sille tielle pitkäksi aikaa.

Mukaan lähteminen on yleensä helppointa silloin kun ryhmä tai joukkue muodostetaan lasten ollessa pieniä. Oma osaaminen voi näin kasvaa ryhmän mukana.

”Pienten lasten kaa on sillain helppoo kun ei tarvii olla jalkapallotaustaa. Riittää et on hyvä tyyppi ja kiinnostunut asiasta ja tulee niiden lasten kanssa toimeen. Seuralta tulee nykyään melkein kädestä pitäen ohjeita et mitä niiden kans tehdään niin se ei vaadi niinku sillä lailla sitä omaa osaamista hirveesti se alku, mut toki tietysti kun mennään eteenpäin niin sit.” (H3)

Tässä yksilöidään vaatimuksia, joita haastateltava olettaa vapaaehtoistyöntekijällä olevan. Lajitustaa ei tarvitse olla. Ensin riittää kiinnostus, oma persoona sekä se, että osaa toimia lasten kanssa. Lopuksi todetaan, että myöhemmin myös lajiosaamista vaaditaan enemmän. Lasten kehittyessä he tarvitsevat asiantuntevampaa ohjausta, jota vanhemmat eivät ehkä pysty enää tarjoamaan. Seuraavassa aineistolainauksessa puhuu henkilö, jolla ei ole aiempaa kokemusta lajin parista.

”Ja itte kun en omaa sitä kiekkouraa ollenkaan, niin ei voinut itellä olla mitään tietämystä. Se oli sitä perusluistelua ja haettiin vaan siinä alkuun ja sit kun piti ruveta vähän niinkun viisikkotreenejä ja kaikkee, niin sitten ruvettiin kysyyn vähän muita vanhempia mukaan siihen, joilla enemmän kiekkotaustaa, jotka ties.” (H9)

Haastateltava mainitsee, että tarvitaan perusluistelutaitoja. Kyseenomaisella kriteerillä melkein kuka vaan fyysisesti terve ihminen kykenee aloittamaan vapaaehtoistyöntekijänä tämän lajin parissa. Tässä todetaan kuitenkin sama kuin edellisessäkin aineistolainauksessa. Osaamista tarvitaan enemmän lasten kasvaessa ja kehittyessä lajissa. Vuosien kuluessa ja lasten kasvaessa toimintaan uutena mukaan lähteminen koetaankin yleensä haastavammaksi.

Aloittamisen lisäksi myös vapaaehtoistyön tekemisen lopettamiseen voi liittyä haasteita. Vapaaehtoistyöstä voi olla haastava päästä eroon, jos on vastuuntuntoinen ja odottaa saavansa jatkajan ennen omaa lopettamistaan.

”On sitten se tilanne, että samoja ihmisiä tekee sitten montaa hommaa. Että kun ei niitä aina löydy niitä tekijöitä ja meillä ainakin toi sihteerin homma on semmonen et ei sitä niinku kukaan halua ottaa itelleen. Sit kun on kerran sen alottanut, niin ei siitä oikein tunnu pääsevän eroonkaan.” (H5)

Haastateltava mainitsee haasteena uusien tekijöiden löytymisen sihteerin työhön. Mutta työtehtävä, josta eroon pääseminen on vaikeaa, voisi olla joku muukin. Tässä näyttäytyy perusongelma, joka uusia potentiaalisia vapaaehtoistyöntekijöitä askarruttaa. Kun jonkin tehtävän ottaa vastuulleen, pystyykö sen tekemistä halutessaan lopettamaan. Jo toiminnassa mukana olevia pyydetään herkästi ottamaan vastuulleen aina vaan uusia tehtäviä. Haastateltava, jonka puheesta edellinen aineistolainaus oli, ohjasi sihteerin tehtävien lisäksi lapsiryhmiä. Haaste päästä töistä eroon voi olla yksi selittävä tekijä sille miksi jotkut lopettavat vapaaehtoistyön tekemisen muiden silmissä äkillisesti. Jatkajaa ei ehkä ole löytynyt.

Aina kun tekijä vaihtuu, on muodostettava myös uusia ihmissuhteita. Lasten pitää tutustua uusiin aikuisiin ja vapaaehtoisina toimivien aikuisten on muodostettava oma toimiva ryhmänsä. Jos vaihtuvuus on tiheää, on luottamuksellisten suhteiden muodostaminen vaikeaa. Kuten aiemmin sosiaalisia suhteita käsittelevässä luvussa mainitsin, lasten luottamusta ei saavuteta hetkessä. Haski-Leventhalin ja Bargalin (2008) määrittelemien siirtymätasojen mukaan pitäisi mukaan löytää henkilöitä, jotka haluavat vakiinnuttaa asemansa ja jäädä tekemään vapaaehtoistyötä eivätkä luovuta tehtäviä muutosten ilmetessä, esimerkiksi oman lapsen lopettaessa. Yksi haastateltavani oli ollut toiminnassa mukana jo pitkään. Oma lapsi oli aikuistunut ja lopettanut harrastamisen jo vuosia sitten. Hänellä oli kokemusta harrastajien koko elinkaaresta pienistä junioreista aikuisiin harrastajiin saakka. Hän oli vuosien varrella osallistunut seuran hallituksen toimintaan sekä erilaisiin kehitysryhmiin. Tässä tapauksessa oli tapahtunut Haski-Leventhalin (2008) mainitsemaa uudistumista. Haastateltava oli osallistunut erilaisiin kehityshankkeisiin ja kehittänyt osaamistaan seuran asioiden asiantuntijana. Organisaation kannalta tällaiset pitkäaikaiset paikkansa vakiinnuttaneet tekijät ovat erittäin tärkeitä. He tiedostavat sen myös itse, kuten seuraavasta aineistolainauksesta voi todeta.

”Et ehkä me ollaan sellaista jatkuvuutta tuotu tähän touhuun, että me ollaan sitten niinku sellasia jotka on pidempään tässä.” (H11)

Haastateltavani puhuu me-muodossa. Hän viittaa tällä muihin pitkäaikaisesti mukana oleviin vapaaehtoistyöntekijöihin, joiden kanssa on jo vuosia toiminut samassa organisaatiossa.

Pitkään mukana olleiden on mahdollista kehittää myös organisaation toimintaa. Kehittämistyöstä mainittiin yhdessä haastattelussa konkreettisena esimerkkinä seuran varusteet. Alkuvaiheessa asut olivat sekalaisia. Asian eteen tehtiin paljon työtä ja nykyään asustus on yhtenäinen ja jopa osin itse suunniteltu. Eräs haastateltavani, joka oli ollut toiminnassa mukana jo parikymmentä vuotta, totesi että seurassa on moni asia mennyt paljon eteenpäin ja hän koki onnistumiseksi asioihin vaikuttamisen esimerkiksi hallitustyöskentelyn kautta. Seuran hallitustyöskentelyyn osallistuminen mainittiinkin monissa haastatteluissa. Pitkäaikaiset vapaaehtoistyöntekijät osallistuivat siihen yleensä ainakin hetkeksi aikaa.

”Sitten mä huomasin kahden vuoden jälkeen olevani lippukunnan hallituksessa sitten sihteerinä.” (H5)

Haastateltava oli ajautunut hallitustoimintaan oikeastaan huomaamattaan.

Organisaation toiminnasta ja kehittymisestä pyrittiin huolehtimaan. Lisäksi koettiin vastuuta omasta ryhmästä. Sitä ei esimerkiksi haluttu jättää pulaan kesken kauden.

”Sit kun oli kuitenkin sitoutunut siihen niinku kesään asti siihen toimintaan. Et se vaan oli, ei niinku jättää pulaan sitä ryhmääkän siinä kesken vuoden. (H5)

Yllä haastateltava toteaa olleensa sitoutunut toimintaan tiettyyn aikarajaan, kesään, asti. Vaikka oma lapsi lopetti kesken kauden, tunsu aikuinen, että hänen velvollisuutensa oli jatkaa kauden loppuun muiden ryhmän lasten takia. Tällaisessa tilanteessa on nähtävissä Alenin ja Meyerin (1990, 3—4) nimeämää normatiivista sitoutumista. Toimintaan sitoutunut vapaaehtoistyöntekijä jatkaa, koska hänestä tuntuu, että hänen pitää tehdä niin.

Mitä enemmän tekijöitä on, sitä useammalle vastuita on mahdollista jakaa ja yksittäisten henkilöiden työtaakka pienenee. Uusien tekijöiden mukaan saaminen ei kuitenkaan välttämättä ollut haastateltavien mielestä helppo tehtävä. Aihe toistui läpi aineiston jokaisessa haastattelussa. Seuraavassa esimerkissä puetaan sanoiksi se, että potentiaalisia tekijöitä on paljon, mutta vain harva osallistuu toimintaan.

”Kun niitä poikia siellä kuvioissa on 150, niin niitä eri värisiä kokosia näkösiä niinkun isiä ja äitejä tai (puhetta sateenkaariperheistä ja yksinhuoltajista), mutta kaikilla on kuitenkin kaksi biologista taustaa, joka niinkun tarkoittaa että niitä ihmisiä on mukana kolmisensataa. Kuitenkin niistä on niinku meitä jotka on mukana vaan parikymmentä. Missäs ne kaikki 280 muuta on. Se on must kans niinkun semmonen tietty haaste, et miten nää vanhemmat niinkun saadaan tähän toimintaan mukaan.” (H7)

Haaste tiedostetaan organisaatioissa ja pitkäaikaiset vapaaehtoistyöntekijät sopivat usein, että heidän yksi tehtävänsä on löytää kentältä lasten vanhemmista potentiaalisia henkilöitä, jotka voisivat osallistua toimintaan. Uusien tekijöiden mukaan rekrytointi on jatkuvaa työtä. Yhdessä haastattelussa kävikin ilmi, että jos haastateltavaani ei olisi aktiivisemmat pyytäneet mukaan, hänen ei ehkä olisi tullut lähdettyä. Mutta haastateltavaani pyydettiin, eikä

hän keksinyt mitään hyvää syytä kieltäytyä, joten siitä alkoi vuosikymmenien vapaaehtoistyö.

”Itte on huomannut siellä ni ei sinne sitä uutta väkeä. Ne ketkä siel on kymmenen vuotta ollu porukassa, niin suurin osa niist on vieläkin. Et muutama uus on tullut.” (H6)

Uusia tekijöitä ei juuri tule, vaan samat vapaaehtoistyöntekijät ovat mukana vuosia. Lopuksi haastateltavani kuitenkin hieman lieventää kantaansa ja toteaa, että muutama uusi on kuitenkin tullut.

Uusia vapaaehtoistyöntekijöitä on haastava löytää. Heidän houkuttelemisensa toimintaan mukaan saattaa olla tarkkaan mietittyä.

”Ei niin, että tule joukkueenjohtajaksi, vaan mitä sinä haluaisit tehdä?” (H4)

”Et lähtisiks sä mukaan ja oisko sul aikaa ja sit ne ihmiset lähtee.” (H1)

Edellä olevissa pyynnöissä vedotaan suoraan yksilöön. Käytetään sanoja sinä ja sä. Koetaan kartoittaa juuri tietyn henkilön kiinnostuksen kohteita ja kysytään hänen ajan käytöstään ja mahdollisuuksistaan tulla mukaan. Eräässä haastattelussa todettiin, että tällainen henkilökohtainen lähestyminen oli tehokkaampi tapa kuin pyytää vanhempainkokouksissa uusia vapaaehtoisia mukaan kymmenien vanhempien joukosta.

”Than reilusti täytyy mennä hakeen (juttulemaan kasvotusten), kun täytyy meidän sille seurallekin niinku jatkuvuutta saada.” (H9)

Haastateltava toteaa, että seuran toiminnan jatkuvuuden kannalta uusien vapaaehtoistyöntekijöiden mukaan saaminen on tärkeää. Aloitteen tekevät toiminnassa mukana olevat vapaaehtoistyöntekijät henkilökohtaisella kontaktilla. Mukaan toimintaan pyydetään varovaisesti, ettei työ tuntuisi liian vaativalta, aikaa vievältä tai vastuulliselta.

”...eikä sitouta niitä ensin alkuun niinku siihen: Kuule se on sitten niinku viis kertaa viikossa, vaan että lähtee siitä, että et mitkä päivät sulle sopii. Et sit ne ihmiset tulee siihen mukaan ja sit sitoutuu ja on siinä mukana. Kun lähtee vähän sillain löysin vaatein. Et eikä oo niin et tää on kuulkaa sit tämmöstä, vaan että sillon kun sulle sopii. Sit ne niinku solahtaa siihen.” (H1)

Tässäkin lähestymistapa on yksilön tarpeet huomioiva. Pyritään kysymään, mitkä päivät uudelle mahdolliselle vapaaehtoistyöntekijälle sopisivat. Aineistolainauksen viimeinen lause kuvastaa ajatusta, että kun työ on aloitettu, niin työmäärää on sen jälkeen helppo kasvattaa. Haastateltava puhuu solahtamisesta ja mukana olemisesta. Mainitaan myös aloittamisen jälkeen seuraavan sitoutumista toimintaan ”sit ne tulee siihen mukaan ja sit sitoutuu”.

Pitkään mukana olleet harjaantuivat näkemään potentiaaliset vapaaehtoiset vanhempien joukosta, jopa juttelematta heidän kanssaan. Seuraavassa aineistolainauksessa kerrotaan kuinka silmät harjaantuvat tunnistamaan uusia tekijöitä.

”Kyl se silmä oppii näkee et tuolla kiiluu silmä et faija kattoo (peliä tai treeniä). Niin et hei ootko sä pelannut ennen?” (H9)

Sopivan henkilön löytyessä käytetään jo aiemmin mainittua suoraa kontaktia ja mennään pyytämään mukaan. Erässä haastattelussa vapaaehtoistyöntekijä ymmärsi jälkikäteen olleensa hyvä kohde pyytää mukaan toimintaan. Haastateltavani oli mahdollisesti tällainen yllä kuvaillun harjaantuneen silmän löytämä.

”En mä sitä oivaltanut itse, mut mä olin todennäköisesti aika hyvä nakki heille (naurua).” (H7)

Uusia tekijöitä etsittäessä vedottiin siihen, että osallistumalla toimintaan tutustutaan paremmin oman lapsen elämään.

”Ole mukana oman lapsen harrastuksessa ja opi tunteen niiden kaverit ja vanhemmat.” (H3)

Organisaation etua ei mainita, vaan vedotaan osallistumisen mahdollisesti helpottavan lapsista huolehtimista ja kasvatusta etenkin vanhemmille usein haastavassa teini-ikävaiheessa. Jos lapsen harrastuksessa ei ole mukana, voi lapsi viettää vapaa-ajastaan erittäin suuren osan muiden aikuisten valvonnassa. Yllä olevassa aineistolainauksessa sanotaan hyvin suoraan, että lapsen elämässä mukana oleminen luo tilaisuuden tutustua lapsen elämään ja hänen elämässään oleviin kodin ulkopuolisiin ihmisiin. Näin voidaan luoda nykyään osittain kadonnutta yhteisöllisyyttä. Se, että yhteisöllisyys on vähentynyt voi olla yksi syy, joka vaikeuttaa ihmisten saamista mukaan vapaaehtoistyöhön.

”Se (yhteisöllisyys) on vähä semmonen katoava luonnonvara ainakin täällä Etelä-Suomessa. Varmaan se toimii jossain tuolla syrjäseudulla vähän paremmin. Et jos kerrostalossa asuu, niin naapuria ei ees morjensteta, pyyäpä sit siinä ees talkoisiin sellasta.” (H6)

Yhteisöllisyyden mainitaan olevan ”katoava luonnonvara”. Jos ihmisiä ei tunneta, on heitä vaikea lähestyä. Ainakaan pyyntöä vapaaehtoistyötä tekemään ei voi tehdä muun kanssakäymisen ohessa, jos ei ole edes keskusteluyhteyttä. Haastateltavani esimerkki naapurien tervehtimisestä saattaa olla todellisuutta.

Haastatteluissa kuitenkin mainittiin, että tekijöitä yleensä loppujen lopuksi löytyi, mutta vastuuta halusivat ottaa vain harvat. Eräs vapaaehtoistyöntekijä mainitsi, että vanhempia ei ollut kovin vaikea saada mukaan, mutta hän puhuikin kertaluontoisista tehtävistä esimerkiksi kilpailuissa.

”Mä luulen et ihmiset on varmaan kuitenkin jollain lailla niinku pelkää ottaa niinku vastuuta sitten, että kun ei tiedä kuin isosta roolista on kysymys niin ne aattelee et nyt jos mä niinku suostun tähän niin kuinka paljon se vie sitten aikaa ja muuta. Niin tota et semmisiin pienempiin rooleihin ja projekteihin on ehkä helpompi saada ihmisiä, kun ne tietää, et tää on kertaluontoinen että tehdään tää ja mä oon kantanut korteni kekoon.” (H3)

Uudet tekijät pelkäävät ottaa vastuuta, koska eivät oikein tiedä kuinka suureksi työmäärä loppujen lopuksi kasvaa. Johdannossa esiin tuomani Vasantolan (2016) lehtiartikkeli vapaaehtoistyön muuttumisesta päätöksen suuntaan ilmeni aineistossa. Mainittiin pienemmät projektit ja roolit, joihin oli helpompi saada ihmisiä. Edellisen aineistolainauksen lopuksi mainitaan vielä, että lyhyen projektin jälkeen voi ajatella tehneensä osansa. Pätkittäisellä vapaaehtoistyön tekemiselläkin voidaan siis saavuttaa hyvä mieli osallistumisesta. Seuraavassa aineistolainauksessa yhteisöllisyyden väheneminen liitetään sukupolvikysymykseen.

”En mä tiedä et onks nää nykyajan nuoret, et ajatteleeks ne sitten eri lailla. Ne vanhemmat. Et kyl nekin on mukana, mut sit ei ne halua niinkun kukaan ottaa vastuuta mistään niinku sillain et ne pelkää. Et ne on kyl mukana, mutta vaikee on saada sit sitä joka uskaltaa ottaa niinku se vastuun.” (H8)

Tämä haastateltava oli jo eläkeiässä. Hän pohti, että mahdollisesti nykyajan nuoret ajattelevat eri lailla kuin hänen ikäpolvensa. Häinkin oli havainnut, että kukaan ei oikein halun-

nut ottaa kunnolla vastuuta mistään. Mukana tekemässä haluttiin kuitenkin olla. Pelkäämisen tulkitsin tarkoittavan ehkä vastuuta pelkäämistä. Vai pelkäävätkö nykylasten vanhemmat vastuuta mahdollisesti seuraavaa työmäärää. Sitä haastateltavani ei eritellyt.

Organisaation sisällä toimii usein monia pienempiä ryhmiä. Esimerkiksi urheiluseuroissa joukkueet on yleensä jaettu ikäluokittain ja mahdollisesti jakoperusteena on myös sukupuoli. Seuraavassa aineistolainauksessa pitkäaikaisesti sitoutuneen vapaaehtoistyöntekijän tarvetta pohditaan tällaisen yhden joukkueen toiminnan kannalta.

”Mut nää on vähän sitten nää joukkueiden taustaroolit sellasii et niis ei oikein voi olla sillain et käy piipahtamassa. Et se on vähän sit se koko paketti levällään koko ajan.” (H3)

Joukkueen kannalta tekemisen lyhytaikaisuus on ongelmallista. Jos tietyistä tehtävistä vastaava henkilö vaihtuu usein, on kokonaisuutta vaikea pitää kasassa. Haastateltavan viimeinen lause kuvastaa, että tilanne joukkueessa voi sen seurauksena olla jopa melko kaoottinen. Mainitaan, että ”paketti voi olla levällään koko ajan”.

Yksi syy vapaaehtoistyöntekijöiden pitkäaikaiselle sitoutumiselle voi olla yksinkertaisesti juuri se, että uusia tekijöitä on niin vaikea löytää. Jo mukana olevat joutuivat välillä tasapainoilemaan ja miettivät mahdollista omaa lopettamistaan, mutta jos seuraajaa ei ollut, niin toimintaa jatkettiin.

”Et niinkun meidän tilalle on tosi vaikee löytää ketään. Mä en tiedä et kuka niinku vaan tost noin lähtis tonne sitten.” (H3)

Tässäkin aineistolainauksessa puhutaan meistä. Pitkäaikaisesti sitoutuneet tekijät muodostivat oman ryhmänsä, johon tunnettiin kuuluvuutta. Viimeinen lause, jossa mainitaan, että haastateltavalla ei ole tietoa, kuka lähtisi mukaan toimintaan, kuulostaa melko toivottomalta.

Kukaan haastateltavistani ei tuntunut omivan vapaaehtoisen rooliaan. Seuraava aineistolainaus kuvastaa miten asia aineistossa monessa haastattelussa ilmaistiin.

”Et ollaan tässä niin kauan, kun joku sanoo et nyt ei tarte tulla enää.” (H11)

Haastatteluissa mainittiin, että jos joku muu ottaisi tehtävän hoitaakseen, se lopetettaisiin. Työkiireet mainittiin myös tässä yhteydessä, jos työ äkillisesti vaatisi enemmän, niin vapaaehtoistyö olisi ehkä lopetettu. Edellisessä esimerkissä omalle mukana ololle ei oltu mietitty mitään päätepidettä. Vapaaehtoistyön tekemistä jatketaan, kunnes joku pyytää lopettamaan. Todennäköisesti kukaan ei tule sellaista pyytämään.

5.2.4 Haasteena rooleihin liittyvät jännitteet

Lapsiryhmien kanssa työskentelevät vanhemmat joutuivat tasapainoilemaan isän tai äidin roolin sekä vapaaehtoistyöntekijän roolin välillä. Tai vanhempi oli toisen lapsensa harrastuksessa mukana vapaaehtoistyöntekijänä ja toisen lapsen harrastuksessa pelkästään vanhemman roolissa. Tällaisesta tilanteesta olikin jo aineistoesimerkki luvussa 5.1.4. Siinä pohdittiin ajan riittämistä kahden lapsen harrastuksissa mukana olemiseen, etenkin kun kyseenomaisessa tapauksessa molemmat vanhemmat olivat mukana toisen lapsen harrastuksessa. Vanhempi joutui tilanteessa tasapainoilemaan ja pohti, tunsiko toinen lapsista jäävänsä vähemmistöön. Useissa haastatteluissa tämä ongelma oli ratkaistu niin, että toinen vanhemmista keskittyi toisen lapsen harrastuksiin ja toinen toisen.

Yleisempi rooliristiriitatilanne on kuitenkin oman lapsen kohtelu verrattuna vieraisiin lapsiin. Seuraavissa lainauksissa pohditaan sitä.

”...oli ehkä jotenkin helpompaa, kun oma poika lopetti, kun mä en oo enää niinku semmosessa yhden pelaajan kohdalla äidin roolissa siellä ja se oli välillä vähän sellainen ristiriitainen. Tuntu et oma lapsi sai aina viimeisenä kiitosta, ettei olisi tunnetta hänen suosimisestaan.” (H3)

Tässä haastateltava miettii, että oma lapsi ei ehkä aina saanut kiitosta siinä määrin kuin olisi ansainnut. Hänestä tuntui, että jos omaa lasta kiitteli paljon, niin muut lapset ja vanhemmat olisivat mahdollisesti ajatelleet sen oman lapsen suosimisena.

”Niin tota varmaan sai (oma poika) tota kovempaa palautetta mitä tota mitä sitten niinku muut lapset.” (H1)

Tässä mainitaan suoraan, että todennäköisesti oman lapsen saama palaute oli kovempaa. Lapsesta voi tuntua epäreilulta, jos hän kokee, että häntä esimerkiksi moititaan herkemmin kuin muita.

”Nyt kun mul ei oo tätä omaa poikaa siellä ni mä pystyn selvästi olemaan niinku neutraalimpi.” (H7)

Lasten tasavertainen kohtelu oli helpompaa sen jälkeen, kun oma lapsi ei enää ollut toiminnassa mukana. Haastateltava käyttää sanaa selvästi korostamaan neutraaliutta toimia oman lapsen lopettamisen jälkeen. Lasten kohtelevinen tasavertaisina koettiin haastavana. Oman lapsen suosimista koetettiin vältellä ja se näyttäytyi usein hänen tiukempaan kohteluun, tai niin ainakin haastateltavista itsestä tuntui. Eräs haastateltavista mainitsi, että herkästi saattoi tulla muilta ”vanhemmilta sanomista”, jos valmentajan oma lapsi tuntui heidän mielestään saavan esimerkiksi enemmän peliaikaa tai useammin erikoispalkinnon. Jos muut vanhemmat kokivat lapsensa kohtaavan epätasa-arvoista kohtelua, he saattoivat puuttua siihen voimakkaasti. Objektiivinen suhtautuminen saattoi olla vanhemmille vaikeaa.

”No siel tulee tunteet joo, siis kun totta kai se vanhempi on niinku sen oman lapsensa puolesta puhuja.” (H1)

Tunteiden noustessa pintaan voi asioiden hoitaminen muuttua hankalaksi. Eräs haastateltava oli kokenut ristiriitaa muutamien lasten vanhempien kanssa ja tilanne johti lopulta vapaaehtoistyöntekijän lopettamiseen. Jännitteiden kokeminen vanhemman ja vapaaehtoisen roolien välillä mainittiin useass haastattelussa. Tämä sama haaste ilmeni myös kandidaatin tutkielmassani (Hannula 2014, 22). Haastattelin tutkimukseeni lasten jalkapallojoukkueita valmentavia isiä (N=6). He kaikki totesivat, että omaa poikaa kohtaan tuli usein oltua tiukempi kuin muita lapsia kohtaan. Silloin haastattelemini vanhempien lapset olivat vielä mukana toiminnassa. Tämä kertoo siitä, että roolien välillä tasapainoilu luo jännitteitä toimintaan ja se tiedostetaan jo silloin kun se tapahtuu, eli omien lasten ollessa vielä mukana toiminnassa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

”Varmaan joku arkkityyppi löytyis meistä, jotka jaksetaan tätä näin kauan.” (H4)

Oliko tällainen arkkityyppi tunnistettavissa? Aineistossani kietoutuivat yhteen yksilöllisten tarpeiden tyydyttäminen, oman lapsen ja vieraiden lasten hyvinvoinnista huolehtiminen, sekä yhteiskunnallisen vastuun kantaminen. Vapaaehtoistyö tuntui antavan jotain näihin kaikkiin. Lähtökohta kaikilla tutkimuksessani mukana olevilla oli, että mukaan lähdettiin oman lapsen takia, muutoin sen tyyppinen vapaaehtoistyö olisi mahdollisesti jäänyt kokonaan valitsematta. Aloittaessaan ei kukaan osannut aavistaa, että vapaaehtoistyöstä tulisi niin tärkeä osa elämää vuosiksi eteenpäin.

Syyt jatkaa toimintaa ilmenivät haastateltavieni puheessa lähi haastattelujen, mutta heidän oli vaikea vastata suoraan kysymykseen mikä sai jatkamaan. Eskola ja Suoranta (1998) pohtivat kielen ja toiminnan välistä suhdetta ja toteavat niiden olevan erottamattomassa yhteydessä toisiinsa. Kielen avulla ihminen tulkitsee toimintaansa. Toisaalta kielellinen ilmaisu voi olla rajallista. Omaa toimintaa ja kaikkia sen motiiveja voi olla vaikea pukea sanoiksi. Joitakin asioita saatetaan tehdä vain siksi, että ne tuntuvat oikealta tai hyvältä ilman järjellistä syytä, jolloin asiaa voi olla vaikea ilmaista kielellisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 143—144.) Haastateltavani olivat luontevasti tehneet päätöksen jatkamisesta, joten sen syitä heidän tuntui olevan vaikeahko sanoittaa.

Käytin analyysissäni sitoutumista ja pääomia teoreettisina käsitteinä. Pohdin vastauksia kysymyksiini: miten vapaaehtoistyön tekemisen jatkamista perustellaan ja miten vapaaehtoistyöntekijät puhuvat sitoutumisestaan. Sitoutumisen ja pääomien käsitteet kulkivat molemmat mukana läpi analyysin. Sitoutumisen tulkitsin tapahtuvan osin pääomien kautta. Esimerkiksi uudet sosiaaliset suhteet kartuttivat sosiaalista pääomaa ja edesauttoivat vapaaehtoistyöntekijän sitoutumista. Sisällönanalyttisen tutkimuksen fokus oli löytää sitoutumiseen johtavia syitä. Nimesinkin sitoutumisen tutkimukseni pääkategoriaksi. Sitoutuminen oli vahvemmin esillä yhteisöllisissä syissä, esimerkiksi juuri mainitsemieni sosiaalisten suhteiden yhteydessä. Toisaalta myös pääomien käsite oli vahvasti sidoksissa sosiaalisten suhteiden alakategoriaan vapaaehtoistyön kautta muotoutuneiden ihmissuhteiden tuottaessa tekijälleen sosiaalista pääomaa. Yksilöllisten syiden yhteydessä taas pääomat

olivat joissain kohdin vallitsevia, esimerkiksi osaamisen kehittämisen ja aikahaasteiden yhteydessä.

Jokaisella haastateltavallani oli yksilölliset syynsä jatkaa pitkäaikaisesti sitoutuneena. Ne erosivat jonkun verran toisistaan. Tutkimuksen analyysissa kuitenkin etsittiin yleisimpiä syitä jatkamiselle, joten yksittäisten tapausten jatkamisen syitä ei eritelty. Osa syistä kuitenkin mainittiin aineistossa usein ja niistä puhuttiin merkittävinä tekijöinä. Havainnollistin alakategorioiden painotusten erot kuviossa 2. Sosiaaliset suhteet ja elämäntavaksi muodostuminen olivat vahvoja syitä jatkaa vapaaehtoistyön tekemistä. Joidenkin alakategorioiden asiat mainittiin aineistossa harvemmin tai niitä ei painotettu samalla lailla kuin vahvempia syitä. Yhteiskunnalliset syyt tehdä vapaaehtoistyötä oli yksi tällainen enemmänkin taustalla oleva tekijä. Etenkin koko maailman parantaminen tai nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen olivat tavoitteita, joiden ei voi olettaa toteutuvan yhden ihmisen työpanoksella. Arvoina ne koettiin kuitenkin tärkeinä. Tämän voisi ajatella olevan Harjun ym. (2001) kansalaisyhteiskunnan ilmentymä. Vapaaehtoistyön tekemisen kontekstissa voidaan ajatella, että vapaaehtoistyöntekijät ovat liittyneet yhteen, jotta toisille pystytään antamaan tukea.

Toinen vähemmän painotettu alakategoria oli rooleihin liittyvät jännitteet. Nimesin ne kuitenkin omaksi kategoriakseen. Jännitteiden esiin tuominen tukee kandidaatin tutkielmani tuloksia (Hannula 2014). Silloisessa haastatteluaineistossani jalkapalloa valmentavat isät mainitsivat jokainen haasteena, miten kohdella omaa poikaa tasaveroisesti muiden lasten kanssa. Se on merkittävä asia vapaaehtoistyöntekijän työssä ja vaikuttaa monen ihmisen tunteisiin. Mahdollisesta epäreilusta kohtelusta saattaa kärsiä oma lapsi tai siitä voivat loukkaantua muut lapset tai heidän vanhempansa. Tämä on yksi syy sille, miksi vapaaehtoistyön tekeminen oman lapsen lopettamisen jälkeen on helpompaa. Silloin ei enää tarvitse tasapainoilla vanhemman ja vapaaehtoisen roolien välillä. Tämä alakategoria on siis tärkeässä asemassa, kun mietitään omaa kohderyhmääni.

Sosiaalisten suhteiden esitin (Ks. Kuvio 2) olevan vahvin syy tehdä vapaaehtoistyötä pitkäaikaisesti sitoutuneena. Ne ovat osa ihmisten sosiaalista pääomaa. Uusien sosiaalisten suhteiden solmiminen sekä jo olemassa olevien ylläpitäminen ja vahvistaminen olivat aineistoni mukaan vahva perustelu vapaaehtoistyön jatkamiselle, eli vastaus ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni miten vapaaehtoistyön jatkamista perustellaan. Tärkeinä nähtiin sosiaaliset suhteet sekä aikuisten että aikuisten ja lasten välillä. Vapaaehtoistyöntekijöille

muodostui organisaatioiden sisällä erilaisia ryhmiä, joihin kuulumisen loi jäsenilleen mehenkeä. Lasten elämässä mukana oleminen koettiin myös erittäin tärkeäksi. Oman lapsen elämässä mukana olemisen lisäksi vieraiden lasten elämän läheltä seuraaminen mainittiin aineistossa.

Lasten luottamuksen saavuttaminen koettiin palkitsevana. Lähisuhteiden lisäksi haastateltavat perustelivat vapaaehtoistyön tekemisen syitä myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Osa mainitsi, että on tärkeää saada lapset mielekkään harrastuksen pariin, mahdollisesti pois kaduilta. Myös vähemmistöryhmät mainittiin. Edullinen harrastus nähtiin mahdollisuutena osallistua mahdollisimman monelle lapselle. Vapaaehtoistyö osaltaan auttaa tämän tavoitteen saavuttamisessa, koska sitä tehdään palkatta. Mitä enemmän palkattomia toimijoita on mukana, sitä useammalle lapselle harrastaminen mahdollistuu. Tämä luonnollisesti kasvattaa sosiaalisten suhteiden verkostoa entisestään, jos ryhmäkokoja voidaan kasvattaa ja uusia lapsia vanhempineen saadaan mukaan toimintaan.

Toinen tutkimuskysymykseni oli miten vapaaehtoistyöntekijät puhuvat sitoutumisestaan. Aineistossa käytettiin konkreettisesti sitoutuminen sanaa tai siihen viittaavia sanontoja.

”Mä oon niinkun kasvanut siihen kiinni.” (H7)

Haastateltavani puhuivat usein meistä. Tämä ilmeni esimerkiksi silloin kun viitattiin organisaation muihin vapaaehtoistyöntekijöihin. Samat, toisensa hyvin tuntevat, henkilöt jatkoivat vuodesta toiseen ja toivat jatkuvuutta toimintaan. Ryhmän lapsista puhuttiin joissain kohdissa omistuspronominilla esimerkiksi mun pojat. Tulkitsin, että käyttäessään sanoja me tai mun, ovat haastateltavani kokeneet Schafferin (2006) nimeämää me-henkeä. Oman ryhmän lapsiin kiinnytettiin vuosien kuluessa, koska monet haastateltavista jatkoivat saman ryhmän parissa pikkulapsivaiheesta jopa aikuisuuteen saakka. Tällainen pitkällä aikavälillä kehittynyt kiintymyssuhde on mahdollinen, jos työn tekeminen jatkuu vuosia. Kuuluminen yhteisöön ja kiintyminen lapsiin olivat sitoutumisen tärkeitä osatekijöitä.

Vapaaehtoistyön tekeminen on muiden hyväksi tehtävää työtä, jonka ympäröivä yhteiskuntakin huomioi. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii aiemmin mainitsemani vapaaehtoistyön lisääminen omaan ansioluetteloon. Pääomista ei aineistossani puhuta ääneen, mutta niiden

olemassa olon pystyi havaitsemaan. Seuraava aineistolainaus on esimerkki siitä, kuinka sitoutuminen tuottaa henkilölle lisää pääomia.

”Kun mä oon kuitenkin ollut niinkun kauan toiminnassa mukana. Mä tunnen nää niinkun toimihenkilöt, mä tunnen muut vanhemmat ja etenkin mä tunnen nää pojat ja ne tietää et mä niinkun ymmärrän tän kuvion.” (H7)

Sitoutumisen haastateltava tuo ilmi kertomalla, että on ollut toiminnassa kauan mukana. Sitoutumisen voidaan tässä nähdä kasvattavan kahta eri pääomaa. Sosiaalista pääomaa sosiaalisten suhteiden muodossa ja kulttuurista pääomaa asiantuntemuksen muodossa. Asiantuntijuus ilmenee haastateltavan kertoessa ymmärtävänsä kuvion. Tämän voi tulkita tarkoittavan, että hän tuntee organisaation kulttuurin ja osaa toimia siinä.

Eräs esimerkki pääomien käytettävyydestä tässä tutkimuksessa ilmeni vapaaehtoistyöntekijöiden ammatillisen osaamisen yhteydessä. Ihmisillä on erilaista osaamista, jota pystyy hyödyntämään vapaaehtoistyössä. Toisaalta myös vapaaehtoistyössä saavutettua osaamista voi hyödyntää muualla. Aineistossani ilmeni, että joskus tietty ammattiosaaminen ohjasi jopa tiettyyn rooliin organisaatiossa (esimerkkinä hoitoalan osaaminen). Jokivuoren (2004, 292) nimeämän yhteistoiminnan piirre näkyy osaamisen yhteydessä. Yhdessä toimiessaan ihmiset hyödyntävät ja yhdistävät erilaista osaamista yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Aineistossa mainittiin myös osaamisen kasvu lapsiryhmien ohjaajana. Haastateltavani aloittivat kaikki pienten lasten kanssa. Taidot kehittyivät vuosien myötä sekä lapsilla että aikuisilla. Lasten taitojen kehittymisen yhteydessä mainittiin olevan hienoa seurata heidän edistymistään. Lasten onnistuminen koettiin eräänlaisena palkkiona tehdystä työstä arjen harjoitusten vastapainoksi ja siitä iloittiin.

Yksilölähtöisissä syissä mainittiin vapaaehtoisuudesta tulleen pitkän ajan kuluessa elämäntapa. Se oli sosiaalisten suhteiden lisäksi vahva perustelu vapaaehtoistyön jatkamiselle. Elämäntavaksi muutoutumisen selittävänä tekijänä mainittiin pitkään mukana oleminen, jolloin toiminnassa mukana olevat lapset ja aikuiset olivat tulleet tutuiksi ja heihin oli kiinnytty. Vapaaehtoistyö oli muodostunut osaksi arkea. Samaan alakategoriaan liitin myös vapaaehtoistyön kokemisen omana harrastuksena. Painotus vapaaehtoistyön harrastukseksi kokemisessa kuitenkin vaihteli. Toisessa ääripäässä oli esimerkki, jossa haastateltavani ko-

ki aikuisryhmässä harrastamansa lajin erityisen tärkeäksi. Sen ympärille muodostui tärkeä vapaa-ajan sosiaalinen ryhmä, joka osaltaan sitoutti tekijää mukaan organisaation toimintaan. Toisaalta eräs toinen haastateltavani ei kokenut vapaaehtoistyön tekemistä ollenkaan harrastukseksi. Hänelle harrastaminen oli asia erikseen ja vapaaehtoistyö linkittyi enemmänkin työelämään ja oman osaamisen jakamiseen hyvää tarkoitukseen. Hänen pitkäaikainen sitoutumisensa oli selitettävissä siis ennemminkin pääomien kautta.

Yksilölähtöiset syyt sisälsivät myös alakategorian tunneperäiset syyt. Vapaaehtoistyöntekijä koki toiminnan usein mukavana ja mielenkiintoisena. Kuvailevina adjektiiveina tekemisestä käytettiin myös sanoja kivaa ja hauskaa. Haastateltavani arvostivat myös sitä, että lapset viihtyivät, sen nähdessään aikuiset kokivat mielihyvän tunteita. Tekemisen mukavuuden tekijälleen voi tulkita olevan yksi vastaus tutkimuskysymykseen: miten vapaaehtoistyön tekemisen jatkamista perustellaan.

Vapaaehtoistyön tekemisen haasteena mainittiin ajan löytäminen. Ajan käyttämisen yhteiskunnan arvostamaan vapaaehtoistyöhön voi ajatella olevan tekijänsä symbolista pääomaa. Se on yleisesti hyväksyttyä ja ilmentymä aktiivisesta kansalaisuudesta (Ks. Harju 2005). Lähes jokainen haastateltavistani mainitsi, että välillä työtä tuntui olevan paljon ja se vei liikaa aikaa. Pääasiassa kaikki haastateltavani kuitenkin totesivat, että kun tekemiseen oli sitouduttu, niin oman ajan käyttö muokattiin ryhmän aikataulun ehdoilla. Osa mainitsi, että lähipiiri saattoi huomauttaa ajan käytöstä vapaaehtoistyöhön. Silloin saatettiin kieltäytyä lisätehtävistä ajan puutteeseen vedoten tai jatkaa toimintaa samaan malliin perustellen asiaa perheelle esimerkiksi vapaaehtoistyön kokemisesta omaksi harrastukseksi. Joissain tapauksissa vapaaehtoistyöntekijä huomasi itse, että tekemistä oli liikaa ja kevensi työtaakkaansa. Moni haastateltava mainitsi, että osasi säädellä sopivan työmäärän itselleen, josta esimerkkinä seuraava aineistolainaus.

”Tiedän mitä mun almanakkani kestää.” (H4)

Yhteisöllisten syiden alakategorian organisaation toiminnan kehittäminen mainitsin jo olevan osin irrallinen muista alakategorioista. Kohderyhmäni koostuu sitoutuneista vapaaehtoistyöntekijöistä, eikä toiminnan kehittämisestä puhuminen selitä heidän sitoutumisensa syitä. Vapaaehtoistyöntekijöiden taustalla toimiva organisaatio on kuitenkin tärkeässä asemassa eikä sitä voi sivuuttaa (Ks. Koskiahho 2001, 16; Penner 2002, 448). Ensinnäkin

siksi, että tämän tutkimuksen yksi tarkoitus on pohtia asiaa myös organisaation näkökulmasta ja tuoda esille kuinka tärkeitä pitkäaikaisesti sitoutuneet vapaaehtoistyöntekijät sille ovat. Toiseksi organisaation sisällä koetaan sitouttavaa yhteisöllisyyttä ja organisaation arvojen omaksuminen on tärkeä sitoutumista selittävä tekijä kuten O'Reilly ja Chatman (1986) määrittelivät. He määrittelivät sitoutumisen yksilön psykologisena kiinnittymisenä tai siteenä organisaatioon, joka perustui mukautumiseen, samaistumiseen tai sisäistämiseen. Mukautumisen ollessa kyseessä arvostetaan ulkoisia palkkioita. Vapaaehtoistyöstä ei pääsääntöisesti makseta palkkaa, joten ulkoisten palkkioiden arvostus ei voi olla vapaaehtoistyöntekijöiden sitoutumisen taustalla. O'Reillyn ja Chatmanin mukaan siteen ollessa samaistumiseen perustuva ei organisaation arvoja välttämättä omaksuta. Samaistuminen yksilön ja organisaation välisenä siteenä tuntuu siten myös kaukaiselta, kun mietitään vapaaehtoistyöntekijöitä. Oletettavasti he kuitenkin sisäistävät organisaation arvot sen lisäksi, että kunnioittavat niitä. O'Reillyn ja Chatmanin ajatus sitoutumisen perustumisesta arvojen sisäistämiseen toteutuu mielestäni parhaiten. (O'Reilly & Chatman 1986, 492—493.)

Organisaation arvot mainittiin haastatteluissa. Esimerkiksi urheilun parissa toimivat haastateltavat mainitsivat liikunnan hyödyt. Partiokontekstissa työskentelevät puhuivat partion hyvistä arvoista. Oletin etukäteen, että aineistosta olisi löytynyt myös ylpeyden tunteita vapaaehtoisorganisaatioon kuulumisesta. Boezeman ja Ellemers (2008) ajattelivat ylpeyden tunteiden sekä järjestön toimintaa kohtaan koettujen kunnioituksen tunteiden sitouttavan vapaaehtoistyöntekijöitä organisaatioon. Haastateltavani eivät juuri maininneet ylpeyden tai kunnioituksen tunteita. Ylpeyden tunteista puhuttiin lasten menestymisen kohdalla ja kunnioituksen tunteet mainittiin aineistossa arvojen lisäksi esimerkiksi haastateltavan puhuessa muista vapaaehtoistyöntekijöistä.

Oletettavaa olisi, että yleisesti kunnioitettujen arvojen pariin tultaisiin työskentelemään mielellään. Todellisuus on kuitenkin se, että uusia vapaaehtoistyöntekijöitä on vaikea rekrytoida. Toimintaan jo sitoutuneet vapaaehtoistyöntekijät kokivat aineistoni mukaan vastuuta myös uusien tekijöiden mukaan saamisesta. He tekivät sen eteen paljon töitä. Työ vei haastateltaviltani paljon aikaa ollen näin merkittävä osa vapaaehtoisen työnkuvan kokonaisuutta. Sitoutuminen näkyi aineistossani tähän liittyen siten, että haastateltavani eivät aikoneet lopettaa ennen kuin heidän tehtävänsä olisi joku muu ottanut vastuulleen. Ryhmää ja sen lapsia ei haluttu jättää ilman ohjaajaa. Näiden esimerkkien valossa organisaation toiminnan kehittäminen on perusteltua mainita yhtenä alakategoriana.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella pohdin seuraavaksi muutamia huomionarvoisia seikkoja. Yhteiskunta kehittyy ja muuttuu koko ajan. Joissain tapauksissa voi miettiä, onko muutos tapahtunut parempaan suuntaan. Vapaaehtoistyöhön liittyviä muutoksia yhdistin neljään tutkimuksessani ilmenneeseen asiaan. Ensinnäkin ihmisten sitoutuminen on muuttanut muotoaan. Toiseksi entisajan yhteisöllisyys on osin kadonnut ja tilalle on muodostunut uudenlaisia ryhmiä. Kolmanneksi lasten vapaa-ajankäytössä on tapahtunut muutosta, johon liittyy myös muuttunut vanhemmuus. Neljänneksi perheiden taloudelliset resurssit ovat lisääntyneet. Mutta keiden lapsilla loppujen lopuksi on mahdollisuus harrastaa. Näiden neljän ajan kuluessa tapahtuneiden muutosten vaikutuksia on havaittavissa lasten harrastuskontekstissa.

Johdannossa mainitsin vapaaehtoistyöhön sitoutumisen muuttaneen muotoaan. Pitkäjänteinen vapaaehtoistyö ei enää välttämättä kiinnosta, eikä siihen ryhdytä. Elämään kaivataan vaihtelevuutta ja muutoksia. Haastateltavani olivat huomioineet ilmiön muiden vanhempien toiminnassa. Kertaluonteista työpanosta vaativiin töihin saatiin yleensä tekijöitä, mutta suurempaa ja pidempiaikaista vastuuta ei haluttu ottaa. Eräs haastateltavani epäili syyksi sukupolvieroja. Tämä onkin mahdollisesti yksi selittävä tekijä. Omista haastateltavistani vain yhdellä oli tällä hetkellä pienet lapset, muut olivat vanhempaa sukupolvea kuin pääosa vanhemmista, jotka lapsiaan tällä hetkellä vievät harrastuksiin. Toinen esiin tuotu syy oli vastuun ottamisen pelkääminen. Tämä näkyi siinä, että uusia mahdollisia vapaaehtoistyöntekijöitä pelotti tehtävien vastaanottaminen. He pelkäsivät, että niistä ei pääse halutessaan eroon ja ne saattavat viedä liikaa aikaa.

Yhteisöllisyys on vapaaehtoistyön tekemiseen vahvasti liittyvä asia. Myös se on muuttanut muotoaan aikojen saatossa. Kaupungistumisen myötä lähisuku tai naapurusto ei välttämättä enää ole ensisijainen yhteisö, jonka jäsenet tunnetaan ja joiden kanssa vietetään aikaa. Päinvastoin naapureita ei välttämättä edes tunnisteta, eikä ainakaan tunneta niin hyvin, että juteltaisiin, kuten yhdessä haastattelussani mainittiinkin. Sukulaiset taas saattavat asua satojen kilometrien päässä. Tämä ei ole erityisen positiiviselta kuulostava muutos, mutta ehkäpä yhteisöt muodostetaan nykyään osittain jossain muualla. Lapsen harrastuksen kautta saa helposti muodostettua itselleen yhteisön ja uusia sosiaalisia suhteita. Harrastuspiireistä tutun ryhmän kanssa saatetaan viettää aikaa useita tunteja viikossa. Yhteisöön pääsee helposti mukaan, jos vain haluaa. Kaikki tekijät toivotetaan tervetulleeksi sillä panoksella

minkä pystyvät antamaan. Aktiivisesti mukana olevat vanhemmat osaavat arvostaa toisiaan, koska tietävät mitä tekeminen vaatii. Yhteisö on myös monipuolinen, koska ihmisillä on erilaisia taustoja ja ammatteja. Kun tällainen yhteisö muodostuu, voi olla suurikin muutos aikuisen elämässä jättää se, siksi siihen halutaan sitoutua. Yhteisöllisyys olisi tämän esimerkin perusteella muuttanut muotoaan, mutta ei välttämättä huonompaan suuntaan.

Kolmas esimerkki muutoksesta liittyy lasten vapaa-ajankäyttöön ja vanhemmuuteen. Entisaikaan lapset saivat enemmän vapauksia, heidän vapaa-aikansa ei ollut erityisen ohjelmoitua. Lasten ohjattu harrastustoiminta on lisääntynyt merkittävästi vuosien kuluessa. Nykyään lapsia viedään harrastuksiin jopa useita kertoja viikossa eikä aikaa vapaalle leikille juuri jää. Lasten harrastaminen keskittyy pääsääntöisesti aikaan pikkulapsivuosien jälkeen, mutta teini-ikään tultaessa se vähenee radikaalisti kuten Merikiven ym. (2016) tutkimuksessa todetaan. Vähennemistä on sekä urheiluseurojen toimintaan osallistumisessa, että omatoimisessa liikunnassa. Vanhemmat pyrkivät kompensoimaan yleistä liikkumisen vähentymistä ohjaamalla lapsiaan liikunta- ja urheiluseuraharrastuksiin. (Merikivi 2016, 86—87).

Vanhempien toiminnassa voi havaita Hoikkalan (1993) nimeämää vastuullista vanhemmuutta. Siinä lapsiin panostetaan ja he ovat vanhempiensa elämän sisältö. Vastuullisen vanhemman yksi tehtävä on ohjata lapsia hyödyllisten harrastusten pariin. Pientä ristiriitaa näkisin siinä, että nykyajan vanhemmat ajattelevat kontrolloivansa lastensa elämää ja ohjaavansa sitä hyvään suuntaan osallistamalla heitä seuratoimintaan. Tällöin he kuitenkin luovuttavat lapsensa muiden aikuisten ohjattaviksi, eivätkä henkilökohtaisesti panosta heihin. Suurin osa vanhemmista ei kuitenkaan itse osallistu toimintaan. Lapsiryhmiä ohjaavat vapaaehtoistyöntekijät sitä vastoin tuntuvat näyttäytyvän tuplasti vastuullisina vanhempina ottaessaan huolehtiakseen myös vieraiden lasten ohjauksen.

Viimeinen muutokseen liittyvä seikka on varallisuus. Perheiden kulutusvarallisuus on kasvanut. Taloudellinen pääoma on yksi lasten ohjatun harrastamisen lisääntymiseen vaikuttava osatekijä. Kaikkein vähäosaisimpien lapset eivät kuitenkaan välttämättä taloudellisten tai muiden resurssien puutosten vuoksi voi olla harrastustoiminnoissa mukana. Perheiden taloudelliset resurssit määrittelevät yleensäkin lasten osallistumista. Eräät harrastukset saattavat olla joidenkin lasten ulottumattomissa. Esimerkiksi aineistossani mainitut jääkiekko- tai hevosharrastus saattavat olla tällaisia. Kuten Berg (2016, 66) toteaa, taloudelli-

silla resursseilla on merkitystä. Mahdolliseen lasten eriarvoistumiseen pitää kiinnittää huomiota ja tähän onkin onneksi havahduttu monissa organisaatioissa esimerkiksi stipendirahastojen muodossa. Niillä tuetaan vähävaraisempien lasten osallistumista harrastustoimintaan. Aineistoni perusteella ongelma tiedetään ja se mainittiin ääneen. Jokainen vapaaehtoistyöntekijä voi omalla palkattomalla työpanoksellaan edesauttaa toiminnan jatkuvuutta.

Palataan vielä lopuksi takaisin tutkimukseni haastateltavien maailmaan. Käännekohtaa, jossa lapsi lopetti ja aikuinen jatkoi, ei siis koettu erityisen merkittäväksi. Jatkaminen tuntui haastateltavistani luonnolliselta, eikä sen syitä sen kummemmin eritelty tai selitelty itselle ja muille. Siinä voi tulkita näkyvän sitoutumista toimintaan ja toimintaympäristöön eli organisaatioon. Koska tekemiseen oli sitouduttu, ei siitä luopuminen tullut välttämättä edes mieleen. Jokainen haastateltavani kuitenkin mainitsi, että lopettaa tekemisen heti, jos niin pyydetään tai jos joku muu haluaa jatkaa kyseenomaisessa tehtävässä. Tästä voisi toisaalta muodostaa johtopäätöksen, että todellisuudessa ei kuitenkaan erityisen vahvasti sitouduta, vaan taustalla on ajatus, että lopettaa voi milloin vain. Tämä kuvailee hyvin vapaaehtoistyön luonnetta. Aloittaminen ja lopettaminen ovat tekijänsä päätösvallassa. Mukaan vapaaehtoistyöhön pääsee oikeastaan kuka vain. Muodollisia pätevyysvaatimuksia ei ole ja paikasta ei tarvitse kilpailla kuten ansiotyöpaikoista voi joutua tekemään.

”Ei oo sellaista kilpaurheilua, että sun pitää kilpailla siitä paikastas. Vaan enemmänkin että käsiä tarvitaan.” (H 11)

Kääntöpuolena on se, että ei ole myöskään irtisanomisaikoja. Lopettaa voi milloin vain. Tämä on haaste vapaaehtoisorganisaatioille. Tutkimusta työstäessäni mietin paljon organisaation asemaa vapaaehtoistyöntekijöiden taustalla. Lasten ja nuorten harrastusorganisaatiot ovat hyvin erilaisia, osa enemmän ja osa vähemmän organisoituja. Huomioidaanko niissä tällaisten pitkäaikaisten tekijöiden arvo ja tarve sillä tasolla mitä se ansaitsisi? Tutkimukseni keskittyi vapaaehtoistyöntekijöiden omaan kokemukseen sitoutumisestaan. Jatkotutkimuksena olisi kiinnostava tarkastella mitä organisaatioissa konkreettisesti tehdään vapaaehtoistyöntekijöiden sitouttamiseksi. Ja missä määrin pitkäaikaisesti sitoutuneiden tekijöiden arvo ymmärretään? Tutkimustulosteni perusteella organisaatioiden olisi hyvä kehittää toimintaansa niin, että mahdollisimman moni jatkaisi vielä oman lapsen lopettamisen jälkeenkin.

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA PÄTEVYYS

Hyvää tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127). Eettinen sitoutuneisuus on koko prosessiin sitoutumista. Ei pelkästään se, että ei vahingoita tutkimuksessa mukana olevia tai kirjoita tekstiä ilman todellisuuspohjaa, vaan koko prosessin ajan pitää miettiä jokaista valintaa ja tekoa. Tämä onkin huomionarvoinen asia. Tutkimusprosessissa ei riitä, että loppuun kirjataan huomioita eettisyydestä, vaan kaikki valinnat pitää tehdä niin, että ne ovat perusteltavissa.

Tutkimukseni aihealue ei ollut arkaluonteinen. Eskola ja Suoranta (1998, 57) mainitsevat luottamuksellisuuden ja anonymiteetin olevan tietojen käsittelyn kaksi keskeistä käsitettä. Haastateltavani ilmoittautuivat mukaan vapaaehtoisesti ja haastattelutilanteissa ei keskusteltu mistään, mikä olisi saattanut haastateltavistani tuntua erityisen ahdistavalta. Haastattelupyynnössäni (Liite 2) olin sitoutunut käsittelemään aineistoani luottamuksellisesti ja takaamaan haastateltavien anonymiteetin. Tallensin aineiston matkapuhelimeeni ja siirsin sen sieltä omalle kotitietokoneelleni. Kyseinen tietokone on salasanalla avattavissa ja vain perheeni käytössä. Koodasin haastateltavani enkä tuonut heidän sukupuoltaankaan esille niin, että heidät voisi tunnistaa. Haastateltavat luonnollisesti pystyvät tunnistamaan omia aineistolainauksiaan tekstistä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta (reliabiliteettia) ei voi arvioida samalla tavoin kuin määrällisen tutkimuksen. Laadullisen analyysin luotettavuuden ja pätevyyden arvioinnissa korostuvat analyysin systemaattisuus ja tulkinnan luotettavuus. Systemaattisuus näkyy siinä miten tarkasti tutkija avaa valintansa, rajauksensa ja periaatteensa. Analyysin vahvuuksien lisäksi on tärkeää käsitellä myös sen mahdolliset rajoitukset. (Ruusuvuori ym. 2010, 27.) Kuvasin tutkimusprosessini mahdollisimman tarkasti alusta loppuun. Se on ainoa tapa, jolla tutkijana voin varmistaa systemaattisuuden välittymisen lukijalle.

Tutkimuksen pätevyyttä (validiteettia) parantaa analyytinen läpinäkyvyys ja tulkintojen ankkuroiminen aineistoon (Nikander 2010, 433). Tähän seikkaan kiinnitin erityisesti huomiota analyysissani. Tulkinnat lähtivät aineistosta käsin. Poimin sieltä analyysissa tulkittavat kohdat. Ruusuvuori ym. (2010) mainitsee tutkimuksen pätevyyden näyttäytyvän esimerkiksi siinä, onko valittu oikea aineisto, josta löytyy vastaukset tutkimuskysymyksiin. Omien tulkintojen pitävyyttä voi testata myös koettelemalla niiden toimivuutta esimerkiksi

suhteuttamalla niitä aiemmissa tutkimuksissa tehtyihin tulkintoihin tai keskustelemalla niistä tutkimusryhmän kanssa. (Ruusuvuori ym. 2010, 27.) Koin aineistoni riittävän laajaksi ja monipuoliseksi tulkintaa varten. Yksitoista haastateltavaa hieman eri organisaatioista toivat monenlaisia näkökulmia tutkittavaan asiaan. Henkilökohtaiset syyt jatkaa vapaaehtoistyöntekijöinä poikkesivat sen verran toisistaan, että kovin paljon pienempi aineisto ei olisi antanut riittävää kuvaa syiden monipuolisuudesta. Tiedostan kuitenkin aineistoni yksipuolisuuden. Siinä painottui urheilumaailma. En tietoisesti tehnyt tällaista valintaa. Painotus kuvastaa todellista tilannetta. Suurin osa lasten harrastuksissa mukana olevista vapaaehtoistyöntekijöistä toimii urheilun parissa.

Aineiston kerääminen ja käsittely ovat tutkimuksen teossa erittäin merkittävässä asemassa. Ruusuvuori ja Tiittula (2005) toteavat, että kiinnostava tieto on haastateltavalla ja haastattelijan osan olisi olla asiasta tietämätön, vaikka olisikin hyvin perehtynyt aiheeseen ja taustateorioihin. Tutkija haastattelijana kuitenkin yleensä ohjaa tai vähintäänkin suuntaa keskustelua tiettyihin puheenaiheisiin (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, 22). Jo haastattelun aihealueet ohjaavat luonnollisesti keskustelua tiettyyn suuntaan. Haastattelutilanne on vuorovaikutusta ja voi olla haastavaa pidättäytyä kommenteissaan täysin neutraalina.

Itselläni on paljon kokemusta lasten ja nuorten urheiluharrastuksessa mukana olemisesta vapaaehtoistyöntekijänä. En kuitenkaan kuulu tutkimukseni kohderyhmään, koska kukaan lapsistani ei vielä ole lopettanut harrastamistaan. Haastateltavien puhe oli suurelta osin tuttua. En tuonut omaa taustaani esille ottaessani yhteyttä organisaatioihin etsiessäni haastateltavia tai haastateltaville ennen haastatteluja. Haastateltavat tiesivät minusta vain opiskelupaikkani ja tutkimukseni aiheen, jonka olin informoinut sähköposteissani. He juttelivat minulle kuin asiasta tietämättömälle. Käytin haastattelun aikana lähinnä vain nyökkäyksiä ja lyhyitä äännähdyksiä ja koetin pidättäytyä muista välikommenteista. Haastattelujen päätyttyä kerroin myös omista kokemuksistani. Normaalissa vuorovaikutustilanteessa tilanne olisi ollut toinen. Olisin tuonut enemmän omia ajatuksia esille ja haastattelu olisi ollut enemmän keskustelun kaltainen. Miksi sitten tein ratkaisun pysyä etäisempänä. Vaikea kuvailla tarkkaan. Toimin kyseenomaisella tavalla heti alusta lähtien pohtimatta sitä ensin sen enempää. Myöhemmin ajattelin, että en halunnut haastateltavieni jakavan kokemuksiaan kanssani kuin vertaiselle, koska silloin he ehkä olisivat jättäneet jotain sanomatta. Haastateltavat esimerkiksi kuvasivat lajejaan ja tekemisiään yksityiskohtaisesti, he puhuivat kuin asiasta tietämättömälle. Näen tämän aineiston rikkautena.

Haastatteluista litteroitu tekstiaineisto tavoittaa vain pienen osan haastattelutilanteessa tarjolla olevasta informaatiosta. Osa puheesta voidaan vähintäänkin ymmärtää väärin, vaikka litteraatio olisi sanatarkka ja ylös kirjattaisiin hymähdykset, tauot, naurahdukset jne, jotka siis ovat myös hyvin suuri osa haastatteluvuorovaikutusta ja merkityksien luoja. Litteroijan rajallinen huomiokyky ohjaa aineistosta tehtyä esitulkintaa. (Nikander 2010, 433; Ruusuvoori 2010, 427.)

Minä en kirjannut haastatteluista pääasiassa muuta kuin sanat. Muutama naurahdus oli merkitsevä aineiston analyysin kannalta. Ne merkitsin litteraatteihin. Jos haastattelun litteroi vain osin pitää huomioida miten se vaikuttaa analyysiin. Olisiko litteroimattomista kohdista löytynyt kuitenkin jotain, joka linkittää puheen kiinnostuksen kohteena olevaan puheeseen? Nikander (2010, 433) puhuu tutkijan valikoivasta otteesta. Tehdessään päätöksiä mitä ja miten litteroidaan ja esittämällä aineiston valikoivasti tulee tutkija ehkä huomaamattaan rakentaneeksi osallistujista omaa esiyymmärrystään vastaavan kertomuksen. Oma litterointini käsitti käytännössä melkein koko haastattelupuheen. Jätin muutamasta haastattelusta litteroimatta muutamia lyhyitä osia, joissa puhuttiin tutkimusaiheeni ulkopuolisia asioita. Aloittelevana tutkijana koin tämän työskentelytavan turvalliseksi tutkimuksen luotettavuuden kannalta.

Tuomi ja Sarajärvi (2009) mainitsevat sisällönanalyysin ongelmaksi sen, että tutkija on saattanut kuvata analyysia hyvinkin tarkasti, mutta hän ei ole kyennyt tekemään tutkimuksessaan mielekkäitä johtopäätöksiä vaan esittelee järjestetyn aineiston ikään kuin tuloksina. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Sisällönanalyysi metodina on melko suoraviivainen ja kategoriani muotoutuivat aineiston perusteella. Pysin analyysissani vuoropuheluun aineiston ja teorian välillä välttääkseni pelkän koodatun aineiston esittelyn. Koen, että tulkinnessa olisi kuitenkin vielä ollut syventämisen varaa. Olisin esimerkiksi voinut tutustua erilaisiin aineiston luentatapoihin ja tuoda niiden avulla uusia näkökulmia analyysiin. Totesin kuitenkin, että raja on vedettävä jonnekin, vaikka pro gradu –tutkielma onkin laaja työ ja sitä voisi hioa loputtomiin.

8 LOPPUSANAT

Seurasin koko tutkimuksen teon ajan tiiviisti julkista keskustelua vapaaehtoistyön tekemisestä. Se oli esillä koko ajan. Esimerkiksi pakolaismäärän kasvu Suomessa osui noihin aikoihin ja vapaaehtoistyöntekijät aktivoituivat avustamaan yhteiskuntaa vastaanottokeskuksissa. Kävin myös aiheeseen liittyviä keskusteluja ihmisten kanssa, jotka tekevät vapaaehtoistyötä. Heidän kanssaan peilasin omaa aineistoani ja keskustelin omista ja haastateltavieni kokemuksista (anonymisti). Teen vapaaehtoistyötä itsekin ja koska kandidaatin tutkielmani käsitteli samaa aihetta, olen myös alitajuisesti elänyt vapaaehtoistyön maailmassa tiiviisti jo pitkän aikaa. Jään mielenkiinnolla seuraamaan sen kehittymistä ja kehittämistä.

Päätän nyt tutkimukseni kahteen ajankohtaiseen esimerkkiin. Toisessa näyttäytyy yhteiskunnan vaikutus. Virallisella päätöksenteolla on merkittäviä vaikutuksia vapaaehtoisorganisaatioiden toimintaan. Sen vastapainona esitän, että yksittäisten ihmisten teot ovat vähintään yhtä merkittäviä.

Yhteiskunta voi osaltaan tukea vapaaehtoistyön tekemistä. Esimerkiksi verotusohjeistusta on vastikään 17.3.2017 päivitetty ja yleishyödyllisten yhteisöjen ja julkisyhteisöjen verotuskäytänteitä on lievennetty (Verohallinto. Syventävät vero-ohjeet). Tämä on yksi osa-alue, jonka avulla saatettaisiin saada lisää vapaaehtoistyöntekijöitä mukaan. Pienikin palkitseminen voi toimia hyvänä houkuttimena. Verotukselliset syyt ovat kuitenkin usein estäneet tällaisten pienten huomionosoitusten käyttämisen. Tai talkootoiminnaksi ajateltu toiminta ei olekaan verottajan silmissä ollut sitä. Tämä on hienoa kehitystyötä yhteiskunnan taholta ja helpottaa vapaaehtoisorganisaatioiden toimintaa.

Nykyajan yhteisöt eivät enää huolehdi automaattisesti lähimmäisistään itse. Lapsia viedään julkiseen päivähoitoon ja vanhuksia julkisiin hoitolaitoksiin. Vapaaehtoistyön merkitys tulee tulevaisuudessa vain kasvamaan, koska välittäviä lähimmäisiä ei välttämättä jokaisella ole saatavilla. Harrastusmaailmassa ei ole kyse perushoidosta, vaan sen pariin lapset ohjataan eri syistä. Vanhemmat toivovat lapsilleen tiettyjä pääomia elämää varten. Lasten harrastuksiin ohjaaminen on yksi tapa toteuttaa hyvää vanhemmuutta. Jos vanhemmat pelkäävät maksavat lapsensa harrastuksen, niin yhdessä töitä tekemisen tunne häviää. Yhteisöllisyys häviää. Se siirtää herkästi painopistettä taloudellisiin pääomiin päin, jolloin sosiaalisen pääoman merkitys vähenisi. Tutkimuksessani mukana olevat henkilöt luovat esimerkil-

lään toivoa, että tämä ei kuitenkaan välttämättä olisi pääasiallinen suuntaus. Jokainen voi osallistua ja sitoutua vapaaehtoisorganisaatioihin ja osaltaan edesauttaa niiden toimintaa.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Allen, N. J. & Meyer, J. P. 1990. The measurement and antecedents of affective, continuance and normative commitment to the organization. *Journal of occupational psychology* 63, 1—18.
- Allen, N. J. & Meyer, J. P. 1996. Affective, continuance, and normative commitment to the organization: An examination of construct validity. *Journal of vocational behavior* 49, 252—276.
- Berg, P. 2016. Sukupuoli, yhteiskuntaluokka ja etnisyys lasten ja nuorten urheiluseuraharrastuksissa. Teoksessa P. Berg & M. Kokkonen (toim.) *Urheilun takapuoli: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. 64—90.
- Boezeman, E. J. & Ellemers, N. 2008. Pride and respect in volunteers' organizational commitment. *European journal of social psychology* 38. 159—172.
- Bourdieu, P. 1986. The forms of capital. Teoksessa J. G. Richardson (toim.). *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York. Westport, Connecticut. London: Greenwood Press. 241—258.
- Ellonen, N. & Korkiamäki, R. 2005. Sosiaalinen pääoma lasten ja nuorten näkökulmasta. Teoksessa P. Jokivuori (toim.) *Sosiaalisen pääoman kentät*. Jyväskylä: Minerva. 414—431.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & Valli, R (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Viirikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (2. korjattu ja täydennetty painos). Jyväskylä: PS-Kustannus. 25—43.

Grube, J. A. & Piliavin, J. A. 2000. Role identity, organizational experiences, and volunteer performance. *Personality and Social Psychology Bulletin* 26. 1108—1119 .

Hannula, S. 2014. Miksi isä valmentaa? Miehet keskittävät vapaaehtoistyötään joukkueurheilun kentälle. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Kandidaatin tutkielma.

Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino. 58—80.

Harju, U., Niemelä, P., Ripatti, J., Siivonen, T. & Särkelä, R. 2001. *Vapaaehtoistoiminta seurakunnassa ja järjestöissä*. Helsinki: Editat.

Haski-Leventhal, D. & Bargal, D. 2008. The volunteer stages and transitions model: Organizational socialization of volunteers. *Human relations* 61, 67—101.

Helander, V. 1998. Kolmas sektori: Käsitteistä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p.). Helsinki: Tammi.

Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, E. 2005. *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.

Jokivuori, P. 2002. Sitoutuminen työorganisaatioon ja ammattijärjestöön – Kilpailevia vai täydentäviä? Jyväskylän yliopisto.

Jokivuori, P. 2004. Sitoutuminen työorganisaatioon ja luottamus. *Aikuiskasvatus* 4. 284—294.

Jolanki, O. & Karhunen, S. 2010. Renki vai isäntä? Analyysiohjelmat laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 395–410.

Järvinen, K. & Kolbe, L. 2002. Johdanto. Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 7—31.

Kansallinen liikuntatutkimus 2009—2010. Vapaaehtoistyö. SLU:n julkaisusarja 8/2010.

Korhonen, M. 2002. Aina oli joku kotona. Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 53—74.

Koski, P. 21.6.2016. Katsaus liikunnan kansalaistoiminnan tutkimukseen Suomessa. Opetusministeriö. [verkkajulkaisu] Saatavissa:
<http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/274/KanstoimMeta2006.pdf> [Luettu 20.2.2017].

Koskiahho, B. 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa A. Eskola & L. Kurki (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino. 15—40.

Kotiranta, T., Haaki, R. & Niemi, P. 2011. Sosiaalisuus ja sosiaalinen hyvinvointi. Teoksessa T. Kotiranta, P. Niemi & R. Haaki (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. Helsinki University Press. 241—248.

Laisi, I. 28.5.2016. Vapaaehtoistyö voi pelastaa kesätyöttömän. Helsingin Sanomat. Kaupunki A26.

Lehtinen, S. 1997. Vapaaehtoistyö — kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Helsinki: Kansalaisareena Ry.

Matsuba, M. K., Hart, D. & Atkins, R. 2007. Psychological and social-structural influences on commitment to volunteering. *Journal of research in personality* 41 (4), 889—907.

Merikivi, J., Myllyniemi, S. & Salasuo, M. 2016. Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, valtion liikuntaneuvosto, nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura ja tekijät.

Musiikin opetus Suomessa. [verkkojulkaisu] Saatavissa:
<http://www.musiikinopetus.fi/fi/etusivu>. [Luettu 9.6.2017].

Myllyniemi, S. & Berg, P. 2013. Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Mäenpää, P. & Korkatti, S. 2012. Urheiluseurat 2010-luvulla. Ajatuksia seurojen kehittämisestä ja kehittämisestä. SLU-Julkaisusarja 1/2012.

Nikander, P. 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 432—445.

Nylund, M. & Yeung, A. B. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere. Vastapaino. 13—38.

Omoto, A. & Snyder, M. 1995. Sustained helping without obligation: Motivation, longevity of service and perceived attitude change among AIDS volunteers. *Journal of personality and social psychology* 68. 671—686.

O'Reilly, C. & Chatman, J. 1986. Organizational commitment and psychological attachment: The effects of compliance, identification and internalization on prosocial behavior. *Journal of applied psychology* 71. 492—499.

Penner, L. A. 2002. Dispositional and organizational influences on sustained volunteerism: An interactionist perspective. *Journal of Social Issues* 58 (3). 447—467.

Rochester, C., Paine, A. E., Howlett, S. & Zimmerck, M. 2010 *Volunteering and society in the 21st Century*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Ruusuvuori, J & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 22—56.
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 424—431.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 9—36.
- Schaffer, H. R. 2006. Key concepts in developmental psychology. London: SAGE Publications.
- Suomen Partiolaiset. Tule mukaan partioon. [verkkojulkaisu] Saatavissa: <http://www.partio.fi/>. [Luettu 28.2.2017].
- Tuomela, R. & Mäkelä, P. 2011. Sosiaalinen toiminta. Teoksessa T. Kotiranta, P. Niemi, & R. Haaki (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. Helsinki University Press. 87—112.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (6. uud. p.) Helsinki: Tammi.
- Van Dyne, L. & Farmer, S. M. 2004. It's who I am: Role identity and organizational citizenship behavior of volunteers. Teoksessa D. L. Tunipseed (toim.) Handbook of organizational citizenship behavior: A review of "good soldier" activity in organizations. New York: Nova Science Publishers. 177—203.
- Vasantola, S. 10.4.2016. Auttaminen muuttuu keikkatyön suuntaan. Helsingin Sanomat. Kotimaa A17.

Verohallinto. Syventävät vero-ohjeet. [verkkojulkaisu] Saatavissa: [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Ennakkoperinta/Tyonantajat/Yleishyodyllisten yhteisojen ja ju_lkisyh\(42693\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Ennakkoperinta/Tyonantajat/Yleishyodyllisten_yhteisojen_ ja_ju_lkisyh(42693)) [Luettu 1.5.2017].

LIITTEET

Liite 1 Haastattelukutsu

Opiskelen Helsingin yliopistossa yleistä ja aikuiskasvatustiedettä ja teen pro gradu – tutkielmaani. Aiheeni on vapaaehtoistyö. Vapaaehtoistyötä voidaan lähteä tekemään läheisen takia, esimerkiksi työtä junioriurheilun kentällä oman lapsen liikkeessa, partiotoiminnan ohjausta lapsen lippukunnassa tai muuta harrastukseen liittyvää toimintaa. Kun lapsi lopettaa harrastuksen, saattaa vapaaehtoistyö kuitenkin jatkua, ainakin jonkin aikaa. Minua kiinnostaa mikä saa vapaaehtoistyöntekijän jatkamaan toimintaansa läheisen lopetettua.

Etsin tutkimukseeni haastateltavia. Olisiko teillä XX:ssa yllä kuvaillun profiilin omaavia henkilöitä? Voisinko saada heidän yhteystietojaan, jotta voisin pyytää heitä mukaan tutkimukseeni. Minun yhteystietoni saa myös antaa mahdollisille haastateltaville.

Tutkimukseni ohjaajana toimii Fritjof Sahlström.

Vastaan mielelläni mahdollisiin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin,

Satu Hannula

040 732 3959

satuhannula@outlook.com

Liite 2 Haastattelupyyntö

Sain yhteystietosi XX:sta ja lähestyn haastattelupyynnön merkeissä.

Opiskelen Helsingin yliopistossa yleistä ja aikuiskasvatustiedettä ja teen pro gradu – tutkielmaani. Aiheeni on vapaaehtoistyö. Vapaaehtoistyötä saatetaan lähteä tekemään läheisen innoittamana, esimerkiksi työtä junioriurheilun kentällä valmentajana, huoltajana tms. Kun oma lapsi lopettaa harrastuksen saattaa vapaaehtoistyö kuitenkin jatkua. Minua kiinnostaa kuulla tällainen tarina.

Toivon voivani haastatella Sinua tutkimustani varten. Haastattelu kestäisi noin 30-60 minuuttia. Haastattelut nauhoitetaan ja ne ovat täysin luottamuksellisia. Aineistosta keskustellaan mahdollisesti seminaariryhmässä, mutta anonymisti. Haastatteluissa esille tulleet asiat julkaistaan tutkimusraportissa siten, ettei yksittäisiä henkilöitä voida tunnistaa.

Voisimmeko sopia haastatteluaikaa? Voit olla minuun sähköpostitse tai puhelimitse yhteydessä ja haastattelun ajankohta ja paikka ovat hyvin joustavasti sovittavissa.

Liite 3 Haastattelurunko

Taustatietoja

Sukupuoli, ikä, koulutus, siviilisääty, lapset.

Ansiotyössä. Millä alalla. Muut harrastukset ja vapaa-aika.

Aiemmat kokemukset vapaaehtoistyöstä

Onko lapsuudenkodissa tehty vapaaehtoistyötä. Mitä vapaaehtoistyötä tehnyt aiemmin, missä ja kuinka kauan.

Nykyisen vapaaehtoistyön kuvailua

Mitä ja missä tekee. Kuinka kauan on tehnyt työtä. Miksi valinnut juuri ko organisaation ja miksi aloitti tekemisen ja kenen takia. Kuinka paljon aikaa siihen menee.

Onko tehtävänkuva muuttunut vuosien varrella. Millainen työyhteisö. Työyhteisön rakenne. Kiinnostavuus. Sitoutuminen. Jatkuvuus. Sosiaaliset suhteet.

Järjestö/organisaatio

Millainen alkuperähdytys (toisten tekemisen seuraamista, kirjallista materiaalia, suullista materiaali, jotain muuta).

Mahdolliset koulutukset.

Palkkiot. Palaute.

Mistä kysymyksiin vastauksia. Keskustelutukea organisaation sisällä, asioiden jakaminen.

Mahdollinen tukihenkilö organisaatiossa.

Käännekohta kun läheinen lopetti toiminnan

Miksi läheinen lopetti toiminnan. Mitä tuntemuksia se herätti. Oliko toiminta erilaista sen jälkeen. Miten kauan toiminta on jatkunut sen jälkeen. Miten läheiset kokivat sen, että vapaaehtoistyö jatkui kuitenkin.

Kokemukset vapaaehtoistyöstä

Millaisia positiivisia/negatiivisia kokemuksia. Onnistumisia/epäonnistumisia.

Oma jaksaminen.

Arvomaailman mahdolliset muutokset.

Kuinka kuormittavalta vapaaehtoistyön tekeminen tuntuu. Riittääkö aika. Mistä voimavaroja. Toiminnan hyvät ja huonot puolet. Ilot. Hyödyt. Vaatimukset. Odotukset. Tunteet. Toiminnan vaikutukset ja seuraukset.

Itsearviointi

Tulevaisuus

Tavoitteet ja odotukset.